

S. EUSEBII HIERONYMI

STRIDONENSIS PRESBYTERI

LIBER DE NOMINIBUS HEBRAICIS.

PRÆFATIO.

1-2 Philo, vir disertissimus Judæorum, Origenis A quoque testimonio comprobatur, edidisse librum *Hebraicorum Nominum*, eorumque etymologias juxta ordinem litterarum e latere copulasse. Qui cum vulgo habeatur a Græcis, et bibliothecas orbis impleverit, studii nostri¹ fuit in Latinam linguam eum vertere. Verum tam dissona inter se exemplaria reperi, et sic confusum ordinem, ut tacere melius judicaverim, quam reprehensione quid dignum scribere. Itaque hortatu fratrum Lupuliani² et Veleriani, qui me putant aliquid in Hebrææ linguæ notitia profecisse, et rei ipsius utilitate commotus³ singula per ordinem Scripturarum volumina percucurri; et vetus ædificium nova cura instaurans, fecisse me reor, quod a Græcis quoque appetendum sit. Præterea et illud in Præfatione commoneo, ut si qua hic prætermissa sunt, B alteri sciat lector operi reservata. Libros enim *Hebraicarum Quæstionem* nunc in manus habeo, opus novum, et tam Græcis quam Latinis usque ad id locorum⁴ 3-4 inauditum. Non quo studium meum insolenter extollam⁵, sed quod sudoris conscius, ad lectionem eorum provocem nescientes. Si quis igitur et illos, et præsens volumen, librum quoque Locorum, quem editurus sum⁶, habere voluerit, parvipendet ructum et nauseam Judæorum. Ac ne forte consummato ædificio quasi extrema deesset manus, Novi Testamenti verba et nomina interpretatus sum: imitari volens ex parte Origenem, quem post apostolos⁷ Ecclesiarum magistrum nemo nisi imperitus negabit⁸. Inter cætera enim ingenii sui præclara monumenta etiam in hoc laboravit, ut quod Philo quasi Judæus omiserat, hic ut Christianus impletet.

¹ Ms. noster, quem domi asservamus, probæ vetustatis et notæ, hic mihi habet pro nostri.

² Fratrum Lupuliani. Editi legunt *Lupuli*: aliquot mss. *Lupuniani*. Colbertinus codex num 4354. *Lupuliani*. Vaticanus autem 341, *Lupuliani*, ut nos edidimus. Erant vero *Lupulianus* et *Valerianus*, quantum conjecturis assequi fas est, e numero fratrum in quorum conventu Hieronymus quotidie Psalmos, aliosque libros sacros edisserebat. MARTIAN.

³ *Utilitate commotus*. Duos aut tres mss., *novitate commotus* MARTIAN.

⁴ Malim equidem *temporum* legi pro *locorum*, nisi si aliquod intermedium e contextu verbum exciderit, quod ipsa suspicari facit oratio nonnihil impedita. Fortasse librum *de locis*, quem dudum Latine ex Eusebio vertit, commemoraverat, et tertio ab hoc versu replicat.

⁵ Sumptum ex Sallustio in Jugurtha c. 4: « Ne per insolentiam quis existimet, memet studium meum laudando extollere. »

⁶ Noster ms. in textu editum, ab libri oram edidimus.

⁷ *Quem post apostolos*. Hoc elogium adversus

ipsum Hieronymum torquet Rufinus in sua *Invectiva*, ubi sanctum Doctorem inconstantia ac vanitatis sæpius insimulat. Unde quidam e veteribus scriptoribus fama hujus inconstantia Hieronymum liberare cupientes, hoc loco ita legendum volunt: *Quem juxta quorundam sententiam post apostolos, etc.* Quasi non ex propria sententia id scripsisset Hieronymus: sed ex aliorum opinione ecclesiarum magistrum appellasset Origenem. Verum depravatam esse hujusmodi lectionem in codice Colbertino 2352 ac in aliis paucioribus, ipsius Hieronymi apologeticæ responsiones plane demonstrant. Ait enim in epistola *ad Pammachium et Oceanum*: « Non mihi nocebit, si dixerō: Origenes cum in cæteris libris omnes vicerit, in Cantico canticorum ipse se vicit. Nec formidabo sententiam, qua illum doctorem Ecclesiarum quondam adolescentulus nominavi. » Non formidabat hanc sententiam, quia in Origine laudabat tunc diligentiam et studium Scripturarum, non dogmatum opiniones. Consule *Apologiam* Hieronymi adversus Rufinum. MARTIAN.

⁸ Noster ms. in instanti *negat*. Quantam porro ex hoc testimonio invidiam S. Doctori Rufinus confaverit, ex *Invectivarum* libris ediscimus.

INCIPIT LIBER.

Non statim ubicunque ex A (N) littera quæ apud Hebræos dicitur ALEPH (א), ponuntur nomina, æstimandum est, ipsam solam esse, quæ ponitur. Nam interdum ex AIN (ע), sæpe ex HE, (ה) nonnunquam ex HETH (ח) litteris, quæ aspirationes suas vocesque commutant, habent exordium. Sciendum igitur, quod tam in Genesi, quam in cæteris libris,

ubi a vocali littera nomen incipit, apud Hebræos a diversis, ut supra diximus, inchoetur elementis. Sed quia apud nos non est vocum [Fort. vocalium] tanta diversitas, simplici sumus elatione contenti. Unde accidit, ut eadem vocabula, quæ apud illos non similiter scripta sunt, nobis videantur in interpretatione variari.

VETUS TESTAMENTUM.

DE GENESI.

A

Æthiopiam¹, tenebras, vel caliginem interpretantur Latini. Assyriorum,² dirigentium. Adam, homo, sive terrenus; aut indigena, vel terra rubra. Abel, luctus³, sive vanitas, vel vapor, aut miserabilis.

Ada, testimonium. Ararat, Armenia, sive mons vel licatus. Aschenes (אשכנז), ignis⁴ sic aspergens. Evila, dolens, sive parturiens. Archab⁵, insidiæ. Assur, dirigens, vel beatus, aut gradiens.

Ananim, respondentes aquæ. Amorrhæum, amarum⁶, vel loquentem. Aruchæum, circumrodentem me. Asennæum, levantem me. Aradium, vindemiator meus sufficiens. Amethi, indignatio mea.

¹ *Æthiopiam*. Ita legit Colbertinæ Bibliothecæ vetus codex 4951. De hisce Nominibus Græcis vel Latinis inter Hebraica absurde satis recensitis, sic monuit nos S. Hieronymus infra ad vocem *Puteoli* in Actibus apostolorum occurrentis: « Hæc omnia, inquit, Græca nomina vel Latina, quam violenter secundum lingua mHebraicam interpretata sint, perspicuum puto esse lectori. » Et ante de vocabulo Erasti: « Erastus, frater meus videns, satis absurde vocabulum figuratum. » Hujusmodi igitur violenter deductas etymologias et alias ineptias si auctori adscribas Hieronymo, parum æquuseris rerum æstimator, et doctoris eximii iniquus iudex. Jam si nomen *Æthiopiæ* quasi Hebræum interpretari volueris, figuratum illud intellige ex אהם et ערפה, nam, ex his duobus verbis constari potest ערפיה, ac legi juxta morem antiquorum *Æthiopia* vel *Æthiopia*; quod ita confictum significat *tenebras* vel *caliginem*. Similiter accipiendum nomen *Ægyptus* quod in altera columna legitur cum ista interpretatione, *tribulatio contingens*. Nam confictum videtur secundum linguam Hebraicam, ex similibus verbis אהם ערפיה, unde formari potest אהם ערפיה. *Ægyptus* vel Αἴγυπτος, et habere significantiam *tribulationis contudentis* et *angustiantis*. Nihil tamen vetat, quominus consarcinator talium verborum Græcorum atque Latinorum respexerit ad primam eorum originem Hebraicam, nempe ad nomina כוש *Chus*, et מצרים *Mesraim*, juxta quod *Chus* incendii *caliginem*, et *Mesraim*, *angustiam* et *tribulationem* interpretari possumus. Eligat lector quidquid voluerit; et si alia proponat, nos prompto animo melioribus acquiescemus. MARTIAN. — Ad primi statim vocabuli interpretationem moneri Lectorem decet, nonnullas hujusmodi occurrere Hebræorum nominum origines, vel obscuras, vel surabsurdas, vel falsas, quarum aliquas subinde Hieronymus ipse animadvertit *violenter secundum Hebraicam linguam interpretari*. Nihilosecius quando ex hoc libro etymologias captarunt avide Latini Patres, vix dictu est, quantum violentiores ipsæ eorum allusionibus atque allegoriis probe intelligendis prosint. Quod spectat propositam de *Æthiopia* aliter habet Orige-

B nian. Lexicon, Αἰθιοπία, ταπεινωσις, *Æthiopia*, *humilitas*. Hieronymus cum hanc forte minus probaret, eam substituit, quæ apud Latinos obtinebat, deductam ab ipso *Æthiopia* nomine, quod significat *nigrum facie*. In ms. nostro non adduntur verba *interpretantur Latini*, sed tantum *tenebræ vel caliginis*. Cæterum scias, non omnium rationem etymologiarum propositum nobis reddere, quæ ingentibus libris res esset committenda, sed tantum paulo obscuriorum, quasque alii antea præterierint.

² Ita *Assur*, Semi filius. Gen. x, 22, qui etiam pro Assyria accipitur, et pro gente Num. xxiv, 22. Proprie autem *successus* vertitur, sive *ingressus*. Hic vero ab אשור deducitur, quod verbum in Pihel significat *direxit*.

³ Equidem et Josephus, qui primo *Antiq.* libr. cap. 3 *luctum*, πένθος interpretatur, Abelis nomen, quemadmodum ipse scribit, in Græcorum libris absque aspiratione reperit, cum tamen ex Hebræa lingua constantique ejus gentis consuetudine aspiraretur, *Habel* sive *Hebel*. Quare qui *luctum* interpretantur, sonum hujus vocis magis attendunt, quam ipsas litteras, quibus nomen a Moyse scribitur: הבל *vanitas*, ματαίωτης, et vapor ἀτμός: non אהם *luctus*.

⁴ *Ignis sic aspergens*. In antea editis et aliquot exemplaribus mss. *Ignis sic aspersus*. MARTIAN. — Noster ms. atque alii cum vulgo editis *sic aspersus*. Filius est Gomer, Gen. x, 3. Alii שכנו verbo interpretantur, *habitare faciam*.

⁵ Iterum ms. noeter pro *Archab* legit *Arach*; alii *Archat*, qua de re disputat Martian. Mihi, ut quadret interpretatio *insidiæ*, rescribendum videtur *Arab*. — *Archab*. Sic mss. veteres. Editi cum paucioribus mss. legunt. *Archat*. Sed ex posita interpretatione retinendum *Archab*; sive ex Hebræo ארב, *arab*, sive ex רקב, *racab*. Apud LXX, *Archad* dicitur. Gene x, 10. MARTIAN.

⁶ Origen. Hom. 12 in Num.: « Rex Amorrhæorum, qui interpretantur in amaritudinem adducentes, vel loquentes. » Nimirum a מרר *amarum esse*.

Adama, humus, vel terra, sive terrena.

Arphaxad, sanans depopulationem.

Aram, excelsus.

Asarmoth, atrium mortis.

Adoram, generatio excelsa.

Aizel (*Uzal*), pergens.

Abimael, pater meus a Deo.

Abram, pater excelsus.

Arram (אֲרָם), riscus, arca, vel capsula.

Ægyptus¹ tribulatio coangustans.

Aggai (*Hai*), quæstio, vel festivitas.

Amrafel [*Al. Amaraphal*], dixit ut caderet.

Arioch, ebrius, vel ebrietas.

Astaroth, ovillia, vel faciunt exploratores.

Amalec, populus lambens, vel lingens.

Agar², advena, vel conversa.

Abraam, pater videns populum.

Ammon³, filius populi mei, vel populus mæroris.

Abimelech, pater meus rex.

Azia (*Azau*), videns.

Arbee, quarta, vel quatuor.

Assurim, nemus.

Apher, humus, sive pulvis.

Abidahe, pater meus sciens.

Ader (אֲדָר), grex.

Aser, beatitudo, sive beatus.

Ana, responsio, sive respondens.

Aluam, despiciens.

Ahie (*Aja*), umbraculum.

Amada (*Hamdan*), desiderabilis⁴.

Acan, necessitas, vel labor eorum.

Aran (אֲרָן)⁵, iracunde, vel decor.

Adad, præcipuus, vel patruelis.

Avith, iniqua.

Achobor, mures.

Adollamitem, testificantem, sive testimonium aquæ.

Annan (*Aner*), mæror eorum, vel labores.

Aseneth, ruina.

Aod (*Ahod*), inclytus.

Amul, parcens.

Aggi, festivitas mea.

Acheri (אֲחֵרִי), declinans.

Areodi, vindemiator sufficiens.

Ariel, leo Dei mei.

Achi (*Apud LXX, Genes. xli, 18*), frater meus.

Arad⁷ descendens.

Asom (*Husim*), festinantes.

Atad, testimonium, vel rhamnus.

B

Babylon, confusio.

Bethel, domus Dei.

Bara (בָּרָא), in malitia, sive creatura.

Balac (*Bale*)⁸, præcipitans, sive devorans.

Barad, grando.

Buz⁹, despiciens, sive contem-
nens.

Bathuel, virgo Dei.

Beri (בְּרִי), puteus meus, sive putei mei.

Basemoth, in nominibus, sive delinquens [*Al. delinquentem*], vel veniens, aut positam.

Bala (בָּרָא), inveterata.

Balaam, sine populo, vel absque substantia eorum, sive in eis.

Benjamin, filius dexteræ.

Beor, in pelle.

Bosora, in tribulatione, vel angustia.

Badad, præcipuus.

Balaanan, habens gratiam.

Basan¹⁰, pinguis,

Baria (בְּרִיעָה), in clamore ejus.

Bochor, primogenitus, vel in clivellis, aut ingressus est agnus.

C

Cain¹¹, possessio, vel lamentatio.

Cainan, lamentatio, vel possessio eorum.

Cithii (Κῆτιοι)¹², amentes, vel stupentes.

Carnaim, cornua.

Cades, sancta, sive mutata.

Cinæi¹³, possidentes.

Cenezæi¹⁴, zelotypi, vel possessio ejus.

Cedmonæi, antiqua tristitia, sive orientales.

Camuel, resurrectio Dei, sive statio Dei.

Cedar¹⁵, tenebræ, vel mæror.

Cedma, orientalis, vel antecedens.

Caath, molares dentes, sive patientia.

Hucusque per simplicem Clitteram lecta sint nomina: exin aspiratione addita, id est, per chi Græcum legenda.

Cherubin¹⁶, scientia multipli-

¹ Integris libris de Ægypti etymo disputant harum litterarum eruditi. Hæc certe interpretatio ex Hebraico *Mesraim* deducitur, non ab ipsa *Ægyptus* voce derivatur, quæ Græcam originem trahit, Αἴα Κόπτου, *Terra Copti*. Africæ regio notissima. Noster in cap. III Joelis: *Ægyptus* inquit, dicitur *Mesraim*, quod interpretatur ἐκθλίβουσα, id est *sanctos Dei persequens et tribulans*.

² *Agar*. Editi nonnulla addunt hoc loco: *Aner, lumen, vel illuminatio, vel lucerna, vel civitas, vel oculus hominis*. Nihil horum exstat in codicibus mss. quos inspeximus, nisi in Regio 3993, qui legit vocem *Aner* ante *Agar*, sed absque ulla expositione ejusdem verbi. Unde autem in librum Hieronymi derivata fuerint, invenire mihi licuit ex codice mss. Colbert 5216, ubi auctor anonymus interpretationes nominum Hebraicorum collegisse se profitetur ex Origene, Hieronymo, Beda, Rabano, et aliis orthodoxis Patribus. In hac ergo Anonymi congerie nomen *Aner* positum ante *Agar*, ab eo sic interpretatum legitur: *Aner, amicus Abraham, lucerna, vel frater lucernæ, vel lumen. Aner civitas imperialis, oculus hominis, vel dolor eorum*. MARTIAN. — Vocem *Aner* absque ulla interpretatione præponit hic loci noster ms. quod et in Regio quodam invenit Martianæus, qui hac de re fusius disserit: ipsum vero nomen *Agar* in eodem ms. nostro pro *advena* exponitur *adversa*: proprie *meridiem* significat.

³ Idem ms. *Ammon filius populi, vel Filius mæroris*.

⁴ Hic quoque sine expositione nomen *Abdel* præponit ms. noster.

Amada Pro *Abdam* vel *Adama* mss. ac editorum librorum, restituimus *Amada*: quia hoc nomen *Amada* legitur apud LXX, Gen. xxxvi, 26: *Ii autem filii Deson; Amada et Asban, etc.* MARTIAN. — Ita Martianæus restituit ex lectione τῶν LXX, Gen. xxxvi,

26, pro *Abdam*, ut etiam in ms. nostro, vel *Adama*, ut in aliis erat.

⁵ Ms. *Aran, iracundus vel decus*.

⁷ Vacat describendo nomini spatium in ms., tum alterum hoc *Asbel* sine expositione præponitur.

⁸ Præponit noster *Bersa* absque interpretatione; tum *Bale* pro *Balac* legit.

⁹ Iterum præponit hic noster *Bersabee, puteus satietatis, vel puteus septimus*. Infra post vocem *Balla* rursum addit *Benoni, filius doloris mei*.

¹⁰ *Basan*. Advertat lector nomina quæ non leguntur locis in quibus notantur, scripta esse caractere Italico, sicut *Basan*, quod non legitur in Genesi. MARTIAN.

— Non habetur in ms. nostro hoc nomen et vero neque in Genesi legitur, quare caractere Italico Martianæus distinguit.

¹¹ In nostro codice, *Cain possessio, vel acquisitio*.

¹² Aliter Origines homilia 19, in *Num.*: *Cithii interpretantur plaga finis; puta a כִּתָּה, confudit, sive contrivit, et כִּתְּמָה perfecit, sive finem fecit*.

¹³ Origines, supra laudata homilia 19 in *Num.*, *Cinæus*, inquit, qui interpretatur *possidens*: scilicet a קָנָה verbo *possedit*. In subsequenti nomine noster ms. *Cenez, Zelotypus, vel sessio ejus*. In vulgatis ante Martianæum, *Ceni, nidus meus*, quam interpretationem non improbo. Infra post vocem *Cedma* etiam in ms. nostro additur *Chore, calvitium*.

¹⁴ *Cenezæi*. Adduntur isthæc in editis: *Ceni nidus meus, vel possessio*; et infra post nomen *Cedma* hæc etiam leguntur: *Chore, calvitium*. MARTIAN.

¹⁵ Apposite S. Hilarius, in *Psal. cxix*, « *Cedar*, inquit, secundum Hebraicam linguam, ut nobiscum pronuntiatur, obscuratio est. »

¹⁶ Vide infra hoc nomen ex Exodo et Numeris; epistolam quoque 18, ad *Damasum*, et quæ in ep. 53, ad *Paulinum*, pag. 279, adnotavimus.

cata, vel quasi plures.

Chan (חַן), calidus sed sciendum, quod in Hebræo *chi* litteram non habeat : scribitur autem per *heth*, quæ duplici aspiratione profertur.

Chethim (כְּתִים), confracti.

Chus, Æthiops.

Chanaan ¹, ἄλλος, hoc est motus eorum, vel negotiator, aut humilis.

Chalanne, consummatio futura, sive omnes nos.

Chalech (כַּחַךְ), quasi viride.

Chaseluim, contacta regio eorum.

Chaphthorim, manus exploratorum, sive turturum ², sed melius Cappadoces.

Chethæus (חֵתִי), mentis excessus, sive fixus, vel abscisus. Sed hoc nomen in Hebraico non incipit a consonanti littera, verum ab *heth*, de qua jam supra diximus.

Chaldæi ³ (כַּשְׁדִּים), quasi dæmonia, vel quasi ubera, aut feroces.

Charran (חַרְרַן), foramina, sive ira, vel fodiens eos. Sed et hoc nomen per *heth* Hebraicum incipit.

Chebron (חֶבְרוֹן), conjugium, sive incantator, aut visio sempiterna, et hoc *heth* habet in principio.

Chodorlagomer (כְּדוֹרְלַגְמֵר), quasi generatio manipuli, ⁴ sive quasi decorum manipulum.

Chorræi, de foraminibus, quos vocant Troglitæ ⁵

Chobal (*Hoba*), condemnatio.

Chased, quasi populantes. Sunt autem Chaldæi.

Cheth, percutiens.

Chettura (קְטוּרָה), thymiana offerens, vel copulata, aut juncta.

Choadad (*Hadad*), præcipuum.

Chabrath, quasi electum, sive grave.

Chorri, sive Chorræus, farina, aut farinatus, seu post me, vel foramen meum.

Chazib ⁶ (*Apud LXX, Genes. xxxviii, 5*), mendacium.

Charmi, vinea mea, vel cognitio mea.

Chabor (חֲבוֹר), conjunctio, vel incantator : sed et hoc per *heth* litteram scribitur.

D

Dan, iudicium, aut iudicans.

Dedan, solitarius, sive fratruelis eorum.

Dasem (*Resen*), frenum.

Decla, subtile, sive palmata.

Damascus (דַּמַּשְׁק), sanguinis potus) sive sanguinis osculum, vel sanguis sacci.

Dadam, iudicans ⁶.

Duma, tacens.

Dina, iudicium istud.

Debbora, apis sive eloquentia.

Deson ⁷, fortis papilla, sive calcabit eam : sed hoc Syro sermone dicitur : cæterum Hebraice, pinguedo interpretatur, aut cinis, id est, favilla holocaustorum.

Desan, similiter ut supra : licet quidam putent fortem elephantem [*Al. elephantum*] interpretari.

Dennaba, iudicium afferens.

Dothain (דוֹתַיִן), pabulum viride eorum, aut sufficientem defectiorem.

E

⁸ Edem, voluptas, sive deliciæ, vel ornatus.

Evila, dolens, sive parturiens.

Euphrates, frugifer, sive crescens.

Eva, calamitas, aut vœ, vel vita.

Enoch, dedicatio.

Enos, homo, sive desperatus, vel violentus.

Evæum, ferum, sive pessimum.

Eber, transitorum.

Elmodad, ad matrem ejus præcipuam, sive Dei mensura.

Ellasar, Dei declinatio, sive hanc separans.

Esrom (עֶסְרוֹן), jacula gregum.

Eschol, botrus, sive ignis omnis.

Ephron, pulvis mœroris, vel pulvis inutilis, sive pulvis eorum.

Eldea (אֶלְדֵּעָה), ad scientiam, sive de scientia.

Ethæus, formidans, sive stupens.

Edom ⁹, rufus sive terrenus.

Emor, asinus.

Ephrata, ubertas, sive pulverulenta.

Eser ⁹, fictus, sive plasma.

Esban, ignis in eis.

Efrain, frugiferum, sive crescentem.

Esrom (עֶסְרוֹן), sagittam videns.

Esbel (אֶשְׁבֵּל), ignis vanus sive vetus.

Hucusque per brevem litteram E,

¹ Ita Origenes, homil. 6 in *Exodum, Inhabitantes*, inquit, *Chanaan*, qui mutabiles interpretantur et mobiles, quod utcumque verum est radice נָח, motus, sive agitatus fuit, vel movit sese Verissimè autem Hieron. negotiator exponit, quippe כַּנְעַנִי, mercator, sive negotiator Hebraice appellatur, ex eo fortassis, quod Chanaan incolæ ob maris viciniam mercaturam cum primis exercuere. Sed neque contorta est humilis etymologia, quæ ex Hebræa radice, כַּנַּע depressit, sive prostravit; exprimitur.

Noster ms. vitiose tamen, sive tortorum. Nomen populi est, qui Cappadoces dicuntur.

² Hebraice Chasdim, id est quasi dæmones, aut quasi deprædatores, vel quasi mammillæ, vel quasi agri, sic enim interpretantur. Philo præfert ὠσδαιμόνια : rebantur enim componi ex *Caph* nota similitudinis, et *Scheddin*, id est dæmones, a שָׂדֵד *Schedad*, vastavit. Hinc Hier. in *Isaiam* cap. XLII : *De Chaldæis*, inquit, nullus ambigit, quin dæmones sonent. Vid. epist. 22, ad *Eustoch.* init., et quæ adnotavimus in cap. XLIII *Isaiæ* : *De Chaldæis nullus ambigit, quod dæmones sonent.*

³ *Troglitas*. Colbertini codices habent *Troglitas*, et *Troditas*; in cæteris legimus *Traglitus* et *Troglitas*. Quinam sint *Troglitæ* vel *Troglodytæ*, vide in *Lexico Geographico* novo Philippi Ferrarii. MARTIAN. — Ita mss., sed rectius *Troglodytæ* rescribendum. Ex *Chori* filio *Lotan*, Gen. xxxvi, 22, gentile derivatur *Hæchorim*, *Troglodytæ*, Gen. xiv, et xxxiii, 32.

⁴ Præponitur in ms. Nostro. *Charan* absque expositione : tum *Chazhi* legitur pro *Chazib*, et ad subsequens *Charmi* expositio altera, vel cognitio mea, non habetur. Olim in editis vitiose erat, vel

A cognitio mea. Infra ex *Exodo* : *Charmi vinea mea vel agnitio aquæ.*

⁶ *Dadan*, iudicans. Post *Dadan*, editi legunt adhuc ista : *Dedan, grande iudicium. Dan, iudicium, aut iudicans.* Pejus vero legunt initio hujus litteræ D. *Dodanum patruelis : in propinquos vertitur et cognatos.* MARTIAN.

⁷ *Deson*. *Dison*, דִּישָׁן, significat fortem papillam sive pupillam cum figuratum est ex דִּי, *dai* quod Hieronymus ex *Aquila robustum* aut *fortem* interpretatur; et ex אִישׁוֹן, *ison*, pux vox Latine vertitur, *pupilla oculi*. Syro autem sermone *Dison* significat calcabit eam; ex verbo דִּישָׁן *dus*, vel דִּישָׁן *dis*, et affixo singulari tert. pers. f. וְהֵ *oh*; quasi legeretur *disoh, calcabit eam*. Hebraice, ut optime monet S. Hieronymus, *Dison* a voce דִּישָׁן, *dusan*, derivatum, significat pinguedinem vel cinerem. MARTIAN. — Legi malim *pupilla* ex אִישׁוֹן voce, ex qua *Disan* hic derivatur; neque enim papilla ita Hebraice appellatur: aut Latine, quod Martian. putat *pupilla* et *pupilla* idem sunt. Vide tamen quæ in hunc locum doctissimus Benedictinus adnotat: at in scito sexies variari in Hebræo hujus scriptionem nominis, quod pridem Buxtorffo notatum est.

⁸ Ut passim cum Hieronymo in hujus nominis interpretatione Veteres conveniant, Augustinus tamen in psal. cxxxvi, *sanguinem* vertit, quod ab ipso vocabulo *Edom* Punice significari testis est. Hinc et Pseudo Hieronymus in eundem psalm. : « *Edom*, inquit, interpretatur *terrena et sanguinem.* »

⁹ *Eser*. In editis et nonnullis mss. codicibus : *Eser, fictus*, id est *plasmatus*, MARTIAN. — Noster ms. cum vulgo editis libris, *fictus, sive plasmatus.*

nunc per productam nominum sunt legenda principia.

Elisa, Deus meus, vel ejus salus, vel ad insulam, vel Dei mei salvatio.

Elam, sæculi, vel orbis.

Emim, horribiles.

Eliezer, Dei auxilium.

Epha, dissolutus, sive mensura.

Esau, factura, sive roboreus¹, vel acervus lapidum, seu vanus aut frustra.

10 Elon (אלון)², regio campestris, aut roboreus.

Eliphaz³, Dei mei aurum.

Emam (חיים), calor eorum.

Ebal (עיבל), vallis vetus, aut acervus lapidum.

Ela, terebintaus.

Er, vigiliæ, sive pellicius, aut surrectio, vel effusio.

Enaim, oculi, sive fontes.

Eroon (Apud LXX Ἡρώων; in Vulg. Gessen), id est eorum, in facie eorum, sive vigiliæ dolorum.

F

Fison, os pupillæ, sive oris mutatio.

Fu t, Libya, sive oris declinatio.

Fetrusim, dissolvens mensuram.

Felestim⁴, cadentes sive ruina poculi, aut cadentes potione.

Farao⁵, dissipans, sive discooperiens eum.

Faleg, dividens.

Ferezæi, separantes, sive disseminati, vel fructificantes.

Faran, ferocitas⁶ eorum.

Fichol, os omnium : ab ore, non ab osse.

Filistiim, ruina duplex.

Faldas⁷, ruina paupertatis, sive cadens germen.

Fau (פער), nihil, aut subito.

Fiennon, ori eorum, aut ori vincto.

Futifar (פויפיר), os inclinans ad dissecandum.

Farez⁸, divisio.

Fetrefe (פויפירע), Libycus vitulus, sive discooperiens, vel certe divisio, aut os declinans.

Fallu, mirabilis.

Fua (פועה)⁹, hic, adverbium loci : sive rubrum.

Fanuel, facies Dei.

G

11 Geon (היכוג), pectus, sive præruptum.

Gomer, assumptio, sive consummatio, vel perfectio.

Gergesæus, colonum ejiciens, sive advenam propinquantem.

Gerara (גררה), ruminationem vidit, seu marceria. Sed sciendum quod Gerara interpretatur, incolatus : Gedera vero (גדרה), macceria, sive sepes.

Gaza, fortitudo ejus.

Gomorra (עמרה), populi timor, sive seditio. Sciendum quod G. litteram in Hebraico non habet, sed scribitur per vocalem Ain.

Gether, torcular videns, sive accola explorationis.

Gebal (עיבל), præruptum, sive vallis vetus.

Geraris, advenæ propinquantem, sive cornipeta eorum,

Gaam (Al. Gadim), vallis æstus.

Gad, tentatio, sive latrunculus, vel fortuna.

Galaad¹⁰, acervus testimonii, sive transmigratio testimonii. De hoc in libris Hebraicarum Quæstionum¹¹ plenius diximus.

Gatham (גתם), tangens risit.

Gesen (גשן)¹², appropinquans palpationi eorum, sive vicinitas.

Gerson¹³, advena ibi vel ejectio eorum.

Gera, ruminatio, vel incolatus.

Gani (גוני), elatio mea, sive hortus meus.

I

Jobel (יבל), dimittens, aut mutatus, sive defluet.

Jobal (יובל), delatus, sive dimittens.

Jared, descendens, sive roborans.

Japhet, latitudo.

Javan¹⁴, est et non est sive columba : sed Syrum est.

Jebusæum, calcatum, sive præsepe eorum.

Jectan (יכסן), parvulus.

Jaree, luna.

12 Johab, mago patre, sive distillans.

Jescha, tabernaculum, vel unctio ejus.

Ismael, auditio Dei.

Isaac, risus, vel gaudium.

Jedlaph, manum tollens, vel manum ad os.

Jexan (יקסן), durus, sive durities.

Jeshoc, est cinis, sive tactus.

Jetur, versus, aut ordinatus.

¹ Idem, sive rubeus, vitiose : siquidem a עדום A dunt ἐρυθρόδενον, et Philo ἔρυθρον cum hic loci adverbium est, פיר scribitur.

² Corrupte, tum in editis, cum mss. erat cum in littera Elom.

³ Origenes homil. 49, in Num. : « Eliphaz interpretatur Deus me dispersit. Lege sodes, Deus meus dispersit, ab אלו Deus meus, et פדו verbo quod habetur Gen. xlix, 24, interpretatum a LXX, ἐξελθῆ: dissolvit. At commodior longe ithæc quam Hieron. probat, etymologia est ab auro פז.

⁴ Iterum emendandi Origenis codd. homil. 6, in Exod : Philistini, id est cadentes populi, legendumque poculi, aut poculo.

⁵ Hujus nominis expositio non ab Hberæis petenda est, sed Ægyptiis. Arabes autem, qui multa ab Ægypto mutati sunt, פרוצ crocodilum vocant, regem quoque Ægypti nomen draconis hujus gessisse eruditi ostendunt, quemadmodum ipsa bellua Ægyptiaci regni typus erat ac symbolum. Porro quod ex Philone, atque Origene, hom. 2 in Gen. B nominis etymon Hieronymus exponit, ab Hebræo est פרוצ, ἑξελθῆς exterminator, seu dissipans. Alii Regem aut Dominum cum Josepho volunt significari.

⁶ Forte scriptum olim fuit feracitas pro ferocitas. Hæc enim etymologia ægrius a futuro הפריא ferus, aut ferox erit, extunditur : illa vero a פרה verbo, quod est tractificare, feracem esse, perquam commode derivatur.

⁷ Nomen Faestim absque expositione hic in cod. nostro præponitur.

⁸ Al. Divisor, ut ipse in epist ad Nepotian. Hieron. interpretatur.

⁹ Orig., hom 2 in Exod. : « Phua, quæ apud nos vel rubens, vel verecunda dici potest. » Græci red-

dunt ἐρυθρόδενον, et Philo ἔρυθρον cum hic loci adverbium est, פיר scribitur.

¹⁰ Galada. Consule sequentes Quæstiones Hebraicas in Gen. cap. xxxi ubi de Galaad abunde disseruit Hieronymus. MARTIAN.

¹¹ Vide infra Quæstiones in Genes. cap. 31.

¹² Concinit Origenes homil. 46 in Gen., in fine : « Interpretatur autem Gessem proximitas, vel propinquitas. » A גשן scilicet, quod est accessit, appropinquavit.

¹³ Idem Origenes in Joannem, Gersam, inquit, διὰ τὴν παρομοίαν interpretatur A גר et שם, ut nemo non videt. Exod 11, 22 : Filium vocabit Gersam, dicens, advena sui in terra aliena.

¹⁴ Javan, est et non est. Javan Hebraice scribitur יו cum tribus litteris ; quare ut significet est, et non, figuratum debet intelligi ex יש jes, ו re et ין en. Quæ tria sic sumpta Latine interpretantur est et non. Quod autem Javan Syro sermo columba dicatur, nonihil difficultatis habere videtur propter interpretationem nominis Bar Jonæ in Matthæi volumine occurrentis. Nam de hoc nomine Hebraico hæc habet Hieronymus infra : « Bar-Jona, filius columbæ. Syrum est pariter et Hebræum. Bar quippe lingua Syra, filius et Jona columba, utroque sermone dicitur. » MARTIAN. — Isthæc interpretatio, est et non est, quæ contra analogiæ regulas nonnullis doctis viris visa, ab Hebræorum traditionibus petitur, ex ipsiusmet Hieronymi testimonio, lib. viii Commentariorum in Ezechielem c. xxvii : « Aiunt Rebræi Græcam, id est Javan, interpretari est et non est. Quod proprie refertur ad sapientiam sæcularem, in qua, si recte aliquid reperiunt, est appellatur; si in contrariam partem, non est. » Consule Martianæi commentarium ad libri calcem.

Judith, laudans, aut confitens, aut Judæa.

Jacob, supplantator.

Juda, laudatio, sive confessio ².

Issachar, est merces.

Joseph, augmentum.

Jordanis, descensio eorum.

Jor יַרְדֵּן, rivus ³.

Jaboch, arena, sive lucta.

Jous יָעוּשׁ, parcens, aut faciens, aut commotus.

Jeglam (*Jhelon*), despiciens.

Jethran, superfluous eorum.

Jetheth, dans.

Irad, civitatis descensio ⁴.

Iram, civitas eorum.

Iras (הִירָה), vidit fratrem meum, sive fratris mei visio.

Jamuel, dies ejus Deus.

Jamin, dextera.

Jachin, præparans.

Job, magus ⁵.

Joalel, vita Dei, sive exordium Dei, vel præstolans Deum.

Jemna, marina, sive numeralis.

Jesua, planities, sive est desiderium meum, aut certe salvator.

Jessul (*Jessui*), est dolere.

Jasael (*Jasiel*), dimidium Dei

Jesar, ligmentum, sive tribulatio.

L

Lamech, humiliatum, aut percutientem, sive percussum.

Ludium, nati, sive prosunt fortiter.

Laabim, deusti sive flammantes

Lasa, in salutem.

Lud, utilis.

¹³ Lot, vinculus, sive declinatio.

Laban, candidus.

Latusim, malleatores.

Loommin, tribus, sive matres.

Lia, laboriosa.

Levi, additus, sive assumptus.

Lotan, vinculum eorum, sive ipse conclusus.

M

Mahaiel, quis est Dominus Deus? vel ex vita Deus.

Mathusale, mortis emissio, vel mortuus est, et interrogavit.

Maleleel, laudans Deum.

Magog, quod ὠμα, id est tectum, vel de domate, hoc est de tecto.

Medai, mensura, sive quam sufficienter.

Mesech (μοσὸχ), prolongatio, sive defectio, aut certe compressus.

Mesraim, hostes eorum, sive mensura. Sed sciendum quod Mesraim, Ægyptus appellatur.

Mesa מֵסָא aqua rara, vel elatio ⁶.

Melcha, regina ejus.

Mamre, de visione, sive perspicuam.

Masec (מֵסֵק), potum dans, sive propinans.

Maacha ⁶, frangentem, sive confractam.

Maedam (מֵדָם) ⁶ metientem, sive respondentem.

Madian ⁷, de judicio, sive de causa.

Massan ⁸, de jucunditatibus.

Masmae, exaudientem.

Massa, levans, sive pondus, aut onus.

Meleth (מְלֵחַת), chorus, sive a principio.

Meza, existo.

Manath (מְנַחֵם), requiescens, sive donanti.

Masreca, vectigal vanum, sive sibilans, vel trahens.

Mettabel, quam bonus Deus.

Matraid ⁹, persecutio, sive vir-

ga descendens.

Mezaab, aqua auri, sive aqua fluens.

Mabsar, munita.

Magdiel, de repromissione Dei, sive turris Dei, vel magnificat me Deus.

Madianæi ¹⁰, judicantes.

Manasse, obitus, vel necessitates.

¹⁴ Merari, amarus, vel amaritudines.

Melchiel, rex meus Deus.

Machir, vendens.

Melchisedech, rex justus.

Memphin, de ore eorum.

N

Naid [Apud LXX tantum, Gen. xli, 16], motus, sive fluctuatio.

Noemma, decor, sive voluptas, vel fides.

Noe requies.

Nemrod, tyrannus, vel profugus aut transgressor.

Nineve, pulchra, vel germen pulchritudinis.

Nephtuim, scalpentes, sive aperientes.

Nachor, requies luminis, vel requiescente luce, vel obsecratio novissima.

Nabeoth, prophetans.

Nabdeel (*Abdeel*) serviens Deo, vel ursus Dei.

Naphes, refrigerium, vel anima.

Nephtali ¹¹, conservavit me, vel dilatavit me, vel certe implicuit me.

Naeth, requiescens.

Neman, fidelis, vel motus eorum.

O

Orech (אֹרֶחַ) ¹², longitudo.

Ochozad, tenens.

¹ Consonat, quem sæpe de industria testem adducimus, Origenes, hom. 17 in Gen.: « Judas confessio interpretatur lingua Hebræa. » A forma Hiphil verbi יָדָה, quæ sonat confiteri.

² Nomen istud Jor rivus, in nostro ms. desideratur.

³ Vitiose in eodem ms. civitatis dissensio legitur.

⁴ Job magus. Nomen Job, Gen. xlvi, 43, quod Hebraice scribitur, יֹב, in exemplaribus Græcis legitur *Acoum* et *Jasouph*. MARTIAN. — Emen- dandi ex hoc loco Pseudo-Hieronymi in Jobum codices: « Job, qui dolens, vel magnus interpretatur. » Lege magus. Noster in nominibus de Ezechiele, Job otiosus, de Job ipso dolens. Apposite vero notatum Martiane nomen istud, quod יֹב Hebraice scribitur, Gen. xlvi, 43, in Græcis exemplaribus Ἀσούμ et Ἰασούφ dici.

⁵ In ms. nostro vel evado: vitiose, ut non dubito.

⁶ Præponitur in nostro cod. nomen Moab de patre.

⁷ A מֵדָם de; et יָדָה judicium.

⁸ Masan. In editis scriptum est, *Mabram*, quod nomen non legitur in Genesi: unde corruptum intelligitur, et *Mabram* esse positum pro מַבְרָם, *Mabram*, Gen. xxv, 43, sive potius pro *Massam*, *Massam*, ut legimus apud LXX et in codicibus mss. Hieronymus enim hunc librum edidit post Philonem Judæum, qui utebatur versione Græca LXX Translatorum. Verum ex posita significatione ac

etymologia legendum ut in Hebraico, *Mabsan*, quia illud nomen constructum figuratur ex servili מַבְרָם *Mem*, et verbo בָּרַם *basam*, juxta quod significat, de jucunditatibus. MARTIAN. — Noster ms. cum vulgo editis *Mabram*, de qua corrupta lectione Martianeus disserit.

⁹ In eodem ms. nostro, *Madred percussio*, sive, etc. vitiose iterum.

¹⁰ Idem, *Madianim* vel *Madianitæ* dijudicantes.

¹¹ In nostro ms., vel implicuit me, vel dilatavit me. Variæ autem sunt apud alios hujusce nominis originationes. Philo διανεωγμένον καὶ πλατυσµόν: Ammonius ἀντιλατινόν, et Hieronymus quoque *Quæst. in Gen. xxx, conservationem comparisonemque* interpretatur. Rectissime omnium, ut videtur, Joseph. *Antiq. lib. 1, cap. 49*: Ἀμυχάνητον, nullis dolis expugnandum exponit. Nephthalim quippe *strophas* et *dolos* sonant, quemadmodum ex Job cap. v. 15, colligitur: Βουλῆν δὲ πολὺπλοκόν (in Hebraico נַפְתָּלִים, *Nephtalim*) ἐξίστησεν.

¹² *Orech, longitudo*. Pro *Orech*, quod *longitudinem* significat, depravate in editis legitur *Obeth*, cujus nominis nullum extat in Genesi vestigium. Est autem *Orech* civitas regni Nemrod in terra Sennaar, quæ in Vulgata *Arach* dicitur, ex Hebræi אֹרֶחַ. Septuaginta legunt Ὀρέχ Gen. x, 10. Ideoque *Orech* hic scriptum legimus apud Hieronymum, qui in præsentī opere secutus est Græcam auctoritatem LXX Translatorum. MARTIAN.

Olibama, tabernaculum meum in aliquo, vel tabernaculi altitudo.

Odollamites, contestans aliquem, vel testimonium in aqua.

Ophim (חפם), thalami.

Hucusque cum per O brevem litteram legerimus: exin per extensum pronuntiemus elementum.

Ophir (אפיר), sive Uphir, quod per ALEPH litteram scribitur, interpretatur irritum, vel inherbosum.

Ox², volentem.

Omar, populus, vel amarus.

Onan³, mœror eorum.

R

15 Ripheth, videns buccellam, sive videns bona.

Rhodii, quod Hebraice dicitur RODIM vel Rodanim (רדנים) [In Hebr. Dodanim (דדנים)], interpretantur descendentes, aut patruus judicans, vel visio iudicii.

Raama (Rhegma)⁴, tonitruum, vel excelsa.

Rhooboth, inclinatio, vel platea.

Ragau, ægrotans, vel pascens.

Raphaim, gigantes.

Rebecca⁵ multa patientia, vel multum accepit, sive patientia.

Remma, vel Ruma (רממה), vi-

dens aliquid, vel excelsa.

Rachel⁶, ovis, vel videns principium, aut visio sceleris, sive videns Deum. Hoc autem secundum accentuum et litterarum evenit diversitatem, uttam in contrarias significationes nomina commutentur.

Ruben⁷, videns filius, vel videns in medio.

Raguel, pastor Dei, vel pabulum ejus Deus.

Ros, caput.

Ramesse (רעסס), pabulum, vel tineas⁸, sive malitia de tineas.

Quod in principio dixeramus in vocalibus litteris observandum: eo quod apud nos interdum una sit littera, et apud Hebræos variis vocibus proferatur: hoc nunc quoque in S. littera sciendum est. Siquidem apud Hebræos tres sunt S litteræ: una quæ dicitur SAMECH (סמך), ס, et simpliciter legitur, quasi per S nostram litteram describatur: alia SIN (שין), ש, in qua stridor quidam non nostri sermonis interstrepit: tertia SADE (צדי), צ, quam nostræ aures penitus reformidant. Sicubi ergo evenierit, ut eadem nomina aliter atque aliter interpretentur, illud in causa est, quod diversis scripta sunt litteris. Hoc autem quod in Ge-

nesi diximus, in omnibus libris similiter observandum.

S

16 Sela, umbra ejus.

Seht, positio, vel positus, aut poculum, sive gravem, aut semen, seu resurrectio.

Sem, nomen, vel nominatus.

Saba (שבא), captus sive captivitas, vel certe convertens.

Sabatha, gyrans, sive circumiens.

Sabathacha, circumiens te, sive circumsessio tua, vel sedes tua.

Sennaar, excussio dentium, sive fetor eorum.

Sidona (צידן) venatio mœroris.

Simarærum, lanam meam, sive conjunctum meum, sed melius custos.

Sodona [al. Sodomorum], pecus, silens, vel cæcitas, vel similitudo eorum.

Seboim, caprearum, vel damularum, sive statio ejus mare, aut statio maris.

Sala (שלח). missa.

Sophera (שפרה), narratio, sive liber.

Serug⁹, corrigia, sive perfectus.

Sarai, princeps mea.

Sichem, humeri, vel labor.

Soor, parva, vel meridiana.

¹ Ophir, sire Uphir. In editis libris et aliquot A Ὠφὴρ ἐστὶ πόνος αὐτῶν. Ab Ὠφ, cum affixo plurali feminino.

² Ms. noster. Rechema tonans, vel excelsa.

³ Deduci puta ex רבה, vel רבב, quod significat multum esse, multiplicari, et קיה, expectavit, sustinuit. Consentit Origenes hom. 12 in Numeros, Invenit Rebeccam, quæ interpretatur patientia. Atamen longius petita etymologia est.

⁴ Rachel, ovis, etc. Rachel significat ovem, cum Hebraice media litera est heth, רחל. Rahhel, sive Rachel. Si autem figuratum fuerit ex ראה, raa, et לה, el, sonat videntem Deum. Rursus ex ראה, raa, להל, hhalal, sive chalal, videntem principium. Denique figuratum ex ראי, rai, et רע, ra cum Ain, visionem ac scelus significat, sive visionem sceleris. Hanc igitur litterarum diversitatem intelligit S. Hieronymus, ut et accentuum in vocibus רה, רה רע id est, in ra cum Aleph, vel in ra cum Heth, aut in ra cum Ain. MARTIAN. — Hebraice רחל scribitur, atque agnam, aut oviculam, ex etymo רחליל, mola arietis, significat. Reliquæ interpretationes, quæ paulo violentiores sunt, quemadmodum extundi possint, Martianæus docet.

⁷ Origenes ferme elegantius modo passivo filius qui videtur, hoc est visibilis. Homil. 17 in Gen. Obvia radix ראה vidit et בן filius.

⁸ Malim hic quoque de linea pro vel tineas. Vide quæ annotavimus de hoc nomine in epist. 78 de Mansionibus ad fabiolam⁹ Mans. l. Origenes hom. 4 in Exod., Ramesses, inquit, quæ interpretatur commotio tineas: סס tineas.

⁹ Vide num sit rescribendum Seruc pro Serug: non enim שרוג corrigiam sonat, sed שרור. Græce etiam est penes LXXX Σερούχ. Altera glossema, sive perfectus, in mendo cubare existimo ex compendio litterarum in antiquis libris nato. Et vero legi malim profectus, in Græco enim Origenis Lexico Σερούχ ἀπάρτημα vertitur; ἀπάρτημα vero interpretatur digressionem in longius, seu deductionem. Vid. quæ ibi adnotamus. Sed potuit etiam scripsisse perplexus a שרג, quod est implicare, hancque in primis significationem vox habet.

² Ox, volentem. Multis diversisque modis nomen istud mutatur in Græcis a Latinis exemplaribus, est enim Hebræum ורע, Hus; quod Septuaginta Interpretes legebant ὄς, Hos; sive Os, Gen. xxxvi, 28. ὄς Ous, autem sive Us, Gen. xxii, 21. Nomen itaque Os Latini mutavere cum Ox, frequenter enim x pro s usurpatur ab antiquis librariis, ut in Jobi libro secundum LXX, in regione Auxitidi, pro Ausitidi. Septuaginta quoque cum elemento ξ nonnulla Hebræorum vocabula scripta retinent, ut Βαυξ, Baux, ex Hebraico בוז Buz. Unum est, quod nostris observationibus obsistere possit, significatio nempe vocis ורע, ὄς, Os sive Ox, quæ transfertur hoc loco in volentem, cum tamen significet consiliatorem, etiam apud Hieronymum infra in verbo Us. Sed nisi me fallat opinio, posuerat Hieronymus Græcam vocem βουλευτήν; sicut in nomine Chanaan vocabulum Græcum σάλος, et in Agag, ὠμα, etc., quod minime intellectum ab imperitis librariis pro βουλευτήν posuerunt volentem Judith. viii. 1, apud LXX, ὄξ, pro Idex. MARTIAN. — Satis ingeniose Martianæus pro volentem, scriptum conjicit abs Hieronymo, ut alias subinde occurrit, litteris Græcis βουλευτήν, Bouleuten, sive consiliatorem. Hæc nempe hujus nominis Ox, seu potius Hus, aut Hutz, filii Aram, Genes. xix, 25 propria est expositio. Hebraice ורע C scribitur. Septuaginta autem Græce ὄς, Hos, verterunt.

³ Origenes in Joannem labor eorum interpretatur,

Sennaab, dentis pater, sive factor patris.

Semebad, nomen perditionis, sive ibi perditio.

Segor (צער), parva: ipsa est quæ et supra Soor. Sed sciendum, quia G litteram in medio non habeat scribaturque apud Hebræos per vocalem אIN.

Sau (צוה), sive Save, digne, vel elevatio.

Scir, pilosus, vel hispidus.

Sara (צרה), princeps.

Sur, murus, vel directus, aut continens.

Saba (צבא), conversio, sive rete.

Sue, loquens, sive cantilena.

Simeon, exauditio, vel nomen habitaculi.

Salem, pax, vel reddens.

Sichimorum (צכח), humeri: ipsa est quæ et Sichem. Sed in Latinum et Græcum sonum vertitur.

Sebeon, stante iniquitate.

Sophar, speculator ejus, vel buccina.

Samma, perditio.

17 Sobal, vana vetustas, vel vectes ad portandum.

Saphon (Sephion), speculator.

Salama, vestimentum, vel pacifica.

Saul, expetitus.

Sava (צוה), eloquentia, vel clamor.

Sela (צלה), ut ei, vel dimissio ejus, aut petitio.

Somthonphanech ¹, corrupte dicitur: nam in Hebræo legimus: *saphneth* (צפנת) *phanee* (פענח) quod interpretatur, absconditorum repertor. Porro ab Ægyptiis didicimus, quod in lingua eorum resonet, salvator mundi ².

Semron, nomen videns, aut custos.

Sarad, ut descenderet.

Sephion, egressum est os tristitiæ.

Soni, pupilla mea, vel secundus meus.

Sare (צרה), malitiosus, [vel sibilans.]

Syrta (צרה), sublimis, sive humecta.

Staulam, radicans.

T

Tabee, occidens, id est interficiens.

Tachos, (צחש), silens.

Talam, ros.

Hucusque per litteram T simplicem legerimus, nunc aspiratione addita, legendum est.

Thobel, sive Thubal, ductus ad luctum, vel conversus, aut universa.

Thiras, timens, sive rediens, aut superfluum.

Thogorma, incolatus quispiam, aut interpres.

Tharsis, exploratores lætitiæ, sive gaudium.

Thara ³, exploratores odoris, sive exploratio ascensionis, vel pastio.

Thargal (Thadal), sciens jugum, vel explorator.

Thamar, palma, sive amaritudo, vel commutans.

Theman, auster, vel Africus.

Thamna, vetans, vel deficiens.

Thamnath (צמנתה), perfecta pars, sive consummatio data.

Tholae (צורע), vermiculus, vel coccinum.

18 Thesbon (Esebo), festinus ad intelligendum.

U

Us (צוי), consiliator.

Ul (צור), dolens, sive parturiens.

Usam (צשמ), festinus eorum.

Z

Zemram, cantio eorum, vel tempus ostendens.

Zelphan (צלפה), ambulans os: ab ore, non ab osse, vel fluens os.

Zabulon, habitaculum eorum, vel jusjurandum ejus, aut habitaculum fortitudinis ⁴, vel fluxus noctis.

Zara, oriens, vel ortus.

Zavan, motus, vel fluctuatio eorum.

Zozommim, præparati in acie vel quæ est hæc aqua?

DE EXODO.

A

Aaron, mons fortitudinis, sive mons fortis.

Aser (צשר), beatus,

Aheberim (צעברים), Hebræorum, vel transeuntium.

Afferezæi (צפרזי), separati, sive absque muro.

Anacim, humilitas vana, sive humiles vanos, vel humiles consurgentes, aut responsio vana ⁵, aut monile colli.

Aod (צוד), gloriosus.

Amram ⁶, populus excelsus.

Abminadab, populus meus spontaneus.

Abiu, pater meus est, sive pater ipse.

Asir (צשיב), vinctus.

Abiasaph ⁷, patris mei collectio,

Amalec ⁸, populus bruchus, sive populus lingens.

Abiud (צביהוא), patris robur, sive pater eorum.

Accherubim (צכרבים) cognosce et intellige, sive scientiæ multitudo.

Achisamech, fratrem meum roborans.

B

Beseleel, in umbra Dei.

Beelsephon ⁹, habens speculam,

C

19 Caath, patientia, vel molares dentes, sive dolans ¹⁰, aut componens.

Cades, sancta.

¹ Prestantiss. cod. Mareschalli: « Somthofanec corrupte dicitur; nam in Hebræo legimus *Saphineth fane*, quod interpretatur, » etc.

² *Salvator mundi*. Qui linguæ Cophtæ, seu antiquæ Ægyptiacæ, student, consentiunt cum Hieronymo: docent enim lingua Cophtarum *Salvatores sæculi* seu *mundi* appellari *sotem pane*, pro quo LXX corrupte legunt *ψοντομφανηχ*, *psontomphanech*. De hoc nomine Joseph imposito a Pharaone plura dicentur in *Quæstionibus Hebraicis in Genesim*. MARTIAN.

³ Vid. quæ infra ad *Thare* vocem ex Numerorum libro adnotamus. In ms. nostro absque aspiratione legitur *Tara*.

⁴ Sic quoque infra de Exodo *Zebulon habitaculum fortitudinis*. Tamen Glossæ Claromarescanæ mss. apud Rosweidum *habitaculum pulchritudinis* legunt.

⁵ Vide *Anathoth* ex Josue, et *Anatha* ex Judic. libro.

⁶ Copiosius Beda. Interpret. Nom. Hebr., *Amram populus excelsus, vel populi celsitudo, sive populus exaltatus, aut populi exaltatio*.

⁷ Antea corrupte erat *Abiasar* in ms. quoque nostro. Origenes in Matth. *πατρός συναγωγῆς* interpretatur, absque *μου, mei*.

⁸ *Amalec, populus bruchus*. Inepte legitur in editis *populus brutus*; cum legendum sit, *populus bruchus*. *עם am*, enim significat *populum*, et *ילק, jelec*, sive *elec. bruchum*. Unde *Amalech, populus bruchus*. MARTIAN. — Origen., in Num. hom. 19: « Amalech interpretatur *ablingens populum* vel *declinans populum*. » Ab *עם populus*, et *לקק linxit, lambit*. Proprie vox est Arabica, eaque simplex. Rabbini a *furando* deducunt. A *ילק* vero est *bruchus*, ut emendat Martian., pro quo antea obtinebat *brutus*. Idque iamdiu olim obtinuit, nam et Beda, qui suam nominum interpretationem ex hoc Hieronymiano onomastico delibavit, interpretatur, *Amalec gens bruta, vel populus lambens*.

⁹ Deduxit, opinor, a verbis *בעל*, quod est *dominari, habere*, etc., et *צפה* *speculatus est*: sed verius infra ex Numeris transtulit *habens Aquilonem*; *צפו* quippe est *Aquilo Septentrio*: tametsi paulo post *ascensio speculæ*, ex *עלה* *ascendit*. Origenes quoque hom. 5 in Exod.: « Beelsephon *ascensio speculæ, vel habens speculam*. »

¹⁰ Vitiose, nisi si typhetarum fuerit oscitantia, nuperus editor *sive dolens*, quod ex etymo *Caath* nullo pacto potest extundi.

Chanani, negotiatores, sive hic pauperculus, aut præparati, vel humilitas.

Charmi¹, vinca mea, vel agnitio aquæ.

Cherubim, scientiæ multitudo, aut scientia, et intellectus.

D

Dan, iudicium, sive iudicans.

E

Ebræorum, transeuntium.

Ebrioth, transitus,

Etthi (חתי), timuerunt, sive obstupuerunt.

Emori (אמרי), mater lux mea.

Evi (חוי), ferales, vel feroces.

Enoch, dedicavit.

Emorrhæum, loquentem, sive amaricantem.

Esrom, sagittam videns, sive atrium tristitiæ, vel fortis.

Ebron, participatio tristitiæ, sive fortitudinis, vel augmentum sempiternum.

Eleazar, Deus meus adjutor, sive Dei adiutorium².

Edom, rufus.

Hucusque per E, brevem litteram legerimus, exin per extensum le-

gamus elementum.

Elisaphan, Dei mei specula, vel Deus meus abscondens.

Elisabeth³, Dei mei saturitas, vel Dei mei iuramentum, aut Dei mei septimus.

Elcana, Dei possessio.

Etham, consummatus, sive suscipiens navigationem.

Elim, aries.

20 Epha, mensura.

Eliezer, Deus meus adjutor.

Eliab, Deus meus pater.

F

Farao, dissipator, sive discooperuit eum.

Fithom⁴, os abyssi, vel subito.

Foa (פועה)⁵, hic, adverbium loci, sive apparebo, sed melius, rubrum.

Fallu, mirabilis.

Fotiel, hic declinans Deus, loci adverbium, non pronomem, vel declinans Deus, sive oris declinatio Dei.

Finees, ori parcens, vel ore requievit, aut oris augurium.

Felistim, ceciderunt duo.

Fasee, transgressus, sive trans-
censio.

G

Gad⁶, tentatio, sive accinctus, vel latrunculus.

Gersam⁷, advena ibi.

Gersoni⁸, ejectio eorum, sive advena ibi, aut advena pupillæ.

Gadiel⁹, accinctio mea Deus.

Gadi hædus sive tentatio mea.

Gamaliel, reddidit mihi Deus.

Goel, propinquus, sive redimens.

Galaad, acervus testis. Super hoc in libris *Hebraicarum Quæstionum*¹⁰ plenius diximus.

Goni, horti, sive arrogantia mea.

Gabaa, sublimitas.

Gomor, mensura Atticorum, chænicum trium.

I

Israel¹¹, est videre Deum, sive vir, aut mens videns Deum. Et de hoc in libris *Hebraicarum Quæstionum*¹² plenius diximus.

Jethro, superfluous hujus.

21 Jebusi¹³, calceatus, sive præsepe meum.

Jamuel, dies ejus Deus.

Jamin, dextera.

Jachin, præparans.

¹ Charmi vinea mea. Nomen כרמי, Charmi, ex א בכר, nachar formatum, supra in libro Genesis littera C. interpretatum est in antea editis libris *cognatio mea*; verum ex præsentis loco ostenditur legendum esse, *cognitio mea*, non *cognatio mea*; quia hic nomen Charmi etiam in editis vertitur, *agnitio aquæ*. MARTIN.

² Vitiose erat, forte operatum lapsu, *Dei ad adiutorium*.

³ In ms. meo *Elisame* pro *Elisama*, filio Ammiam Numer. 1, 40.

⁴ Origen. in *Exod.* hom. 1: « Phiton, quæ in nostra lingua significat *os defectionis*, vel *os abyssi*. » Hoc alterum cum Hieronymus præferat, puta derivari ex פה os, et תהום abyssus; scribendum vero פתום; תהום פתום.

⁵ Vide supra, ex Genesi. Alibi de πόα, herba, in Jeremia, cap. 11, deque interpretatione dicemus.

⁶ Ita fere ex Genesi nomen istud exponitur. Verum id epist. 78. de Mansionibus ad *Fabiolam*, mansionem 29: *Gadgad*, inquit, interpretatur nuntius, sive expeditio, et accinctio, vel certe, quod verius arbitramur, κατακοπή, id est concisio. Origen. hom. 27 in *Num.* « *Gadgad* [leg. *Gadgad*] interpretatur *testamentum*, sive *constipatio*. »

⁷ *Gersam advena ibi*. Ms. Colbert. num. 4354 pro *advena* legit *incolam*. MARTIAN.

⁸ Beda. Interpretat. Nom. Hebr., « *Gersan*, *advena*, vel *alienus*, sive *profugus*, aut eorum ejectio. »

⁹ *Gadiel*, etc. Nomen istud non legitur in Exodo, sicut nec sex consequenter posita. Desumpta sunt ex Numeris et Paralipomenis, vel ex antiq. exempl. LXX. MARTIAN. — Quæ subsequuntur nomina Italico caractere scripta non ex Exodo, sed ex Numerorum, vel Paralipomenon libris asciscuntur.

¹⁰ In *Quæstionibus in Gen.*, cap. xxxi, 24.

¹¹ *Israel est videre Deum*. Interpretationem istam nominis *Israel* nequaquam probat Hieronymus: etsi consuetudinem veterum Scriptorum secutus eam in hoc libro mutare noluerit. De nomine vero *Israel* ita disserit libro *Quæstionum Hebraicarum* in *Genesisim*: « Illud autem, quod in libro *Nominum* interpretatur, *Israel*, *vir videns Deum*, omnium pene sermone detritum, non tam vere

quam violenter mihi interpretatum videtur. Hic enim *Israel* per has litteras scribitur, IOD, SIN, RES, ALEPH, LAMED, quod interpretatur *princeps Dei*, sive *directus Dei*, hoc est, εὐθύτατος Θεοῦ. *Vir vero videns Deum*, his litteris scribitur, ALEPH, IOD, SIN, ut *vir* ex tribus litteris scribatur, et dicatur is: *videns* vero ex tribus, RES, ALEPH, HE, et dicatur RA. Porro EL ex duabus, ALEPH, et LAMED, et interpretatur, *Deus*, sive *fortis*. Quamvis igitur grandis auctoritatis sint, et eloquentiæ ipsorum umbra nos opprimat, qui *Israel*, *vinum videntem Deum* translulerunt: nos magis Scripturæ et Angeli, vel Dei, qui ipsum *Israel* vocavit, auctoritate ducimur, quam cujuslibet eloquentiæ sæcularis. » Hinc videat Lector, quam imprudenter a quibusdam sciolis Hieronymus reprehendatur tanquam linguæ Hebraicæ imperitus, quod in libris *Nominum Hebraicorum* et *Locorum* ineptas ac violentas etymologias reposuerit: neque vero in hujusmodi interpretationibus suam profert sententiam, sed aliorum longe dissimilium ponit opiniones. MARTIAN.

¹² Præstat igitur ipsum in hoc libro, ad Gen., c. xxxii, disserentem audire: « Illud autem, inquit, quod in libro *Nominum* interpretatur *Israel videns Deum*, omnium pene sermone detritum, non tam vere, quam violenter mihi interpretatum videtur. Hic enim *Israel* per has litteras scribitur, IOD, SIN, RES, ALEPH, LAMED, quod interpretatur *princeps Dei*, sive *directus Dei*, hoc est εὐθύτατος Θεοῦ, *Vir vero videns Deum*, his litteris scribitur, ALEPH, IOD, SIN, ut *vir* ex tribus litteris scribatur, et dicatur is: *videns* vero ex tribus, RES, ALEPH, HE, et dicatur RA. Porro EL ex duabus ALEPH et LAMED, et interpretatur, *Deus*, sive *fortis*. Quamvis igitur grandis auctoritatis sint, et eloquentiæ ipsorum umbra nos opprimat, qui *Israel*, *virum videntem Deum* translulerunt: nos magis Scripturæ, et Angeli, vel Dei, qui ipsum *Israel* vocavit, auctoritate ducimur, quam cujuslibet eloquentiæ sæcularis. » Vide quæ in hunc locum paulo fusius adnotamus.

¹³ *Jebusi*, *calceatus*, etc. Male legitur in quibusdam mss. *Jesubi*, et in editis *Jesubæ*, cum sit ipsum *Jesubæi*, quod in libro *Genesis* occurrit cum eadem interpretatione, *Jebusæum*, *calcatum*, sive *præsepe eorum*. MARTIAN. — Ms. noster *Jebsei*, olim *Jesubei*.

Jessaar ¹, est meridies, sive meridianus, aut unctio mea, vel μεταφορικῶς, oleum.

Jochabed, ubi est gloria, sive est gravis, aut Domini gloria ².

Ithamar, ubi amarus, vel ubi palma, vel est amarus, sive insulæ palma.

Jesus (יהושע), salvator.

Ja (היי), mensura liquentis materiæ.

L

Levi, additus.

Labeni, filio meo, vel cor ego, aut candor.

M

Mesraim ³ hostes eorum, vel Egyptus.

Moses, attrahens, vel palpan, aut sumptus ex aqua, sive assumptio.

Madian, de iudicio.

Merari, amara, sive amaritudines.

Mooli, de infirmitate, sive chorus meus, aut ab initio.

Musi, attrahator, sive palpator meus.

Misael, tactus Dei, sive, quis interrogavit?

Magdola (מגדל), qui grandis? vel turris.

Moab, de patre.

Mariam, illuminatrix mea, ⁷ vel illuminans eos, aut smyrna maris, vel stella maris.

Merra (מרה), amaritudo.

Marath (מרתה), amara.

Man, quid ⁸?

N

Nephthali, latitudo.

Nephec (נפג), pruna, vel carbo, sive ²² seductio.

Neesson, augurans, vel augur fortis.

Nadab, spontaneus.

Nave (נוי), semen, germen, vel pulchritudo.

O

Oziel, fortitudo mea Deus.

Omer (Gomor), crispans, sive manipulus.

Oliab, protectio mea pater.

OEphi (אפה), trium modiorum mensura.

Nomina quatuor, quæ sequuntur, per extensam legenda sunt litteram.

Oreb (חורב), ardor sive siccitas, aut corvus, vel solitudo.

Ori, lux mea.

On, labor, vel dolor.

Or, irracundia.

R

Ruben, videns filium, vel videte filium.

Ramesses, intonuit lætus, sive malitia de tineæ.

Raguel, pastio Dei, sive amicus ejus Deus.

Raphidim, laxæ manus, vel sanitas iudicii, aut visio oris sufficiens eis ⁹.

S

Simeon, audivit tristitiam, vel nomen habitaculi.

Sephra, adhæsit, vel placens.

Sephora ⁸, avis ejus, vel pul-

chritudo ejus, sive placens,

Sor, meridianus.

Suriel (Soar), coangustans Deus vel robustus Deus.

Salu, tentatio rescipiens.

Saul, expetitus, sive abutens.

Semei, audi, vel auditio mea.

²³ Sethri, exactor meus, vel absconsio mea.

Sechoth ⁴, tabernacula.

Sur, murus, aut robustus, sive angustia.

Sin, amphora, vel tentatio ⁸ sive rubus.

Sinai ¹⁰, amphora mea, sive mensura mea vel mandatum.

Sabbatha, ¹¹ requies.

Settim, spinarum.

T

Themana (Leguntur in Exodo Hebraice tantum) auster.

Thelame, rivi aquarum, vel agger aquarum.

Tholæ, vermiculus, aut coccinum.

Theeth, subter.

U

Ur (אור), ignis, aut lumen.

Z

Zebulon, habitaculum fortitudinis.

Zechri, memoria mea.

DE LEVITICO ¹².

Melcho (Moloch), regi, Salumith, retributio, vel pacifica.

¹ Idem videtur esse atque Issaar Numer. 22, 33, A quod Jassa vocat Vulgatus, et Hieronymus quoque infra ex Numeris. Hebraice יצחק, filius Caath, Exod. vi, 48. Vide epist. ad Fabiolam, de mansionibus; Origenes, hom. in Num. xiii Issaar interpretatur mandati adimpletio: a צוה mandavit, et ארה cepit, accepit.

² Videtur hic de suo exaggerare sæpe laudatus Beda, « Jochabed, Domini germen vel Domini præparatio, sive Domini libamen, aut Domini intelligentia; quas ex יכבד Hebraico vocabulo significationes extorquere violentum est. Vide in Appendice Lexica Græca.

³ Nimis multæ sunt, quas ex voce Mesraim etymologias excudunt Criticorum filii: neque hanc tamen hostium laudant. Origenian. Lexicon in appendice pro ea habet μέλας, niger. Consentiant pleraque alia etiam Latinor. Interpretum, qui tenebras vertunt; quaquam hæc significatio non ex Hebraico מצרים, sed ex Græco extorta sit.

⁴ Mariam, illuminatrix mea; etc. Imperfectum est nomen istud in antea editis libris, ubi legimus Maria: addendum namque est m in fine, sine quo Maria non potest habere significationem maris, vel pronominis eos, ut sciunt Hebraicæ linguæ periti. MARTIAN.

⁵ In nostro ms. Manhu, quid est hoc? Porro notum inde appellari Manna, quod Israelitæ eo conspecto in hanc eruperint vocem מן הים.

⁶ Hanc ipse Hieronymus respuit expositionem in epist. 78 ad Fabiolam, mans. 44: « Raphidim, inquit, undecima mansio est, quam violenter interpretatam in libro Hebraicorum Nominum reperi: Vidit os sufficiens eis, aut certe visio oris fortium; meliusque transfertur, dissolutio fortium vel sanitas fortium sive juxta proprietatem linguæ Syræ,

remissio manuum. » Quarum expositionum paulo post rationem ex historia tropologicam reddit. Si tamen illud sanitas iudicii probes, extundi puta e verbis רפה sanavit, et דון iudicavit; nam quod Origenes interpretatur laus iudicii, minime omnium probabis. Mendose etiam Rhabamus legit vitium oris fortium. Vidæ quæ in laudatum ex epist. ad Fabiolam locum adnotavimus.

⁷ Origen. quoque hom. 2 in Exod.: « Sephora, quæ interpretatur passer. » Tunc vero pro שפרה legendum צפרה, a צפר radice, evolavit. Rectior altera expositio est et lectio, nam שפרה elegantem, vel pulchram significat.

⁸ « Sochoth tabernacula intelligi, apud Hebræos tradunt interpretes Nominum. » Origenes, hom. 59 in Exod.

⁹ Idem Origen. Hom. 44 in Exod. Si enim tentatio interpretatur. Nuperus Origenis Editor suspicatur deduci ex נסה, quod in Pibel sonat tentavit, B probavit. Rubus a סנה interpretatur.

¹⁰ Sanctus vero ipse Pater epist. 78 ad Fabiolam mans. 12: « Interpretatur autem Sinai rubi, non unus ut supra in solitudine Sin, sed plures, » etc.

¹¹ Settim, spinarum. Colbertinus codex optimæ notæ habet Segim, pro Settim. MARTIAN. — Aliter Origen. legerit in suo exemplari, qui hom. 20 in Num: « In interpretatione, inquit, Hebraicorum nominum Sattim invenimus in lingua nostra responsum, vel refutationem dici. » Vid. Fum. 25, 1. In ms. nostro aspiratur Sethim: in uno Colbertino, teste Martiano, Segin

¹² In editis ante Martianeum libris, tum in ipso, ms. nostro hæc præponitur admonitio: « Finitur interpretationes Hebraicorum nominum libri Exodi, inter quas et quæ sunt de Levitico (perperam vulgati, ipseque Martianeus, et quæstiones de Levi-

Fath¹, κλίμα, id est, plaga: verbi gratia cum dicimus, septentrionalis plaga, vel meridiana.

DE NÚMERORUM LIBRO.

A

Ammiod¹, populus meus inclytus.

Abidan, pater meus iudex.

Aggelaoni (*Gedeoni*), annuntiat iniquitatem meam.

Abiezer, frater meus adiutor.

Ammisedai, populus meus sufficiens.

24 Achran (*Ochran*, at, *Achran*), turbavit eos.

Ahree, fratris mei amicus.

Anan, nubes.

Abia², pater meus iste, vel patris mei abundantia.

Aseroth³, atrium angustiae, sive beatitudines.

Ammiel, populus meus Dei.

Amath (*Emath*), indignatio, vel uter.

Achiman, frater meus quis?

Anacim (*Enac*), monile collo sublimi.

Aetthi (*ἄθθθ*), obstupescens, sive petterens.

Abiram (*Abiron*), pater meus excelsus.

Aunan (*Onan*), non est, vel inutile.

Atrad, suscitavit descendens, vel suscitavit descensionem.

Atharim (*Apud LXX*, xxxi, 1), exploratorum.

Aei, quam Græci λιθολογίαν vocant.

Aranon, acervus tristitiæ, sive laus.

Ar, suscitavit, vel vigilia.

Ammon (*עמוֹן*), populus mæroris.

Agag, δῶμα, id est, tectum.

Assur, beatitudo, sive gressus.

Aggi, festivitas, sive solemnitas.

Arodi, maledictio sufficiens, sive maledictus.

Arieli, leo Deus meus.

Ammon (*חמוֹן*), pepercit.

Asareel (*Asriel*), beatus Deus.

Aphar (*Hepher*), fodit, sive humus.

Agla (*Hegla*), solemnitas ista, sive vitulus.

Ahiram, fratris mei sublimitas.

Arad, descendi.

Aber (*Heber*), commisit, vel certamen iniit, aut particeps.

Araboth (*Apud LXX*, xxvi, 3), humilem, planam, atque campestem.

Abarim, in transitu: quod significantibus Græce dicitur πέραν.

Ataroth, coronæ.

Aroer, sublevans, vel vacuefactio, vigilis, aut myricæ.

Ahirot (*Phihahiroth*), scalptum.

Alas (*Alus*), fermenta⁴, sive comraisce, quod Græce dicitur φύρασον.

25 Arada, obstupuit, admiratus est.

Asmona (*חשמוֹן*), festinus, sive festinans, aut numera.

Aggedgad (*Gadgad*), annuntia, sive accinctus, vel latrunculus.

Achiam, umbraculum, sive prærupta.

Alamon, super multitudinem, aut despectio.

Abelsettim⁵, luctus littorum, vel riparum.

Acrabbim (*Apud LXX*, xxxiv, l), scorpiones, vel decenter.

Adar, sublimis, vel pallium.

Assemona (*עצמוֹנה*)⁶, os ejus, ab osse, non ab ore.

Asmo (*חשמוֹן*), novissimum ejus.

Arebla (*Rebla*), insidiatrix.

Ain, fons.

Azan (*Ozan*), fortitudo eorum.

Achidod, fratris mei gloria.

B

Benjamin, filius dexteræ.

Bamoth⁸, in morte, sive excelsa.

Basan (*בשן*)⁹, bruchus, sive pinguedo. Nam quod interpretari solet ignominia, vel confusio, *busa* (*בושה*) dicitur.

Balac¹⁰, lingens, vel elidens, aut involvens.

Balaam¹¹, vanus populus, sive præcipitans eos, vel sine populo.

Beor, in pelle.

Baal, habens, sive vir.

Bacher¹² in sagmate, vel ingressus est agnus.

Bale, præcipitavit, sive absorbit.

Baria (*Brie*), in malis, sive in commutatione ejus.

Beelsephon, habens aquilonem, sive speculam.

tico) poteris invenire, exceptis quatuor, quas subnectere curavimus. » Quæ quidem verba ab imperitis librariis inducta idem Martianus judicat, ea fortassis de causa, quod mendose legerit: ego satis vere ac diligenter annotata sentio, quin ab ipso Hieronymo scripta tantum non affirmo. Tametsi in subsequenti nomine, quod mss. atque editi legunt *Badrifath*, mendum cubare non inficior.

¹ *Fath*, κλίμα, etc. Ingens occurrit perturbatio in antea editis libris, ubi etiam consutum cum textu Hieronymiano legitur sequens additamentum: « Finiunt interpretationes Hebraicorum nominum libri Exodi: inter quas et quæstiones de Levitico potes invenire, exceptis quatuor, quas subnectere curavimus. » Postea sequitur ineptum nomen *Badrifath*, interpretatum κλίμα, id est *plaga*. Sed in vetustioribus mss. exemplaribus nihil amplius legitur, quam quod a nobis editum est; et merito, quia cætera ab imperitis librariis inducta noscuntur, præsertim *Badrifath*, cum sola vox *Fath*, mss. codicum sit Hebræum פַּתַּח, *Phath*, significans κλίμα, sive *plagam*, modo australem, modo occidentalem. Quod nomen *Phath* legitur sæpius in Pentateucho. MARTIAN.

² Ms. noster præponit duo isthæc nomina, *Aaron mons fortis*. *Aminadab populus meus spontaneus*: quæ quidem et supra recensuimus, sed alterum proprie ad seriem ex Numeris spectat.

³ Idem cum vetustioribus aliis mss. penes Martian. *Abia*, qui rectissime monet legendum *Abiu*.

— *Abia*, pater meus iste, etc. Manuscripti vetustiores, *Abaja*, et *Abala*, pater meus iste. Aliquot recentiores cum editis, *Abias pater meus justus*, vel *juste*. At legendum videtur *Abiu*, aut *Abiud Num. iii. 2*. אַבִּיּוּדָא, *Abiu* enim vertitur, pater meus iste. MARTIAN.

A ⁴ אֶרְצָה plurium numero אֶרְצוֹת *atria*: alia descriptione אֶרְצָה *beatitudines* exprimuntur. Origen. Hom. 27 in Numer *Aseroth*, quod interpretatur *atria perfecta*, vel *beatitudo*.

⁵ Vid. Epist. de Mansion. ad *Fabiol.* mans. 40, Orig. hom. 27 in *Num.* « *Alus labores* interpretantur. »

⁶ Verius in laudata epist. de mans. mans. ultima: « *Abel Sitim*, inquit, interpretatur *luctus spinarum*. » Vide librum XII *Commentar. in Isaiam* cap. xli.

⁷ Hebraice est חשמוֹנה; sed tantum soni hic ratio habetur, non scripturæ; unde a עָצַם ossa cum affixo feminino vertitur.

⁸ Origen, in *Num.* hom. 12: « *Bamoth* interpretatur *adventus mortis*. » Puto בִּיאָ *venit*, sive *advenit*, et מוֹת *mors*.

⁹ Sic vero Origen. consuevit, hom. 13, in *Num.* « *Basan* interpretatur *turpitudine*; » nempe a בָּשָׁה *confusus est*.

B ¹⁰ Denuo Origen. dissentit hom. 14, in *Num.* « *Balach*, qui *exclusio*, vel *devoratio* interpretatur. ex בָּלַח, *exinanivit*, *exclisit*, vel a בָּרַע, *absorpsit*, *devoravit*. »

¹¹ Facile deduci videtur a בָּל quod est *non*, et עַם, *populus*, sive *populus nullus*. Philo quoque μάταιον λαόν interpretatur lib. de *confusione linguarum*. Omitto Origenem cum primis assentientem.

¹² *Bacher*, in *sagmate*, etc. Idem nomen *Bacher* sive *Bochor* legitur supra cum hac interpretatione in antea editis libris: « *Bechor*, *primogenitus*... vel *ingressus est angustus*; » quam certe ineptam ultimam etymologiam ex hoc loco vitare potuissent, si eadem nomina repetita e diversis Scripturæ libris interdum contulissent. MARTIAN. — Noster ms. *Bechor in sagmate*, vel *ingressus*, absque *agnus* voce: olim editi vel *ingressus est angustus*.

Baon, in iniquitate.
 Barnee, electa commotio.
 Bethanamra, domus pardorum
 [*Al. bardorm*], sive domus amaritudinis.
 Beelsephon, acensio speculæ.
 Belharan, domus arcæ, vel montium, aut ascensus hnmilium.
 Baalmeon, habens habitaculum.

26 Benacam (*Benejacan*), filius necessitatis.

Bacci, luctus, sive in vomitu, aut vetus.

C

Cades, commutatus, sive sanctus.

Geni, ærarius meus, sive nidus meus, aut possessio.

Citus (*Cethim*), stupentibus, sive mirantibus.

Canah, æmulatio, sive zelotypia.

Calaatha¹, ecclesia venit, vel voces.

Cadesbarnee, commutatus electus, vel mutabilis.

Cariathaim, villa, vel oppidum eorum.

Core, calvitium.

Camuel, resurrectio Dei, aut stabit Deus.

Hucusque per Clitteram simplicem legerimus : exin aspiratione addita, nominum sunt legenda principia.

Chanaan, reversus est, sive quasi respondentem, aut quasi moventem.

Chaleb, quasi cor, aut omne cor, vel canis.

Chamos, congregatus, vel quasi attractio.

Chazbi (כזבי), calix in me, sive immola mihi.

Chenneroth, cithararum signum aut quasi lucernæ.

Chaslon, scelerata tristitia, aut protectio.

Cherubim, quasi plures, aut vermiculata pictura, vel scientiæ multitudo.

D

Deuel, agnoscant Deum.

Dathan, donum eorum, sive sufficiens donum.

Dibon, sufficiens ad intellectum, vel abundanter intelligens.

Debongad, sufficienter intelligens tentationem.

27 Dafeca², adhæsit, sive remissio.

Debelathan, lateres, sive massas, quæ de recentibus ficis compingi solent, quas Hebræi *Debelath* (דבלת), Græci *palathas* nuncupat. In præsentem itaque, loco, nomen quod proposuimus, interpretatur³ palathæ eorum.

E

Efraim, crescens, sive frugifer.

Elaad (*Eldad*), ad solum, sive solitarium, aut ad unum.

Erma, anathema ejus.

Esebon⁴, cogitatio, sive cingulum mæroris.

Edraim, descensio pastorum.

Elcan, pars eorum, sive testimonium eorum.

Esbel, ignis vetus, sive vanus.

Evi⁵ desideravi.

Elale, ad ascensum.

Ebruna, transcensus, sive transgressio.

Eniel, gratia mea Deus.
 Ephod, superindumentum, vel superhumeralis.

Escol, botrus, sive ignis omnis.
Hucusque per E brevem litteram legerimus : exin per extensum legamus elementum.

Elisar, pater meus fortis (*Elisur Deus meus fortis*), sive pater meus coangustans.

Eliab, Deus meus pater, vel Deus pater.

Elon, exercitus fortitudo.

Elisame, Deus meus audivit.

Elisama, Deus meus audiens.

Elisaphat (*Elisaphan* vel *Elisaph*), Deus congregavit, vel Dei mei protectio, sive absconsio.

Enan, nubes.

Edrai, inundatio pascet me.

28 Er, vigilans aut consurgens, vel pellicius.

Elon, quercus, sive aulon : de quo in libro *Locorum*⁶ plenius diximus.

Eran, vacuefecit.

Etthan, fortem.

Esaon (*Asion Gaber*), voluntas mæroris, sive fortitudinis.

Enon (*Enan*), fons tristitiæ.

Elidad, Deus meus patruelis, vel Deus meus patruus.

F

Fodasur, redemptio fortis, sive vallata.

Fagiel, occurre mihi, Deus, vel occursio Dei.

Faran⁷, ferus eorum vel frugifer.

Faletti (*Phalti*), salvator meus.

Feleth, ruina, vel dejectio.

Fesga, abscisus, vel dolatus, au

¹ Aliter *Caaltha*. In Epist. de mansionib., mans. A hoc in libro *Dabeca*, non *Dafeca*; illudque adeo restituendum, ut *medium verbum scribatur per Beth litteram*. Et vero libri hujus auctor ex duplici lectione, utraque autem falsa, hoc nomen fuerit interpretatus, et cum *adhæsiorem* vertit, *Dabeca* legerit, vel *Dabca*: cum autem *remissionem*, *Raphca*, sive ut LXX habent *Ῥαφκα*. Quare subdit Hieronymus loco modo laudato: « Miror quosdam eruditos, et ecclesiasticos viros ea voluisse transferre, quæ in Hebraico non habentur, et de male interpretatis fictas explanationes quærere, ut in præsentem pro *Dephca* legant *Rephca*, litteram ponentes pro littera, eo quod *Res* et *Daleth* parvo apice distinguantur. » Ita vero legit Orig. *Raphca* hom. 27 in Num.

² *Dafeca*, *adhæsit*, etc. Quod de nomine *Israel* in Notis nostris jam observatum est, hic de *Dafeca* pariter observandum ex iis quæ leguntur epist. 127, ad *Fabiolam*: « Hoc nomen, inquit Hieronymus, apud Hebræos *κροῦμα*, id est *pulsatio* dicitur.... In libro autem *Hebraicorum Nominum*, *adhæsiorem*, *remissionemque* transtulimus, quod lectorem turbare non debet; nec putet nos dissonantia scribere. Ibi enim juxta hoc, quod vulgo habetur, edidimus, si medium verbum scribatur per BETH litteram: hic autem Hebraico volumine scriptum reperi per PHE, quod elementum magis *pulsationem*, quam *glutinum sonat*. » Cætera videsis in jam laudata epistola mans. 9: sed cavendum lectori studioso ne cum editis libris depravatam hanc lectionem retineat, *adhæsiorem retentionemque* transtulimus; germana namque est quam nos restituimus, ut constat cum ex codicibus mss. Epistolæ *Fabiolam*, tum ex hoc ipso libro *Hebraicorum Nominum*, ubi *Dafeca* vertitur *adhæsit*, sive *remissio*. MARTIAN. — Recolenda ipsius Hieronymi expositio ex Epist. de mans., mans. 9

« Nomen, inquit, *Dephca* apud Hebræos *κροῦμα*, id est, *pulsatio* dicitur... In libro aut *Hebraicorum Nominum*, *adhæsiorem*, *remissionemque* transtulimus, quod lectorem turbare non debet; nec putet nos dissonantia scribere. Ibi enim juxta hoc quod vulgo habetur, edidimus, si medium verbum scribatur per BETH litteram: hic autem in Hebraico volumine scriptum reperi per PHE, quod elementum magis *pulsationem*, quam *glutinum sonat*. » Facile hinc colligas, lectum olim ad Hieronymo

³ Antea erat *palata*. Vide quæ de hac ipsa interpretatione adnotamus in laudata ad *Fabiolam* epist. mans 40, not. a.

⁴ Priorem interpretationem probat Origenes quoque hom. 15 in Num. « *Esebon* interpretatur *cogitationes*. » Satis obvie a כשב, *cogitavit*.

⁵ Multo aliter Origen. hom. 25 in Num., haud scio tamen quam vere, « *Evin*, inquit, *bellunus*, vel *ferinus* interpretatur. » Forte legerit עין pro מין, quod nupero ejus editori probe notatum est.

⁶ De quo libro *Locorum*, etc. Consule librum de *Locis Hebraicis*, littera A, et sub titulo *De Numeris et Deuteronomio*. MARTIAN. — Et nos plura in eum locum congesimus, quæ infra videas lib. de *Locis* sub littera A, *De numeris et Deuteronomio*.

⁷ Aliam præfert expositionem Origen. hom. 27 in Num.: « *Pharan visibile os* interpretatur, a פה *os*, et ראה *vidit*.

os multum, ab ore, non ab osse.

Fethora [Apud LXX, xxii, 5], oris exploratio, sive buccella luminis, vel os turturis.

Fagur (Phogor) ¹, oris pellis, vel hiavit.

Finees, os requievit, sile ², vel ori pepercit.

Farez, divisio.

Finoni (פינוני), os meum nepotum ³.

Farnach, vitulus saginatus, aut discessio mea.

G

Gedeoni, tentatio iniquitatis ⁴, vel tentatio humilitatis.

Garizim, divisio, sive præcisio.

I

Ifanne, innuit, vel innuens.

Jegal (יגאל), propinquus, vel redimens.

Jesu, salvator.

Jazer, adjutor.

Jarden, descensio eorum, vel vide iudicium.

Jassa, dimidia, vel factum mandatum.

Jacob ⁵, lucta, vel pulvis.

Jerio (Jericho), odor ejus, vel luna.

Jasub, conversio.

Jalel, exspectavit Deum.

Jamna, mare, vel dextera ejus.

Jesevi (ישעי), quod est desideravi, vel æqualis meus.

Jaasael (Jesiel), dimidiavit Deum.

Jeser, plasmavit, hoc est finxit, vel fictum.

Jair, illuminans.

Jetebatha (יטבתה), bonitates, sive declinavit ut veniat.

Isimoth, adducet mortem.

Jegali, redimens me, vel propinquus meus.

L

Lael, in Deum, vel Deo.

Lomna ⁶, alba, vel candida.

M

Manasse ⁷, obliuolus, vel quod oblitus est.

Madiani, contradictio, vel responsio.

Medad, mensus est.

Michael, quis ut Deus ?

Machi, quid quia ?

Matthana, donum.

Medaba, aquæ eminentes.

Machir, restituet, sive venundavit, vel de infirmitate.

Maala, chorus, vel infirmitas.

Melcha, rex ejus.

Malchiel, rex meus Deus.

Maceloth ⁸, ecclesiæ.

Mathca ⁹, dulcedo, vel saturitas.

Moseroth ¹⁰, exclusionem, vel vincula sive disciplinæ, aut successiones quod in nostris codicibus

Maseroth [Apud LXX μασουροϋθ xxxii, 30] legitur.

N

Nathanael, Deus meus, vel donum Dei.

Naabi, absconditi, vel requievit in me.

Nephæ, sufflans, vel spirans ¹¹,

Namuel, dormivit Deus, sive inquirunt Deus ¹².

Noa (נעה), motus: quem significantius Græci σάλον vocant.

Neeran, decus, sive motus eorum.

Namra ¹³, pardus, sive amaritudines.

Nabau ¹⁴, veniemus, vel in conclusionem.

Nobe, latrans.

Naason, serpentinus, vel augurium.

O

Othotam (Etham), signum eorum

Ozni, auris mea.

Opham (Hupham), maritima eorum, vel thalamus eorum.

Opher (חפר), ignominia. Sed apud Hebræos per חפח litteram scribitur.

Hucusque per O brevem litteram legerimus: exin per extensum legamus elementum.

Obab, dilectus, sive amplexatus, aut sepes.

Ori coquens, vel excludens me, vel apprehendens.

Osee, salvator, aut salvans.

Onam, dolor, vel tristitia eorum, aut mussitatio, vel murmuratio.

Or, lumen.

Obath (אבת), magus, vel pytho-nissa, quam Græci ἐγγαστριμυθον vocant.

Og ¹⁵, coacervans, sive absconditus.

Oni, dolor meus.

R

Raphao (Raphu), sanans, aut medicans.

Roob, plateæ, sive latitudo.

Recem, varietas, sive picturæ.

Rebe, quatuor: sed per רב litteram scribitur.

Rathma, visio consummata, sive juniperus, vel sonitus.

Remmonpharez, malignanati divisio, sive sublimium divisio.

Reesa ¹⁶, frenum.

S

Saddesor (Sedeur), uberum eorum lux, vel uberum lumen.

Salomiel, retribuens mihi Deus

¹ Hebraice est פערר sitque adeo ex פער, pellis, A et פה os deducta expositio, Origeni dicitur *suavitas vel oris pellis*.

² *Fines, os requievit, sile, etc.* Ms. Colbertin. 4951 non legit hanc vocem *sile*; sed tantum, *os requievit, vel ori pepercit*. Alia vero exemplaria retinent verbum supra dictum, *sile*. In antea editis, *vel licet*. MARTIAN. — Ms. noster, cum vulgo editis, *vel licet*. Unus Colbertinus penes Martian. verbum illud ignorat.

³ Ab Origene oris parcimonia exponitur. In Hebræo est פינוני. LXX, φινω.

⁴ *Gedeoni, tentatio humilitatis*. Edit. sic legunt, *Gedeon, tentatio iniquitatis vel tentatio iniquitatis meæ*. At *Gedeon* sine littera *i* in fine non potest reddi cum pronomine *meæ*. Deinde omnes vetustiores mss. codices habent *humilitatis meæ*, non *iniquitatis meæ*; nec immerito, cum medium verbum scribatur per litteram *Ain*, גדיעני; *Gedeoni* Num. i, 15 MARTIAN. — Noster ms. « *Gedeoni, tentatio iniquitatis, vel tentatio iniquitatis meæ*. » B Conciniunt veteres editi, qui tamen *Gedeon* habent pro *Gedeoni*.

⁵ Nec Origenes dissentit hom. 13, in *Num.*

⁶ *Jacob quod interpretatur luctamen.* A בסק ut videtur, quod est *exhaust* sive *evacuavit*; et in lucta quidem vires exhauriantur.

⁷ Legendum *Lobna* cum *b* littera, quod ipsa monet nominis interpretatio a לבן *albus* sive *albescere*. Origenes, hom. 27, in *Num.* « *Lobna* interpretatur *dealbatio* » Hieronymus tamen, in *Epist. de mansa*, mans. 47, mavult *laterem* verti: « *Licet*

quidam inquit, *Lebona* transferentes, male candorem interpretati sint. « *Vid. quæ in eum locum adnotavimus.*

⁸ Ita et Talmudistæ sentiunt, a נשח, *oblitus fuit*. Origen. quoque ἀπὸ λήθης *ab oblivione*, interpretatur.

⁹ Contra Origen. hom. 27 in *Num.* interpretatur. *principatus, vel virgam*. Certe במקל, *baculus* seu *virga* dicitur.

¹⁰ Martian *dulcitus*. Derivatur a מתק, *dulce esse*. Origenes exponit *mors nova*, quod non probatur.

¹¹ Alii apud Origenem, hom. 27 in *Num.* *Meseroth* legunt, alii *Mesaloth*: ex qua lectione commodius *exclusionis* etymologia a ולת, quod est *præter, excepto*, derivaretur. Fortassis ita olim scriptum in Latinis codd. Hieron. innuit.

¹² In ms. nostro, vel *suspirans*.

¹³ Idem, sive *in quo Deus*: *perperam*.

¹⁴ *Namra, pardus, etc.* Ex hoc loco emendanda est supra in editis interpretatio inepta nominis *Bethanamra*, in qua *domus bardorum* legitur pro *domus pardorum*. MARTIAN.

¹⁵ Origeni dicitur. *Naban abscessio*, a באן scilicet, *venit, abivit*.

¹⁶ Dissentit Adamantius homil. 13 in *Numer.* *Og interpretatur interclusio*. Putat ab עגן Chaldaico, vel Hebraico עגן quod est *circulo describere, sive includere*.

¹⁷ Vid. *Epist. de mansa*, mans. 18, et quæ in eum locum animadvertimus. Origen. hom. 27 in *Num.*: « *Ressa, inquit, apud nos dici potest viribilis, sive laudabilis tentatio.* » A ראה *vidit*, et נסה in *Pihel tentavit*.

vel pax mea Deus.

Surisadai, continens mea ubera, vel fortis meus Dominus.

Suriel, continens me Deus, vel fortis meus Deus.

Soar, pusillus.

Samoe (*Samua*), audiens.

Saphat, iudicavit.

Sodi, arcanum meum, vel exclusit me.

Susi, equus meus.

Sethur, absconditus, sive divertens.

Sisai, longævus meus.

Soon (*ׁׁׁ*), Tanis, urbs Ægypti.

Seon, germen quod non est, vel germen inutile, vel alloquium¹, aut calor, sive tentatio lacesens.

Seffor, avis.

Settim² [In Hebr. *xxii*, 32], spinæ.

Satan, contrarius.

Seth, positio, sive posuit.

Seir, pilosus vel hircus.

Salu (*סלוא*), tentatio respiciens³: sed melius *εὐπαθής* [al. *εὐστραθής*], quem fortunatum vel vegetum possumus appellare.

Sefion (*Sephon*), absconditus, vel egredere os mæroris, aut speculæ eorum.

Soni, coccum, vel pupilla mea.

Sela, petitio, vel petens.

Semron, nomen vidit, vel custos ejus.

Sichem, humerus.

Semidæ, nomen meum scientia.

Salphaad⁴, umbra formidinis, sive umbra in idipsum, id est pariter.

Suthale, poculum mistum, sive spina viridis, vel madida.

Sfufan⁵, atterens, sive ad umbraculum **32** rostrorum, quod Hebraice dicitur *SAPHAPHIM*.

Sophar, tuba.

Sarabe (*שראב*), velamen, sive princeps fratris.

Sicher (*סִיכָרָא*), ebrietas.

Salem (*Sellem*), redde.

Sabama, conversio quæpiam, sive leva in eis, vel tolle altitudinem.

Saphan (*Saphar*), labium, aut hericius, vel lepus.

Sochoth, tabernacula.

Salmona⁶, umbra portionis, sive umbram numeravit, aut imago ejus.

Sin⁷, sitiens.

Senna, voluntas, sive mandatum ejus.

Sedada, ex latere ejus.

Sophan, labium, sive barba superioris labii, quam Græci *μύστρα* vocant.

Saphatam (*Sephtan*), iudicans populum.

Samuel, nomen ejus Deus.

Salomi, pax mea.

T

Tholæ, vermiculus, vel coccinum.

Thersa, complacens sibi, quod Græce melius dicitur *εὐδοχοῦσα*.

Thena, castra, vel donata.

Theeth (*Tehen*), subter.

Thare (*Thahath*), exploratio⁸, vel pastura, sive nequitia.

Hæc omnia, quæ ex T littera posuimus, cum aspiratione in suis legenda sunt principiis.

V
Vaphsi, et finis meus.

Z

Zachur, memor.

Zorad (*Zared*), alienus, vel descensio.

Zoob [Apud *LXX*, *xxi*, 14], aurum.

Zemeri (*Zambri*), iste exacerbans, sive amaricans.

Zare, ortus est.

Zeferuna, hoc os vidistis: ad ore, non ab osse.

Zamri, psalmus, vel canticum⁹.

33 DE DEUTERONOMIO.

A

Astaroth, caulæ, præsepia, ovilia, vel atria.

Aza, fortitudo ejus.

Araba (*ארבה*), occidens, sive vespera.

Argob, maledicta sublimitas.

Avi (*Hevæus*), feri.

Avothiair¹⁰, gloria luminis, vel vita luminis: ita tamen ut pronuntietur Authjair.

Acan, necessitas.

Aseroth, atria, sive vestibula: si tamen per *heth* et *sade* (*חצרות*) litteram scribatur. Si vero per *aleph* et *sin* (*אשרות*), beatitudines sonat.

Amora (*Gomorra*), populi illuminatio, sive populus ejus.

Adama, humus.

B

Baalfeor, habens os pellis, sive superius os pellis.

Bazar, angustia; sive in angustia, vel infantia.

Bosor, in angustia.

¹ In ms. nostro *vel alloquium inutile, aut calor, etc.*

² *Settim, spinæ.* Nomen *שטימ*, *settim* interpretatur Hieronymus *spinas* in hoc præsentis libro Nominum Hebraicorum, ut et lib. *xii* Commentar, in Isa. cap. *xli*: « Quæ varietates arborum, inquit, diversitatem significant gratiæ spiritualis. Et quia omnibus natura earum nota est, de *שטימ* (*שטימ*) tantum Hebraica edisseramus, quam *spinam* Theodotio transtulit. Est autem genus arboris nascentis in eremo, *spinæ* albæ habens similitudinem; unde omnia ligna arcæ et tabernaculi facta sunt instrumenta, quæ appellantur *שטימ*, » etc. Idem nomen *שטימ* *settim*, Symmachus *spinas* interpretatur, de quo videndus Hieronymus Comment. in cap. *iii* Joelis, et in cap. *vi* Michææ. MARTIAN.

³ *Sed melius εὐπαθής.* Pro *εὐπαθής*, a nobis restituito ad fidem mss. codicum, editi legunt *εὐστραθής*; qua vero auctoritate viderint illi, qui tanto studio antiquas defendunt editiones. MARTIAN.

⁴ A *ל* umbra, et *פה* ore, Origenes interpretatur homil. 21 in Numer. *Salphaat umbra in ore ejus.*

⁵ *Sfufan, atterens, etc.* Editi legunt *Suphan*; *LXX* vero *σωφάν*. In Hebræo hodierna num. 26, 39, *שפופם*, *Sephupham*, sive *Sphupham*, ut scriptum est in codicibus mss. Latinis. Deinde in editis, et aliquot recentioribus mss. libri *SUPHASIM* legimus; in aliis vero, numero et vetustate præstantioribus, *SAPHAPHIM*. Quod *Suphan*, aut *Sphupham*, significet *conterentem* et *atterentem*, nullo negotio discere nobis licet ex verbis *שפפ* *Saphaph*, *שוף* *Suph*, et *שפה* *Saphah*. Sed quod *Suphasim*, vel *Saphaphim*, Latine reddatur ad umbraculum rostro-

rum, sive rastrorum (ut habet editio Mariani) divinationi Lectoris permitto: tædet enim me bonas horas male collocasse, dum frustra in bona librorum copia istiusmodi prosequor etymologias. Vide tamen conjecturas nostras in Commentario. MARTIAN.

⁶ Scilicet a *ל* umbra et *מגה* portio.

⁷ Vitiose in ms. nostro *Sin sciens*. Græcis quoque est *βάτος amphora*, vel *δύψα, sitis*. Puto a *צומא*. Aliter suoque sensu loquens Hier. de manss., mans. 8, *כין* legit, et *rubum*, sive *odium* vertit.

⁸ In sæpius laudata Epist. de manss., mans. 24, « Thare, inquit, nonnulli vertunt in malitiam, vel pasturam, nec errarent si per *אין* litteram scriberetur; nunc vero cum aspiratio duplex in extrema sit syllaba (nemque *ת*), erroris causa manifesta est. Hoc eodem vocabulo, et iisdem litteris scriptum invenio patrem Abraham, qui in supradicto apocrypho Genescos (parva Genesis) volumine abactis corvis, qui hominum frumenta vastabant, abactoris, vel depulsoris sortitus est nomen. » Origen. hom. 27, in Num: « Thara intelligitur *contemplatio stuporis*. » Deducitur a *תור* *exploravit*, *תורה* stupentis interjectione.

⁹ Ms. noster, *vel canticum meum*: postremam litteram pro affixo masculino accipiens.

¹⁰ *Avothiair, gloria luminis, etc.* In aliquot mss. et editis antea libris. *Avathiair*, quod jam dictum est; nam *חיות יאיר* *hthaiuth iair*, significat *vitam luminis*, et ex Hieronymo legi potest *Authiair*, vel *Avathiair*. MARTIAN. — Ms. noster, cum aliquot aliis penes Martianeum, editisque antea libris, *Avathiair*.

Beroth, putei.
Barne, filius mutationis. *Ms.*
motationis).
Balaam, vanus populus¹, vel
sorbitio.

C

Cademoth, a principio mortis,
sive principium mortis.
*Tria nomina hæc, quæ sequuntur,
ex C per aspirationem legenda
sunt.*

Chorraeus, iracundus, sive de
foramine, quem Græci τρωγλήτην
vocali².

Chapthorim, manus turturum,
sive exploratorum.

Chapthor (*Cappadoces*), Cappa-
docia.

E

Edraim (עדרים), inundatio ma-
lorum, vel nativitas pessimorum,
sive descensio pastorum.

34 Erma (*Horma*), anathema.

Evim (*Hevæ*), iniqui.

Ermon, anathema tristitiæ.

Esdoth (*Apud* LXX, III, 4), ef-
fusio.

Emmim, populi.

*Quatuor nomina, quæ sequuntur,
per extensam vocalem legenda
sunt.*

Esan, acervus lapidum, sive col-
lectio lapidum, quod Græce dicitur
λιθολόγιον³, vel frustra, aut factu-
ra, id est ποιήσις.

Elath, terebinthus, vel aulones.

Emim, terribiles.

Ebal, vorago vetus.

F

Fasga, abscisa, vel dolata, sive
os delicti.

Faran, auctus, sive succrescens.

Fennador (*Dor*), conversio ge-
nerationis⁴.

G

Gaza, fortitudo. Sed sciendum
quod apud Hebræos non habeat
in principio litteram consonan-

tem: verum incipiat a vocali *ain*
(הַי), et dicatur *Aza*.

Gesuri, juxta lumen, vel vicinia
luminis.

Golam, transmigratio eorum,
vel voluptas eorum⁵.

Gergesæum, colonum applica.

Gaulon, volutatio ejus.

Garizim, divisio, sive advena.

Galgal⁶, rota, vel revelatio.

Gal (*Apud* LXX, xxxiv, 6), vo-
rago.

Gebal, (עִיבַל), vorago vetus, sive
λιθολόγιον.

*litteram, et L, id circo prætermi-
simus, quia eadem nomina in
cæteris libris interpretantur, et
superfluum est dicta vel dicenda
repetere. H autem a plerisque aspi-
ratio putatur esse, non littera. De
K superfluum est facere mentio-
nem: cum etiam apud Latinos,
exceptis Kalendis, superflua judi-
cetur. Igitur observandum quod
eadem nomina quæ hic **35** vel
alibi prætermissa sunt, in aliis
libris possumus invenire.*

M

Misor (*Apud* LXX, III, 10),
directum, quod Græce dicitur εὐ-
θεία, vel plana, atque campestris.

Maachathi, fracti sunt mihi, aut
venter percussus.

Mosera, eruditio, vel disciplina
ejus.

Mamoazer (*Mamzer*), de longe,
sive alienatus.

O

Oraim, conceptus, sive com-
prehensio.

R

Raphaim, medici, vel gigantes.

Rabath, multitudo, vel grandis.

Rubeni, visio, filii mei, vel vi-
dele inter me.

Ramoth, excelsum signum, sive
vidit mortem, vel excelsa.

S
Sidon; venatio tristitiæ, sive
inutilitas.

Sareon, princeps mæroris.

Sanir; leva novitatem, sive dens
lucernæ.

Salacha (*Selcha*)⁷, levans veni,
vel tollens venit.

Settim, spinæ.

Seboim, capræ, vel damma;
aut statio ejus mare.

Sames, mandatum humile.

Sina (סִינַי), tentatio, sive rubus,
si tamen per *samech* litteram scri-
batur.

T

Thophel⁸, insulsitas.

Z

36 Zozomim, hæc cogitationes,
sive quæ est hæc aqua, vel in
acie præparati.

DE LIBRO JESU.

A

Ain, quæstio.

Adonibezec⁹. Dominus meus
fulgurans, vel Dominus contem-
ptus vani. Si vero per *sade*¹⁰ litte-
ram scribatur, interpretari potest
Dominus meus justus.

Azeca, fortitudo, sive decipula.

Ailon, quem supra Aulonem
diximus: quod si *aglon* (אֵגְלוֹן)
legere voluerimus, interpretatur
vacca eorum.

Asor, sagitta luminis.

Axaf (אֶשְׁכַּח), medicamentum:
quod si legere voluerimus *Axa*
(עֶשְׂכַּח), interpretatur furibunda.

Araboth (*Apud* LXX, iv, 13);
humilia, plata, atque campestris.

Alac (*Halchath*), pars mea, sive
lubricum.

Aermon; anathema mæroris.

Anaba (*Anab*), uva, vel humi-
litas mea.

Asdod (*Azotus*), dissolutio, vel
effusio, sive incendium.

¹ In eodem ms. alterum glossema, vel sorbitio, A desideratur.

² Quem Græci τρωγλήτην vocant. Pro τρωγλήτην editi legunt τρώγλη et τρώγλην. Verum retinenda est lectio omnium mss. codicum: nam τρώγλη significat tantummodo cavernam, aut foramen aliquod rosione factum; τρωγλήτης autem foraminosus, eum scilicet, qui de foramine nomen accipit. Sicut Hebraice חֹר הֹר, est caverna, vel foramen; et חֹרִי הֹרִי, est foraminosus, quia subit cavernas et foramina petrarum. Τρωγλήται etiam sunt hirundines nidulantes in cavernis et foraminibus. MARTIAN. — Vid. quæ supra ex Genesi de hoc nomine adnotavimus, Martianæum quoque in hunc locum. Chori proprie subterraneum, troglodytam significat. Antea erat τρωγλήτην.

³ Ms. noster, vel frustra, aut fractura, vitiose.

⁴ Exciderit ex Origenis libris, hom. 14 in Josue, vox generationis, siquidem duntaxat conversio exponitur. Etymon vero a פָּנָה convertit, et גֵּרִי generatio derivatur.

⁵ Ms. Vel volutabrum eorum. Profecto Golan revolutionem potius notat quam voluptatem.

⁶ Theodoritus, quæstione 7 in lib. Judic. Galgal libertatem sonare scribit. Vid. quæst. 51, 54, 59. Facile deduxerit a גָּרַל liberavit; in Hebræo autem Galgal scribitur, et limitem, sive curriculum sonat.

⁷ Ms. Salcha, levans, vel tollens venit. Martian. leva, veni. De superioris vero nominis Sanir expositione ita Hieronymus, lib. viii Commentar. in Ezechiel. cap. xxvii: » Sanir dicitur, quod interpretatur via lucernæ, aut, ut nos verius arbitramur, dens vigiliarum. »

⁸ Thophet, insulsitas. Mss. omnes legunt corrupte Thebet, pro Thophet. Sed ex posita etymologia apparet legendum Thophet. MARTIAN. — Ita emendat cl. Martianæus, cum vitiose præferant mss. atque editi Thebet.

⁹ Adonibezec, Dominus meus, etc. Quod Adonibezec scriptum in fine per SADE litteram significet Dominum meum justum, vix patientur linguæ Hebraicæ periti; neque vero בֶּזֶךְ besech cum Sade, justum sonat: sed inflatum et intumescens. Non itaque sic intelligendus hoc loco Hieronymus, qui indicare tantum voluit nomen Adonibezec, אֲדוֹנִי-בֶּזֶךְ scriptum apud LXX, Josue x, 1, legi in Hebræo אֲדוֹנִי צַדִּיק Adonisedec, et interpretatum esse, Dominus meus justus. MARTIAN.

¹⁰ Id est, si ut in Hebræo habetur, Adonisedec, אֲדוֹנִי צַדִּיק scribatur. Ut vero scriptum est apud LXX, Adonibezec, אֲדוֹנִי-בֶּזֶךְ, Do ninus Bezech, quæ urbs est Judic. i, 5, aut Dominus calculi verius exponetur. Vide supra Martianæi adnotationem.

Arnon, lumen eorum, aut maledictio eorum.

Aroer¹, suffossio vigillæ, sive exurgens vigilia: sed melius myrice.

Edar (*Eder*)², grex.

Adaglam³, congregatio eorum.

Apheo, continuit, sive continentia.

Adraim, inundatio pessimorum

Accaron⁴, eruditio tristitiæ⁴, vel sterilitas.

Amas (*Amma*) indignatio, vel furor.

Asorth, id est Asdodii, ignis patris mei, vel incendia.

Ascalon, appensa, vel ignis infamis⁵.

Assahar, mane, diluculum.

Acrabbim, scorpiones.

Addar, magnificus, sive pallium.

37 Asamona, os ejus: ab osse, non ab ore.

Achor, turbatio, vel tumultus.

Adommim, rubra.

Anacam (*Enacim*), humilis, exurgens.

Ahiman, frater ejus.

Achsa, claudicans, vel factura, id est ὀλισθία.

Athaniel, tempus ejus Dei, vel responsio Dei.

Adada, usque ad testimonium.

Asergadda, atrium accinctionis us.

Asmona, celeriter numerata.

Avim, acervi lapidum, id est λιθολογία.

Ain, fons, vel oculus.

Aengannim, fons, aut oculus hortorum.

Adollamim (אדוללם), congregatio eorum.

Adasa, nova.

Athar, deprecatio.

Achazib, mendacium, sive stultitia.

Ani, pauper.

Arab (ארב), insidiæ.

Ammeta (המטה), lectus⁷.

Accen (*Accam*), nidus.

Alala, laxitas.

Arabba (*Rabba*), multa.

Atooth, corona.

Asrael (*Esriel*), beatus Deus.

Agla, festivitas ejus.

Aser (אשר, אצר), beatus, si per ALEPH et SIN litteram scribatur: sin autem per HETH et SADE, atrium interpretatur.

Amathim (*Emath*), indignatio, id est bilis eorum.

Anem, circuli, vel coronæ, sive præcinens.

Acrim (*lim*), acervus lapidum, id est λιθολόγιον.

Affara, vitulus, vel taurus.

Afara⁷, humus ejus: aliis quippe litteris scribitur.

Ammona, populus ejus.

Aphani (*Ophni*), volans ego:

Aalef (*Eleph*), mille.

Asarsualim (*Hasarsual*), atrium vulpium.

Asom, os: ab osse, non ab ore.

Asan, fumus.

Apharim (*Hapharaim*), fodiens

mare.

Ames, robustus.

Amad (*Amosa*), populus adhuc.

Acharan, turbans eos.

Ammon (חמון), populus.

Amma (עמה), populus ejus.

Anneceb (*Neceb*), cognomen tum.

Aser, atrium, sive vestibulum

38 Adame (*Adam*) cruores sive sanguis: numero plurali.

Ajalon, campi, vel aulones.

Anathoth, obediens, vel respondens signunt.

Abdo (*Abdon*), servus ejus

Ammador (*Hammothdor*), populus generationis.

Alal⁸, laxitudo, quam Græci χαλνωσιον, vocant, sive levitas, per extensam primam syllabam.

Astarthen (*Apud LXX, xxiv, 33*), facturam superfluum, id est ποτήσιον περιττή.

Astaroth, factura id est ποτήσιος exploratorum.

B

Bethaun, domus inutilis.

Babylon, confusio.

Betharan, domus iræ, vel domus montium.

Baalgad, habuit accinctum, vel vir accinctus, aut vir pirata, vel fortunatus.

Bethaisimoth, domus deserta, vel domus adducens mortem.

Bamoth, excelsa.

Baal, habens.

Baalmeon, habens domicilium

Bethpheor, domus oris pellium

¹ In ms. nostro, *Aroer, suffusio vigillæ*, etc.

² *Adar, grex*. Post hæc verba, *Adar, grex*, addunt editi libri: « Amanon, mons Ciliciæ, qui et Taurus. Inde Amanon, inquietus, turbulentus, vel dens vigiliarum. » Sed nullum remanet verborum illorum vestigium in mss. codicibus; et puto manifestum esse erudito lectori, tum ex rebus ipsis, tum ex significatione verborum, illam pericopen adscititiam esse, atque Hieronymo indignam propterea. Fite quidem mentio in libro Josue *Amman* sive *Ammon* urbis Arabiæ nobilis, quæ *Philadelphia* dicta est: at de monte Ciliciæ, qui et *Taurus*, nescio qua occasione meminisse potuerit Josue liber Hebræus. Jam quo *Amanon* Latine reddatur *dens vigiliarum*, intoleranda est supinitas et inscitia; ut novere Hebræicæ linguæ mediocriter consulti. Observandum autem vocem sequentem *Adaglam* in mss. libris, et *Adram* in editis, ipsam esse quæ infra dicitur *Adollamim*; et pro *Adaglam*, legendum *Adullam*. MARTIAN.

³ Veteres vulgati addunt, *Amanon mons Ciliciæ, qui et Taurus*. Inde *Amanon, inquietus, turbulentus, vel dens vigiliarum*. Consule Martianum.

⁴ Equidem malim pro *eruditio* rescribi *eradicatio*: librarium quippe oscitantem similitudine litterarum deceptum puto. Et vero Hieron. ipse in Commentar. in Amos cap. 1: « *Accaron*, inquit, στείρωσις, id est sterilitas et ἐκρίζωσις, quod interpretatur ERADICATIO. » Luculentius adhuc in cap. 11 Sophon. ; « *Accaron* quæ interpretatur ERADICATIO, hoc sustinebit, quod in suo vocabulo sonat, id est eradicabitur. » Nihil tamen hic muto contra veterum librorum fidem, maxime cum jamdiu olim ita lectum ab Antiquis sit. Rabanus, cap. 6 in libros Regum: « *Accaron eruditio tristitiæ*, » cui lectioni subnexa quoque ab illo expositio concinit.

⁵ Ms. noster, *vel ignis in flammis*; ex critici ineptientis ingenio.

A ⁶ Idem vitiose *Ammeta luctus*. Obvium etymon אמתה lectus, אלית.

⁷ *Afara, humus ejus*. Nomen *Affara*, cum vitulum vel taurum significat, deducitur ex פרה, *par*, sive *phar*; quasi scribatur פרה, cum emphatico ה *He* initio nominis. אפרה *Afara* autem cum א *Aleph*, aut ע *Ain* in principio et ה *He* feminino affixo in fine, sonat *humus ejus*. MARTIAN. — Duo sunt urbium Benjamitarum nomina, quæ junctim memorantur Josue xviii, 23, והפרה ועפרה; alterum per ה scriptum, alterum per ע, quæ Vulgatus reddit, et *Aphara* et *Ophera*. Et primum quidem הפרה *juvenca*, aut *junix* interpretatur, alterum אפר *pulvis*, sive *humus*.

⁸ *Alal, latitudo*, etc. Corrupte in editis pro *Asal* legimus *Alax*, χαλνωσιον vel χαλνωσιον, pro χαλνωσιον *Alal* vero, ni fallor, est nomen civitatis, Josue xv, 58, quæ חלחול *hhalhhul*, scribitur in Hebraico et αλονχ, *Alua*, apud LXX, ubi extensa prima syllaba satis aperte demonstratur in diphthongo, αι, quasi sit ab Hebræo חלחול *hheluhh*, sive *Allua*. Verum difficultate diligentius expensa, et comparatione hujus loci facta cum iis quæ leguntur infra, sub titulo de Regnorum libro secundo littera E legendum videtur *Alal* cum Aleph initiali, אלל: nomina enim quæ incipiunt ab א *Aleph*, legenda docet Hieronymus per extensam primam syllabam, ut *Elisus*, *Elisame*, *Eliam*, etc. Denique cum אלל *elit* significet *nihilum* et *inutile*, nomen אלל *Alal*, *levitatem* sonare aptum erit. His tamen non acquiesco securus; sed tædio inquisitionis nimis et perscrutationis affectus. Monendus vero lector studiosus in omnibus mss. codicibus supra jam citatis vel infra citandis, scriptum esse *Alal*, non *Alax*. MARTIAN. — Perperam veteres editi *Alax*, et Martian. *latitudo* pro *laxitudo*, cujus pravæ lectionis ipsa eum vox χαλνωσιον, de qua longius disputat, admonere potuisset.

Begunim, fabri cæmentarii.
 Betharam, domus sublimium, sive montium.
 Bethanamra, domus pardorum, sive amaritudinum.
 Bethaglam, domus festivitatis eorum.
 Betharaba, domus humilis, vel vesperæ.
 Boon (*Boen*), pollex, vel in medio.
 Baaja, habens eam, vel supra.
 Bala habens eam, vel vir ejus, sive venit hæc.
 Baaloth (*Baalath*), in ascensu, vel ascensus: numero plurali.
 Bethaphaleth, domus salutis.
 Bazeoitha (*Baziothia*), despectio, sive contemptus ejus.
 Baal, vetustas.
 Basecoth (*Bascath*), adeps, vel defæcatio.
 Bethdagon, domus tritici.
 Beththaphue, domus mali: non a malitia, sed ab arbore intelligendum.
 Bethsur, domus robusti.
 Bethanoth, domus præcinentium.
 Betharraba, domus multa vel grandis.
 Benennam (בן חנם), in eis, vel in medio eorum.
 Bethagla, domus festivitatis ejus.
 Beroth, putei.
 Bethula (*Bethul*), virgo.
 Bethmarchaboth, domus uadrigarum.
 Bethlabaoth, domus venientium.
 Balath, habitus: ab habendo, non ab habitu, id est cultu vestis.
 Beram (*Beerramath*), puteus altitudinis.
 Bethphesse, domus oris florentis.

Bethsemus, domus solis.
 Beten, venter.
 Bethemec, domus vallis.
 Banael (*Jebneel*), ædificatio Dei.
 Bethanath, domus humilitatis, vel domus respondens.
 Balathaba¹, habita, genere feminino, ab habendo: participium est, non verbum imperativum.
 Banebarac, filius fulguris.
 Balac, elidens.

C

Cariathiarim, civitas, vel villa silvarum.
 Cadesbarne, commutata electæ sive sancta electæ.
 Cades, sanctitudo, vel, sancta, sive mutata.
 Cariatham, civitas eorum, vel vocatio perfecta.
 Caina (*Cyna*), lamentatio.
 Ceila, ad fundam jacta sive suscitans eam, aut tollens sibi met.
 Carmelus, mollis, sive cognitio circumcisionis.
 Cariathbaal, civitatem habuit sive civitatis habita.
 Cana, calamus. Notandum, quod Latinum Canna, de lingua Hebræa sumptum sit.
 Casim (*Casis*), summitas, vel principium.
 Cathath, sive Caath, morsus², vel congregati.
 Caseon (*Cesion*), duri fortitudine.
 Cabasam³, congregatio eorum.
 Cartham, vocationem perfecit.
 Cedemoth, prius, vel Orientalis.
Hucusque per C simplicem litteram legerimus, ex in aspiratione addita legendum est.
 Chidon [*In Heb. VIII, 26*], scutum, vel clypeus.
 Chiphara (*Caphira*), catulus ejus vel manus dissipata, sive expiatio.

Quod autem diximus catulum, leonem significat quem Græci vocant σκύμνος.

Chermel, molle, vel tenerum, sive cognitio, circumcisionis. Melius autem si interpretetur, agnus tener.

Cheslon, revelatio eorum.
 Chesil, robustus.
 Chabon, quasi intelligens.
 Chereloth [forte *Chenereth*], vidisti signum.
 Chesiloth, stulti signum.
 Chabol, quasi germen.

D

Debir, loquens, vel loquela, aut ursum timens.
 Dor, generatio.
 Debon, abundanter, vel satis intelligens.
 Dabira, loquens, vel eloquentia vel ursum timens.
 Dimonia, satis numerans, vel sublimitas.
 Dalani, egens, pauper.
 Daleam, egestas eorum.
 Dana, causa, vel iudicium ejus.
 Duma (*Ruma*), silentium, sive gaudium.
 Dabbath (*Dabereth*)⁴, clunis.
 Dabrath, loquela.
 Dedara, generatio ejus.
 Domna (*Dimona*), silentium.

E

Eglon, vitulus mæroris, vel festivitas eorum.
 Eedad (*Asedoth*), effusio, vel incendium, sive ignis patruelis.
 Evæus, lapides colligens, quod Græce dicitur λιθολόγος.
 Evi, desiderans, sive est.
 Esron (עצרן), irascens, vel sagitta visionis.
 Eneam (*Enaim*), ecce ista, vel ecce sunt.

¹ *Balathaba, habita.* Nomen istud, Josue XIX, 8. A *patientia* vertitur.

legitur apud LXX, βάλθα. In nonnullis mss. exemplaribus Latinis præsentis libri, *Balathala*: in antea editis, *Balatham*; in vetustioribus mss. uno Colbertino, et San-Cygiranno altero, *Balathaba*. Ultimam hanc lectionem retinemus, eo quod in Hebraico contextu scriptum sit loco supra citato: בעלת באר רחם *Bahalath beer Ramath*, quod Septuaginta vel alii Hellenistæ Judæi legebant forte *Balathaba Ramath*, unde remansit in nominibus Hebraicis, *Balathaba*, aut *Balathala*. Notandum autem nomen *Balath* supra interpretatum *habitus* ab habendo, hic vero *Balathaba* genere feminino *habita*, propter syllabam penultimam *tha*, quæ femininum genus annuntiat. MARTIAN. — Videtur etiam Martiano, ab hisce duabus vocibus בעלת באר Josue, XIX, 8 *Baalath beer*, postrema litteris elisa, efformatum, uno spiritu, nomen istud בעלת באר *Balathaba*. Neque male ex *habendi*, seu *possidendi* etymo Hieronym. interpretatur; tametsi integrum nomen *Bahalath beer*, *Domina putei*, reddendum sit. Ibidem a Josue nominatur *Ramath negeb*, רמת נגב, *Ramatha australis*, nec videtur ambigendum, totis hisce vocabulis eum locum in tribu Simeonis, quæ eadem cum Judæis tenuit oppida, fuisse insignitum. Recole Martiani annotationem.

² Malim rescribi *morosus* pro *morsus*, illa enim interpretatio ex קפ, *fastidiosus* seu *tædio affectus*, extundetur; hæc vero quo pacto possit, non video. Nec multum abludit hujusmet expositio nominis supra ex Genesi, et Exodo, quibus in locis *Caath*

³ *Casabam, congregatio eorum.* In mss. Regio codice 3993 scriptum est *Casabam*, quod editi sequuntur. At in duobus vetustissimis Colbertinis sæpius laudatis legimus *Casabam*, b ante s. Nec solum in illis, sed in pluribus aliis codicibus S. Ebrulphi Uticensis, S. Martini Sagiensis, San Cygiranni, Fiscatensis monasterii, Gemmeticensis, etc. Et merito, nam קבוצה *Cebuisa* sive *Casaba*, significat *congregationem*: קבוצה *Casaba* autem *precisionem* et *cæsuram*. Nec dubium quin nomen *Cabasam* sit Hebræum קבוצה *Cabseel*, Josue XV, 21. MARTIAN. — Cum vulgo editis, ms. quoque noster. *Cabasam*, quod ex aliorum codicum fide Martianeus emendat. Nec ille dubitat quin nomen istud *Cabasam* sit Hebræum קבוצה *Cabseel*, Josue XV, 21. Mihi propius videtur vero קבוצים *Kibzaim* designari, quæ urbs est Ephraimitarum, Josue XXI, 22, et terminationem in *am* servat I Paralip. VI, 58, ubi *Jokmeham* appellatur.

⁴ *Dabbath, clunis.* Pro nomine *clunis*, mss. plures legunt, *clivus*. *Dabbath* autem ipsa est *Dabbeseth*, vel *Debera* MARTIAN. — Plures, Martianeus teste, mss. atque item noster *clavis* legunt pro *clunis*. Ac si hæc eadem urbs est tribus Zabulon, quæ Josue XIX, 14, Δαβαθ in exemplari Alexandrino dicitur, Vulgat. *Debbaseth*, qua de re nihil videtur dubitandum; prior quoque expositio præferenda sit. cum דבשה *Dabbescheth* ab ipso Carmeli clivo, cui erat imposita, nomen sortita videatur, et *gibbus*, et *cameli tuber* exponi soleat.

Emmam (*Amam*), mater eorum.
 Eltholed, ad nativitatem.
 Ermon, anathema, sive damnatio.
 Esthaol, ignis parturitionum.
 Esna, δευτέρως, quam nos a secundo numero dicere possumus secundantem, sive ignis, vel edis-sertio.
 Esthamma (*Esthemo*), cogitatio.
 Esaan, innitor, sive confirmo.
 Elthecem, protulit.
 Emeo, vallis.
 Eleo (*Helec*), portio.
 Emeocasis [Apud LXX, xviii, 24], vallis concisionis.
 Erma, anathema ejus.
 Ennathon, gratiam dantes.
 Enarath, ecce concepit.
 Elchath, portiunculam.
 Elammelech (*Elmelech*), ad regem.
 Estmoe, mulier ventris.
 Elthaci, nequaquam voventem.
 Hucusque per E brevem litteram legerimus, exin per extensum legimus elementum.
 Elo¹, exercitus ejus, Pro ελεο-ρῖς enim semper in Hebræo aut turmæ militum describuntur, aut opes².
 Engaddi, fons hœdi.
 Endor, fons generationis.
 Engannim, fons hortorum.
 Enadda (*Enhadda*), fons exacutus.
 Edroi, inundatio pascens me.
 Eram (*Horem*), vita sublimis.
 F
 Fesga, dolata, sive præcisa, aut oris multi.
 Faletti (*Jephleti*) salvans me.
 G
 Gazar, præcisio, sive divisio.
 Gosnam (*Gosen*), juxta eam, vel applicitam.
 Gaza (גזר), fortis ab ain lit-

tera incipiens, non a consonanti gimel.
 42 Geth, torcular.
 Gessori, applicans lumen, vel applicans dirigentem.
 Galiloth, revelationes, vel trans-migratio.
 Gazao, robusto.
 Geththæo, torculari.
 Gadera, sapes ejus.
 Gaderoth, maceria, vel sepes.
 Gabaoth³, colles.
 Gabaon, collis mæroris.
 Geththaapher, torcula ejus hu-mi, vel fossum.
 Cabathon, sublimitas eorum, vel collis mæroris.
 Gethremmon, torcular excel-sum, vel torcular sublimium.
 Golam (*Gile*), transmigratio eo-rum.
 Galim), loca palustria, vel acer-vi.
 Galgais, volutabris.
 Gabaad (*Gabaath*), collis pa-truelis.

I

Jerimoth, timens mortem, vel altitudines mortis.
 Jafie, est os : ab ore, non ab osse.
 Jabin⁴, intelligens, vel intelli-gentia.
 Jecnam possedit populum.
 Jazer, auxilium.
 Jarim, saltuum, vel silvarum.
 Jebneel, ædificatio Dei.
 Jagur, colonus, vel advena.
 Jetan (*Ieta*), mercedis.
 Jectael (*Iecthel*), honestas Dei.
 Jephthe (*Iephtha*, aperiens, vel apertus.
 Janum, dormitans.
 Jetta, extenderunt.
 Jezrael, semen Dei.
 Jecdom (*Iucadam*), incubuit populus.

Janua (*Ianoë*), requies.
 Jeblaam, desipiscens populus.
 Jerfel (*Iarephel*), dimisit Deus.
 Jecnam, possessio populi.
 Jafie, adapertio, vel ostensio, sive superficies.
 Jepheel (*Iephtahel*), aperiet Deus.
 Jedala, manus, maledictio.
 Jaiel (*Iehiel*), requies Dei.
 Jeraon (*Ieron*), timebunt.
 Jeracon (*Iercon*), aurugo : quam Græci ἵκτερον, vocant.
 Jefonne⁵, nudus.
 Jetta, inclinatio.
 Jezer, fortitudo, vel adjutorium.

L

43 Lachis, interest⁶, vel sibi-met vir.
 Lobna (*Labana*), candor, vel lateres.
 Labo, ingressus, sive venientes.
 Laamas (*Leheman*), ad iniqui-tatem.
 Luza⁷, ἀμύδαλον : licet quidam interpretentur κλοιδόν⁸, torquem videlicet damnatorum, quam vul-go Boiam vocant. Potest autem in-terpretari, et hic ipse.
 Labec [Apud. LXX, xvii, 5], acceptabilis.
 Lacum, ad consurgendum.
 Lesem, ad nomen.
 Lesemdum, nominis judicium.

M

Maceda, exustio, sive orienta-lis.
 Madon, contradictio, sive habi-tatio.
 Maspha⁹, specula, sive de spe-cula.
 Masefa¹⁰, specula.
 Marom, sublimis, sive de ex-celso.
 Masarphoth¹¹, incendia, sive

¹ Elo exercitus ejus. Hoc est, pro abundantia et A copia rerum ponitur nomen Hebraice עֵלֹהִים, ut Eze-chiel. xxxvii, 10, עֵלֹהִים גָּדוֹל hahajil gadol, sive Eel gadol, id est exercitus grandis seu copia maxima עֵלֹהִים. Elo igitur recte vertitur exercitus ejus, sive abundantia ejus. MARTIAN.

² A עֵלֹהִים verbo, quod præstantem viribus, aut ro-bustum notat. Consule Martianæ adnotationem.

³ Gabaoth, colles. Plures mss. codices habent hic Gailot et Gaaloth : at ex significatione retinendum Gabaoth. MARTIAN. — Ita Martian. restituit ex ipsa nominis expositione colles ; cum in plerisque mss. et nostro sit Gailoth, vel Gaaloth.

⁴ A עֵלֹהִים, quod est intelligere. Origen. interpreta-tur sensum sive prudentiam.

⁵ Jefonne, nudus. Editi sic legunt, Jephthonne, nudus, vel conversio. Ms. Regius, Jefonne, nudus, Ceteri antiquiores et melioris notæ, Jefonne, nutus. MARTIAN. — Reposui ad fidem mss. nudus, pro quo B Martian. vitiose ex aliis legit nutus. Est autem עֵלֹהִים in Pihel vacuum facere, expedire, quibus nudare est analogum. Vocis nutus longe alia est ratio, mini-moque conveniens Jefonne etymo. In editis antea addebatur, vel convessio, quod in mss. non habetur.

⁶ Pro interest legendum conjicio duobus verbis iter est, idque satis bene juxta analogiæ regulas : אֵלֵךְ verbo iter fecit. Origenes quoque, homil. 43 in Josue Lachis interpretatur iter. E contrario, quo tandem conatu interest extundi possit e Lachis ety-

mo, penitus ignoro.

⁷ Luza, ἀμύδαλον Manuscripti codices legunt sæpius κλοιδόν Boia autem idem est quod collare bubulum, sive lorum quo cervix boum constringi-tur עֵלֹהִים Luza, denique potest interpretari, et hic ipse, propter ו Vau primæ syllabæ, es עֵלֹהִים za, sive ze sequens, nam עֵלֹהִים vexa complectitur particulam conjunctivam et, cum pronomine demonstrativo, hic ipse. MARTIAN.

⁸ Hinc in veteribus Glossis κλοιδόν redditur Boia, et equuleum; atque e converso Boia κλοιδόν περι-θῆμι. Hieron. in cap. xxvii Jeremiæ, ad vers. fac tibi vincula et catenas : Sive, inquit, κλοιδόν, qui Hebraice appellantur ΜΥΤΟΤΗ, et semone vulgari Boias vocant. Alteram interpretationem explicat Martianæus.

⁹ Ita mss. Martianæo inspecti, quibus et Noster assentitur. Veteres editi, Masphat, speculatio, vel contemplatio, vel intentio, vel locus judicii. Est au-tem Masepha Josue xv, 38. Hebraice מַסְפָּה Ham-mitpa ; neque enim absque ה initio nomen istud urbi tribuitur, quod verissime speculam sonat.

¹⁰ Masefa, specula. Ita omnes mss. codices, quos diligenter contulimus. Editi vero longe aliter : Masphat, speculatio, vel contemplatio, vel intentio, vel locus judicii. MARTIAN.

¹¹ Masarphoth, incendia, etc. In Hebræo מַסְרֵפּוֹת Muserephoth. Hoc nomen potest significare, de tri-bulatione rostrorum, sumpto ma initiali ex מַסְרֵפּוֹת

de tribulatione rostrorum ¹.

Maachati, venter cæsus, sive fracta est mihi.

Marum ², aliter, amara tristitia.

Mageddo, pomorum ejus, sive cœnacula ejus.

Medab (*Medaba*), aquarum fames.

Mephaath (*פפעה*), aquarum impetus, sive ab eis tempora.

Manaim, castra.

Maabeel (*Cabseel*), congregatio Dei.

Molada, nativitas.

Medabena (*Medemena*), de oneribus.

Magdalgad, turris piratæ, vel turris accincti.

Maresa, a capite.

Maon, habitaculum.

Maaroth (*Mareth*), speluncæ.

Meddin, iudicium.

Mahala, chorus.

Malcha, regina.

44 Messa, rixa, vel azymus.

Marala, amara consensio.

Maalaph, de mille, sive de doctrina.

Magdaliel, turris mea Deus.

Masadda, requirentem, sive retinentem.

Misor, directa, sive campestris, vel de tribulatione.

N

Napheddor (*Dor*), conversio generationis ³.

Nepthoe, dissoluti, sive deceptio.

Nasib, titulus, vel statio.

Nabsan, exstercata.

Naal (*נעילאל*), ascensio.

Noa, movens, sive commotio.

Nahalal, laudent.

O

Oziph (*Ziph*), germinatio.

Orchiataroth, longitudo coronæ.

Oli (*Holon*), infirmitas.

Ozanoth (*Azanoth*), quasi signum, vel forte signum.

Hucusque per O brevem litteram legerimus, nunc per extensam le-

gendum est.

Oham væ populo, sive insaniens.

Oram (*Horam*), væ excelso, vel iracundia.

Osa (*Hosa*), spes.

Occo, diligens, sive perscrutans.

Oga (*Hucuca*), inclytus, vel gloriosus.

Ono (*Beth-Anoth*), dolor ejus.

Q litteram, nec Græci resonant, nec Hebræi, et exceptis Latinis nulla alia lingua habet; unde a nobis hic penitus prætermissa est.

R

45 Rahab, latitudo, vel fames, sive impetus.

Recem, varietas, sive vacuefactio.

Rebe, quartus, vel ordinatus.

Ramoth, visio mortis.

Ragal (*Rogel*), pes, vel deorsum ferens.

Raphaim ⁴, gigantes.

Remmon, sublimitas.

Rama, excelsa.

Rabboth, multi.

Ramath, excelsa hæc.

Roob, late.

Raccath, maxillæ, sive buccæ.

S

Sarathan, tribulatio eorum.

Semro, custos ejus, vel nomen vidit.

Salacha, tulit sibimet, vel tentatio itineris.

Saron, princeps tristitiæ.

Semronmaron, custos amari mæroris.

Sabama, leva excelsam, sive conversio quædam.

Sarth, vinculum, sive angustia ejus.

Sin, egrediens.

Sechrona, ebrii, vel tabernacula.

Sisai, longævus.

Seme (*Sama*), auditio.

Suhalim, vulpes.

Siceleg, defæcatio vocis addu-

ctæ, sive effudit sextarium.

Senesanna (*Sensenna*), tollens rubrum, vel tentationes.

Saloim (*Selim*), emissiones.

Saraa, carbones, sive angustia malorum.

Socha (*Socho*), tabernaculum, vel umbraculum.

Saharim, portæ.

Sanan, abundans, sive egressus eorum.

Samer, custodia.

Sihor, parvulum, sive turbulentum.

Sebacha (*Sotheba*), reticulum.

Selom (*Selim*), avulsio, vel dimissio, sive ubi est ipse.

Semdae (*Semida*), nominis scientia.

Samari, lana mea.

Selam, latus: a latere, non a latitudine.

Sabe, septem, vel septies.

Sarid, reliquiæ.

Sonim (*Sunem*), coccinum.

46 Seon, semini ejus.

Sahasim (*Sehesima*), incubuit egrediens.

Sals, tollens.

Semes, sol.

Salabim (*Selebin*), aggravans intellectum.

T

Talam (*Telem*), ros eorum sive irrorata.

Tyrus, quæ Hebraice dicitur *צור* et interpretatur tribulatio, sive angustia, vel fortitudo ⁵. Hucusque per simplicem litteram legerimus, ex inspiratione addita legendum est.

Thafsee (*Thaphua*), malum: ab arbore, non a malitia intelligendum, sive tympanum apertum.

Thaanac, respondens, sive humilitas.

Thersa, complacitio; quæ significantius Græce dicitur εὐδοκία.

Thalme, sulcus, vel dependens.

Thamna ⁶, numerus, vel fidelis, sive numerata, aut consum-

min; *שר* sere vero, vel *sar* ex *שר* *sur*. tanquam A Hebræum נפוח נפוח, unde reddit *benaphoth-*
ex *נור* cum *Tsade*; *פוח* denique ex *נפת* *nopheth*, quod antiqui videntur accepisse pro *rostrum*.
Consule Hebraicum *נרף* *nuph*. MARTIAN.

¹ Qui possit de tribulatione rostrorum nomen istud exponi, Martianus indicat. Priorem ego interpretationem probo. Memoratur Josue XI, 8. et *חור*, 6 *מִים מִיִּם* *Misrephoth maim*. Locus *exustæ aquæ*, seu *combustiones*: Alii fornaces vitrarias, alii, cum Rabbinis Salomone, et Kimchio, salinas intelligunt.

² Videtur prior expositio hujus nominis excidisse. Puta olim scriptum, *Merom*, aqua amara, aliter *amara tristitia*. Proprium *Merom*, sive *Me-meron* scribitur, et *aquam altitudinis*, sive *aquam deficientem* notat, a verbo *מערה* *defectus*. Vide librum de Locis ad hanc vocem ex Josue: *Merom aquæ*, ad quas exercitu præparato, castra sunt posita, etc., etc.

³ *Napheddor*, conversio generationis. Vox ista B diversis modis legitur: nam supra in Deuteronomio scribitur *Fennador*; hic vero apud Septuaginta, Josue xi, 2, *Phenaeddor*; in ms. Alexandrino, *maphethd*: Vulgatus Interpretes appellative sumit

Hebræum נפוח נפוח, unde reddit *benaphoth-*
dor, in regionibus *Dor*. MARTIAN. -- Non ex Hebræo nomine istud exprimitur, sed ex Græco, eoque rursus, ut in Aldino exemplari habetur, *Ναφεδδωρ*. In Hebræo autem, Martianæo adnotante, Josue II, 2, duobus verbis legitur *דור* *בנפוח* appellative in *Regionibus Dor*.

⁴ Ab *Harapha* gigantis nomine, qui pater gigantum fuit I Paralip. xx. Aliter vero Origenes interpretatur, *resoluta mater*, aut *resolutæ matres*, ex *רפה* *remissum*, et *מא* *mater*.

⁵ Theodoritus in Ezechiel. cap. 26: *Τὸρος Σὸρ τῆ ἐπιγραφῆ προσαγορεύεται φωνῆ. Tyrus incolarum lingua Sor appellatur*. Hebraice *צור* scribitur, Josue x, 29, non *צור*; et rectius a *צור* deducitur, quod est *splendor*.

⁶ Alibi contra Jovinian. lib. I pag. 271, *perfectiorem* interpretatur, ubi *Thamnath Sare* in *perfectissimo principatu*, sive in numero operimenti novi reddi tradit. Origenes hom. in Numeros vertit *defectionem commotam*. Hebraice *מנה* scribitur Josue xv, 40, *LVI*, 2, et juxta analogiæ regulas *portionem* sive *partem* sonat.

matio eorum.

Thenac, ficus.

Therela, vidisti terebinthum.

Thabor, veniens lumen.

Thalla, ager ejus, vel appensio.

Thamnatsare, numerus operi-
menti novi.

U

Ur (*Hur*), aerium, sive ad ira-
cundiam provocans ¹.

Z

Zebdi, dotis meæ.

Zabdi, fluxus vehemens, sive
abundans.

Zanoë, repulit, vel iste requie-
vit.

DE LIBRO JUDICIUM.

A

Adonibezec, dominus fulminis,
sive dominus contemptus vani.

47 Ahimam, frater meus quis?

Axa (אֲחָא), claudicans, vel
irascens.

Athaniel, tempus meum Dei.

Arad (אֲרָד), consurrectio de-
scensionis, aut testimonium de-
scendens.

Accho, usque huc, aut hamus,
aut humilitas ejus.

Alab (אֲלָב), lac, vel lactea.

Acrabbim, scorpiones.

Astaroth, ovilia, vel factura, id
est ποιησις exploratorum.

Anatha, responsio.

Arasth (*Harad*), artifex.

Abinaam, patris mei decor ².

Abel, luctus, vel committens.

Abelmeola, luctus parturientis.

Ares (אֲרֵס), sol.

Abed, servus.

Armon, anathema mœroris,
vel imago tristitiæ.

Avoth, commoratio, vel sedes,
aut viculus, sive incunabula, quod
Græce dicitur ἐπὶ ἀνάλις.

Abgam (*Abesan*), pater sordis.

Abdon, servus mœroris.

Allel (*Illel*), laus.

Aminadab, populus meus spon-
taneus.

B

Bezec, fulgur, vel contemptus
vanus, sive micans.

Baalmesar, habens, vel vir ex
principe.

Barac, fulgurans.

Bachal, jugum.

Bara, creatura, sive lectus.

Baracinnim (*Apud LXX, VIII,*
7), creatura nidorum, sive tri-
buli.

Baalberith, habens pactum.

Bera (בְּאֵרָה), puteus.

Berith, pactum.

Baalhamar, habens palmam.

Booz, in fortitudine, sive in quo
virtus.

C

Cenez, possessio contemptibilis
Cetrum (*Cetron*), tenebræ eo-
rum, vel thymiama.

Cison, impeerunt, sive duritia
eorum vel lætitia.

Carcar (*Apud LXX, VIII, 10*),
investigatio.

48 Camon, resurrectio inuti-
lis.

Quatuor nomina, quæ sequuntur,
ex Clittera aspiratione addita
sunt legenda.

Chettim (*Hettim*), insanientes,
vel formidans, sive signata.

Chusam, Æthiopia eorum.

Chamos, quasi attractans, vel
congregans.

Chelion, consummatio ³, sive
omnis dolor, vel ab initio.

D

Debbora, apis, vel loquax.

Dalila, paupercula, vel situla.

Dagon, piscis tristitiæ.

E

Enac, humilis consurgens.

Eloi (*Apud LXX, v, 5*), Deus.

Ezri, auxilium meum.

Ephod, superindumentum,
quod Græci vocant ἐπένδυμα, sive
ἐπωμίδα.

Ephratha (*Ephra*), frugifera ⁴,
sive de cinere veniens, aut pul-
verulenta. Et super hoc quid
nobis videatur, in libris *Hebrai-
carum Quæstionum* plenius dixi-
mus ⁵.

Euphratites, humus, aut pul-
vis eorum, sive frugiter.

Duo nomina, quæ sequuntur, per
extensum legamus elementum.

Eud (*Aod*), accipiens gloriam.

Etam (עֵיטָם), avis eorum.

F

Fura (*Phara*), laguncula, vel
frugifer.

Fanuel, facies Dei.

Foa (*Phua*), operarius, vel so-
nitus, aut evidens.

Farez, dividens, vel violentus,
sive divisio ⁶.

G

Gaasar (*Gazer*), commotio.

Gera, ruminatio.

49 Gedeon, circumiens, sive
tentatio iniquitatis eorum.

Gabatha (*Apud LXX, VII, 4*),
collis, sive sublimis.

Garizim, accola, sive advena
ejus.

Gaola (*Gaal*), abjiciens, sive
revelatio.

Gaza, fortitudo ejus.

Gadam (*Apud LXX, xx, 45*),
tentatio, vel accinctio populi.

I

Jezbaam (*Jeblaam*), defluens,
vel desipiscens populus.

Jabin, intelligens, vel sapiens.

Jael ⁷, cerva, vel conjugium
cervale, sive incipiens.

Joas, sperans ⁸, sive temporalis.

¹ Ita fere Origen. homil. 25, in Numeros. *Ut in-
terpretatur irritatio.* Haud scio tamen, quam vere,
nisi si est ab אָרָד, quod significat, *expallescere*,
proprie præ iracundia.

² Proprius patris amœnitas. Scilicet a אָמֵן *amœ-
nitas*, et אָב *pater*.

³ *Chelion, consummatio*, etc. *Chelion* non legimus
in libro *Judicum*; etsi codices mss. omnes hoc no-
men scriptum retineant in præsentis serie, abjiciant
autem e volumine *Ruth*, ubi propriam habet sedem.
Verum meminisse debet lector studiosus *Judicum*
et *Ruth* libros pro eodem volumine apud veteres
fuisse susceptos. MARTIAN.

— Maritus *Ruth*, ad cujus pertinet librum. Vid.
MARTIAN. adnotationem.

⁴ *Ephrata, frugifera*, etc. De *Ephrata* disserit S.
Hieronymus libro *Quæstionum Hebraicarum* in
Genesis cap. XLVIII. Nolim tamen asseruisse eas-
dem esse quæstiones quas hoc loco citavit. S. Do-
ctor; multos enim libros edidit *Hebraicarum*
Quæstionum, et quidem diversos pro diversis
Scripturarum voluminibus, unde ait: « in libris
hebraicarum *Quæstionum* plenius diximus. » MAR-
TIAN.

⁵ Scilicet ad caput Gen. xxxv, vers. 46, ubi
post multa, « *Ephrata*, inquit, et *Bethlehem* unius
urbis vocabulum est sub interpretatione consimili;
siquidem in *frugiferam*, et in *domum panis* verti-
tur. » Nec aliæ editæ sunt abs Hieronymo, *Quæ-
stiones Hebraicæ* in alios *Scripturæ* libros tam-

etsi illas tunc præ manibus habuerit. Vide quæ
hac de re diximus in generali Præfat. num. 28.

⁶ Amovi hinc nomen *Fenenna*, sive ut MARTIAN.
legit *Fennana, conversio*: quod neque in meo ms.
neque in Regio altero, teste ipse MARTIAN. habetur,
nec denique in editis antea libris. Et vere non ad
Judicum librum, sed ad primum *Regnorum* perti-
net, quo loco emendatiores mss. et vulgati repræ-
sentant.

— *Fennaa, conversio*. Manuscripti veteres addunt
hic loci nomen *Phennæ*, quod minime legi debet
in libro *Judicum*, sed in primo *Samuelis* volumine,
in quo tamen illud omittunt manuscripti codices
jam dicti. Regius vero codex num. 3993 nomen
Phennæ proprio loco retinuit, neque illud ad-
didit in libro *Judicum*. MARTIAN.

⁷ Aliter Origenes *ascensionem* interpretatur, ab
אָלָה *ascendit*.

⁸ Malim e contrarie *desperans* אָשָׁח *Joasch* quippe
ex futuro *Hophal desperabit*, sive *actum erit*, aut
spe destituetur; quod plane norunt, qui *Hebraice*
sciunt. Porro *Isidorus, Originum* lib. VII, c. 6, *spi-
rans* pro *sperans* legit, eamque lectionem sunt, qui
hic quoque apud Hieronymum reponendam velint.
Ego vero solempne esse puto pronuntiationis vitium
i ponentis pro e. Alteri etymologiæ consentit ap-
prime Græcus χρονισμός, temporalis. Sed tertiæ
alia ratio est. Puta ex אָ, quod *Deum*, sive *Domini-
um* sonat, et אָז *fortem*, sive אָז *fortitudinem*,
derivari.

vel domini robur.

Jerobaal, iudicet Baal; vel iudicet habens, aut superior, sive iurgium habens.

Jebaz (יֶקֶב זֶבַח) in Hebr. vii, 25), torcular lupi.

Jecba, torcular.

Jotham, est perfectus.

Jair, illuminans.

Jonathan, columbæ donum, vel columbæ dedit, aut Domini donum.

Jabes, exisccata, vel siccitas.

L

Laffidoth, lampas, sive quasi os cultri: ab ore, non ab osse.

Lais, leo, vel sibimet vir.

M

Meroz, aquæ sacramentorum.

Maoz (Apud LXX, vi, 26), robustus, fortis.

Mere (Merome), manifestus, vel illuminans, aut apertus.

Mello, plenus.

Manne (Manue), requies.

Micha, quis hic, adverbium loci, vel quis est iste?

N

Necellel (נְהַלֵּל), laus, hymnus.

Nabe (Nobe), latratus.

50 Tria nomina, quæ ex O subijcimus, per extensam legenda sunt litteram.

O

Obed, serviens¹.

Obab (Hobab), dilectio.

Oreb, corvus, aut siccitas.

R

Rechab (Apud LXX, i, 49), ascensio, sive conscendens.

Resathaim, impietas eorum.

S

Sasai, longævus, vel senarius.

Septheth (סֵפֶת), specula.

Salabbim, salus cordium.

Syria (סִירָא), sublimitas.

Sairath, capra.

Semegar, nomen advenæ, sive ibi colonus.

Sisara, gaudii exclusio, sive tollens recedentem, vel equi visio.

Setta (Bethsetta), spinæ.

Saratha (Saraa), vinciens venit, sive tribulatio.

Saroreb (In Hebr. vii, 25), saxum corvi.

Salmane, umbra prohibendi, vel umbra commotionis.

Samir, vepres, vel incultum.

Seon, tentatio calens, vel germen quod non est.

Semanoth, nomen humile.

Samson, sol eorum, vel solis fortitudo.

Sorec, electa optima².

Salma (Salmana), sentiens, vel perfecta, sive pacifica.

T

Tabath (Tebath), bona.

Excepto hoc nomine, cætera quæ sequuntur hujus litteræ, per aspirationem legenda sunt.

Thalmal, suspensio, vel sulcus.

Thamnatares (Thamnathsare), enumeratio solis.

Thanach, humilitas, vel respondit tibi.

Thebes (תְּבֵי) conversio³, sive fieri ova.

Z

51 Zib, lupus.

Zebul, habitaculum.

Zabulonites, habitaculum ejus.

DE RUTH.

Booz, in fortitudine⁴.

Elimelech, Deus meus rex.

Jesse (יֵשׁוּעַ), insulæ libamen.

Maalon, de fenestra, sive a principio, vel consummatio.

Noemi, pulchra⁵.

Orpha, cervix ejus.

Ruth, videns, vel festinans, sive deficiens.

DE REGNORUM LIB. I.

A

Anna, gratia ejus.

Aphec, furor novus, aut continenter.

Aminadab (Abinadab), pater meus spontaneus⁶, vel urbanus.

Abia, pater Dominus, vel pater fuit.

Abiel, pater meus Deus.

Ammoni, comprimens vel coangustans me.

Asor, sagitta luminis.

Achias, frater alius, vel frater ejus.

Ahitob, frater meus bonus.

Ahinaam, fratris decor.

Abenner, pater meus lucerna, vel pater lucernæ.

Agag, δῶμα, id est tectum.

Armathain (Ramathaim), altitudo eorum.

Azeca, fortitudo, sive decipula.

Adreel (עֲרֵדִיאל) greges Dei

Azel, abiens, pergens.

Achis, verumtamen vir, sive frater meus, aut frater vir.

52 Ahimelech, frater meus rex.

¹ Obed, serviens. Mirare, lector, editorum veterum incogitantiam, dicit Hieronymus tria tantum nomina hic ex O littera subjecisse: ipsis vero placuit quinque reposuisse contra fidem codicum vetustissimorum, quia tria tantum vocabula retinent. In editis ergo libris hæc spuria nomina occurrunt inter genuina: *Othoniel, responsio Dei, vel revelatio Dei*. Et post vocem Obab; *Othoniel, tempus mei Dei, vel signum Dei*. MARTIAN.

— Tribus hisce nominibus duo hæc alia interserunt veteres editi libri, *Othoniel responsio Dei, vel revelatio Dei*, et denuo, *Othoniel, tempus mei Dei, vel signum Dei* contra mss. fidem, ipsumque Hieronymi testimonium, quia tantum per O extensam legenda se dixit subijcere.

² Serec, electa, optima. Veteres aliquot mss. *Electio optima*: et infra ad nomen Ruth, legunt *deficiens* pro *deficiens*. MARTIAN.

— Aliquot mss. penes Martian., *electio optima*.

³ Huc refer insignem locum M. Varronis lib. II *de re Rustica*, cap. 4: «Nec minus, inquit, oppidi quoque nomen Theba, indicant antiquiorem esse agrum, quod ab agri genere non a conditore nomen ei est impositum. Nam lingua prisca, et in Græcia Æoleis Bæotii sine afflatu vocant collis Tebas, et in Sabinis, qui e Græcia venerunt, Pelasgi etiam nunc ita dicunt. Cujus vestigium in agro Sabino via Salaria non longe a Reate milliarius clivus appellatur Tebæ.» Concinnit Plato in *Phædro*, ubi Ægyptias Thebas ab altiore loco quem tenerent, ita dictas a Græcis tradit: Βασιλέως δ' αὖ τότε ὄντος Αἰγυπτίου ὄλης Θαμοῦ. περὶ τὴν μεγάλην πόλιν τοῦ ἄνω τόπου, ὃν οἱ Ἕλληνες Αἰγυπτίως Θήβας καλοῦσι, *Rege existente totius Ægypti Thamo, circa*

A magnam urbem tractus eminentioris, quem Græci Thebas Ægypticas appellant. Suffragatur denique ipsum Hebraicum etymon תְּבֵי, *Thebetz*, quod bis Judic. ix, 50, habetur, et juxta analogiæ regulas *splendebit*, sive *emicabit* interpretatur, e futuro Cal. obsoleti thematis תְּבֵי, quod tamen in Arabico obtinet. Hæc urbs erat non longe a Sichem, ab eminentiori, ut videtur, loco sic appellata. Non tamen definitio, ullam esse Thebrarum Ægyptiacarum mentionem in Scripturis, quin potius ab eorum, quid id negant, partibus steterim. Addo malle Borchartum a luto nomen istud derivari, ut Latine *Lutetia*, Græce *Pelusium* nuncupantur.

⁴ Booz, in fortitudine. In optimo exemplari manuscriptorum Colbertinæ bibliothecæ tria solummodo vocabula scripta leguntur de libro Ruth, nempe *Maalon, Orpha, et Ruth*. Nihil legitur amplius in uno codice monasterii sancti Cygiranni: at in aliis bene multis codicibus mss. septem nomina reperimus, ut in antea editis libris, quos secuti sumus hoc loco. MARTIAN.

— Ex hoc libro non nisi tria isthæc nomina *Maalon, Orpha, et Ruth* exhibent duo apud Martian. mss.

⁵ Aliter ipse Hieron. interpretatur epist. 54. ad Furiam, num. 17. Vid. quæ ibi observamus.

⁶ *Aminadab, pater meus spontaneus*, etc. Septuaginta legunt *Aminadab*, sed corrupte, ut optime liquet et ipsa etymologia: quia nomen *Aminadab* non vertitur Latine, *pater meus spontaneus*; sed *populus meus spontaneus*; MARTIAN.

— Legendum *Abinabad* ex ipsa liquet expositione nominis, et Scripturæ textu Samuel. III Reg. II.

Avilath (*Hevila*), dolens, sive parturiens.

Arth (*Harel*), mora.

Abiathar, pater superfluus.

Achela (*Hachila*), suspiciens sam.

Abigal, pater exsultationis, sive pater roris¹.

Abisa, patris mei incensum, vel sacrificium.

Aendor, oculus, aut fons generationis.

Abigail, patris mei exsultatio.

Asan, fumans.

Athach, tempore tuo.

B

Baalim, habentes, sive ascendentes, vel superiores.

Bethabar, domus agnitionis vel domus agni.

Bochorach (*Bocorath*), primogenitus tuus.

Bezec, egestas.

Badan, solus, vel in iudicio.

Boses, in ipso floruit, vel abscissio.

Bama, in quo.

Baritha, pythonissa², quam ἑγγαστριμῶθον vocant.

Bosori (*Besor*), annuntiatio, vel caro.

Bersabee, puteus satietatis, vel puteus septimus.

¹ *Abigal, pater roris.* Editi libri, *pater erroris*: A sed verius legitur in manuscriptis, quia auctor hujus libri respexit ad nomen אביתל *Abital*, quod reddi potest, *pater roris*, non *pater erroris*. MARTIAN.

— Ms. noster, cum pridem editis, *pater erroris*. Conjicit Martian. ad nomen *Abital* אביתל, quod redditur *pater roris*, hujus libri auctorem respexisse. In Origeniano autem Lexico Ἀβιγάην ὄρος, *Abigaen ros* vertitur.

² *Baritha, pythonissa, etc.* Legendum esset *Balitha ob*, juxta Hebraicum בעלה אוב *baalath ob*, quod apud LXX, I Samuelis xxviii, 7 et 8, dicitur ἑγγαστριμῶθον: sed librarii veteres parum consulti linguae Hebraicae legerunt *Baritha* pro *Balitha*; ut alibi *Tabitha* pro *Talitha*. MARTIAN.

— Chaldaice בדין vocatur. Martianus ex Hebraeis vocibus בעלה אוב *bahalat ob*, quas Samuel, I, xxviii, 7, 8 LXX reddunt una ἑγγαστριμῶθον, legendum docet *Balitha*.

³ Ita vulgo interpretantur antiqui. Origen. in Commentar. in Matth. Δαβιδ, ὅς ἐρμηνεύεται ἰκάνος χεῖρ; ut omittam plerosque alios. Longe tamen ineptior est expositio quam ut explicari mereatur, ut solet a די et תי quorum alterum *sufficere*, alterum *manus sonat*: nisi si quod alii placet, a דבא *fortitudo, robur*, et תי *manus*, formetur, et ב in ו, quod admodum in אבה, et איה commutatur. Illa est juxta analogiae regulas, qua *dilectus* et *desirabilis* dicitur, a דיד nemp̄ *dilectus*, sive a דיד pro דיד.

⁴ *Doec, ἀγωνιών.* Ita legunt omnes mss. codices, editi autem ἀγωνίος contra fidem veterum exemplarium. MARTIAN.

— Aliter *Doeg* scribitur; sed et in ipso archetypo Hebraei variat I Reg. xxii, 18, et דגדג et דגד, et cum vau דגדג.

⁵ *Escabod, cecidit gloria, etc.* Ex hoc loco manifestissime comprobatur Hieronymum edidisse libros *Quaestionum Hebraicarum* praeter eum quem in Genesim superstitem habemus, in quo de *Ichobod* nulla est mentio, uti nec in illis *Quaestionibus Hebraicis* Hieronymo usque in praesentem diem falso ascriptis, quae si genuinae ejus essent Quaestiones. seu Traditiones Hebraicae, in libros Regum,

C

Cariathiarim, civitas stivarum.

Ciis ציק, durus, vel vomitus viri, sive vomens vir.

Quae sequuntur, aspiratione addita sunt legenda.

Cherubim, multitudo scientiae.

Chetti חתי, insanientes, vel mecum.

Cheretti (*Cerethi*), interficientes, qui significantius Graece dicuntur ἐξολοθρεύοντες.

Chaleb, quasi cor, aut omne cor, sive canis.

D

⁵³ **David**³, fortis manu, sive desiderabilis.

Damaim (*Domim*), sanguinum.

Doec⁴ (*Doeg*), motus, sive sollicitus: quod Graece dicitur ἀγωνιών.

E

Eleazar, ad adjutorium, sive Dei adjutorium.

Escabod (*Ichabod*)⁵, cecidit gloria vel va gloria. Et de hoc quid nobis videatur, in libris *Hebraicarum Quaestionum*⁶ plenius disputatum est.

Evilath, a principio.

Ebraei, transitores.

Etthi אחי, mecum.

Esthamoe, cogitans.

Trianomina, quae sequuntur, per extensam litteram proferenda sunt.

Elcana⁷, Dei possessio.

Eliu⁸, Deus meus iste.

Eliab, Deus meus pater.

F

Finees, eos requievit, sive os mutum⁹, vel silens.

Fenenna, conversio.

Falti, salvatori meo.

G

Gabaa, collis.

Galgala, volutatio, sive revelatio.

Galiath, revelatus, sive transmigrans.

Gollim, transmigrantes, sive revelati.

⁵⁴ **Gesurri**, juxta lumen meum, vel applicantes e lumine meo.

Garizim, abscissiones.

Gelboe, volutatio, sive decursus, vel acervus pluens.

Gedsri¹⁰, applicans, sive accedens.

J

Jeroboam (*Jeroham*), misericors.

Josue, salvator.

Jechonia (*Apud LXX, vi, 19*), praeparatio Dei.

Joel, incipiens, vel fuit Dei.

Jabes, exsiccata.

de *Escabod* sive *Ichabod* plenius in illis disputatum fuisset, juxta praesentem locum et admonitionem ipsius auctoris. MARTIAN.

⁶ Fateri decet, in Quaestionibus in Genesim hac de voce non disseri; ne tamen alium librum *Hebraicarum Quaestionum* editum ab Hieron. putes cum Martianus, vide quae in generali Praefatione num. 28 diximus. Vide etiam epist. 66 ad Pammachium, num. 4, et quae ibi adnotamus.

⁷ Penes Origenem in Matthaeum. Χριστοῦ κτῆσις, quod vetus ejus interpres reddit *Dei creatura* Perperam utrobique; nam et pro Χριστοῦ rependum in Graeco est ab Θεοῦ, ἦν *Deus*, et emendandus interpres, qui κτῆσις, *creatura* legit, pro κτῆσις *possessio*, a קנה possedit.

⁸ *Eliu, Deus meus, etc.* In editis libris, *Eliu, Deus meus iste*. Haec lectio optima est, cum אלהי אבתי *Elibu* complectatur pronomen demonstrativum אבתי *hu*, quod Latine redditur *ipse* vel *iste* sicut et *ejus*. MARTIAN.

— *Iste*. Sic ms. noster, atque editi libri ante Martian., qui *ejus* maluit pro *iste*. Hic I Reg. i scribitur אלהי אבתי: alibi absque א paragogica אלהי.

⁹ Deducat nonnemo a פה *os*, et אבתי *obtutavit*, aut אבתי *pepercit*. Hebraice אבתי scribitur, sed varie punctis animatur.

¹⁰ *Gedori applicans, etc.* Forto est *Geddur*, quod bis legitur apud LXX, cap. xxx. MARTIAN.

— Emendat idem ms. noster; hactenus enim editi hoc nomen ad sequentem l litteram transferentes legerant vitiose *Idcori*, etc. Est autem in Hebraeo appellativum גדר, severius cum ה praefixo הגדר, I Reg. xxx, versiculis 8, 14, saepius repetitum, quod Vulgatus reddit *cuneum, latrunculos*. Septuaginta pro nomine proprio accipiunt, mutantque alterum ג in ה solemnibus lapsu; et legunt continuo γεδδούρ. Ibi. vet. Schol. τὸ σύστημα γεδδούρ ὁ ἑβραῖος καλεῖ ἕπερ ἄλλοι: ἐρμηνεύεται πειρατήριον, καλεῖται δὲ οὕτω τὸ ληστικὸν σύστημα *Militum cuneum Hebraeus Geddur vocat, quod alibi interpretatur piraterium; sic autem dicitur praedonum manus*. Hoc porro nomen est *Gedori* ex Graecorum interpretum errore paulo vitiosius Latine descriptum.

Jerobaal, iudicium Baal, sive iurgium superioris, aut habentis. Jesavi (*Jessui*), id est [Al. est] desideravi.

Jessai, insulae sacrificium, sive incensum.

Joab¹, inimicus, vel est pater.

Jerameeli, misericordia Dei mei.

M

Matari (*Metri*), pluvia, vel compluto me.

Machmas, humilitas, sive attritata.

Mageddon (*Magron*), tentans.

Melchisne, rex meus salus, sive rex meus tyrannus.

Merob, de multitudine.

Michol, aqua omnis, vel ex omnibus.

Meolati מולתי, a parturiente me, sive a dolente me.

Maon, habituculum.

Maoch, eviratus²: quem Græci θλαδίζον vocant.

N

Ner, lucerna.

Nuath (*Najoth*), pulchritudo.

55 Nobe, latratus.

Nabal, insipiens, quod si legere volueris, נזבל (נבל), mensurae nomen est, sive psalterii.

O

Ophni, discalceatus, sive insania conversionis³.

Odollam, testimonium eorum.

R

Ramathaim, excelsa eorum.

Rachal, negotiatio.

Rachel vero interpretatur ovis, aut videns Deum.

S

Sophim, specula, vel scopulus.

Saupha (שפח), speculator, aut supereffundens.

Sabaoth, exercituum, sive virtutum.

Samuel, nomen ejus Deus.

Semsi (שמש), sol meus.

Saror, coangustans, sive indutus.

Saul, petitio

Salisa, tertia.

Salim (שלם), vulpes: sed melius si legatur Sualim.

Suph, specula, vel effundens. Sena, tollens, vel angustia, sive dens.

Soba, mandatum in ea.

Sur, rectus.

Sama, ibi, vel audiens.

Socoth (*Socho*), ramus, vel humilitas.

Sechui, fatuus.

Sarvia, vinctus, sive angustia.

Sonaim (*Sunam*), coccinea, vel subsistens eis.

Sephamoth, labium mortis.

T

Thou, amens, vel errans.

Z

Ziphæi, germinantes, sive florentes.

DE REGNORUM LIBRO II.

A

Asuri (*Gessuri*), atrium meum. Abisa, patris incendium, sive sacrificium, 56 vel holocaustum: quod significantius Græce κάρπωμα dicitur.

Asao (*Asad*), factura, id est ποίημα.

Amman, cubitus, mensura, non brachium.

Ammon (*Apud LXX, II, 24*), matris fletus.

Abessalom, pater pacis.

Adonia, dominator dominus.

Aggia (*Haggith*), festus, sive solemnus.

Abital, pater meus ros.

Agla, juvenula, vel vitula.

Aia, vultur.

Adrazer, decorum auxilium.

Acchereth (אכרית,) diserdens, sive dissipans.

Ammiel, populus meus Dei.

Amon, donans.

Abisei, pater sacrificii.

Ammiod, populus meus gloriosus.

Ahitophel, frater meus cadens, sive irruens, vel frater meus cogitans, sive tractans.

Arachi (*Arachites*), longitudo mea.

Amessa (*Amasa*) populum tulit.

Aphelethi, mirabilis.

Adoniram, Dominus excelsus. Adoram, generatio excelsa.

Ahiloth (*Ahilud*), frater inclutus.

Armoni, illuminans me, vel anathema, sive cellarium meum, aut domus mea.

Adino (*Apud LXX, XXIII, 8*), tenellus, vel delicatus.

Ahesani (*Ibid.*), voluntatis, sive consilio ego:

Ahoi (אחי), spinarum.

Aga (*Age*), meditans, sive loquens.

Aratites, montanus.

Adollam, congregatio eorum.

Ariel (*Apud LXX, XXIII, 20*), leo Dei.

Asael, factura Dei, id est ποιητα.

Aradius (*Harodi*), obstupescens, vel admirans.

Aras [*Ira*], elatus.

Alab (אלב), lac.

Abiezri (*Abiezzer*), Dei mei auxilium⁴.

Anathothithes, respondens signum.

Adai (*Heddai*), robustus, sive sufficiens.

Abialbon, pater meus super intelligens.

Azmath (*Azmaveth*), fortis morte.

Ahiem (*Aian*), frater matris.

Aserai (*Hesdrai*), atrium meum

Arunas (*Arenna*), illuminati.

B

Beurim, electi.

Baana, venit respondens.

Berothi, putei.

57 Bega, excelsa⁵.

Banaia, cæmentarius, id est ædificator Domini.

Bethroob, domus platearum⁶.

Bethsabee, filia saturitatis: ita tamen ut prima correpta sit syllaba: alioquin ubi producitur, semper domus interpretatur.

Belasor (בער דער), habens sagittam luminis, vel ascensioatrii.

Bethchar, domus agni⁷.

Baurim, electi, ut supra: vel juvenes.

¹ Eadem interpretationem nomini *Jobab* ex *A* antiqui sub Patris vocabulo. Exemplo sint *Abimelech*, *Abschalon*, atque his similio.

² *Maoch eviratus*, etc. legunt θλαδίζον, mss. vero codices cum *Δ Delta* caractere etiam Latino θλαδίζον. Utrumque reperitur apud Græcos pro eo cui contusi seu elisi sunt testiculi *MARTIAN*.

— Et *Suidas* θλαδίζον scribit, Græci autem frequentius θλαδίζον, ut hic quoque olim erat.

³ *Origenes excessum conversionis* vertit, forte a הים quod aliquo modo *excessum* significat, et הגפן respexit convertit.

⁴ *Abiezri, Dei mei auxilium*. Hoc nomen legitur *II Reg. xxiii, 27*, verum falsa comprobatur ejus interpretatio tam in editis quam in mss. libris, quia אביעזר *Abiezzer* vertitur *patris mei auxilium*, non *Dei mei auxilium*. *MARTIAN*.

— *Abiezri* proprie est *Abiezrita*, natus scilicet ex *Abiezzer*, qui pater *Gilhadenæ* familiæ fuit. Quod vero *Dei* nomen pro *patris* in hac interpretatione ponitur, hoc esse opinor in causa, quod in plerisque hujusmodi etymologiis Deum innui vellent

antiqui sub Patris vocabulo. Exemplo sint *Abimelech*, *Abschalon*, atque his similio.

⁵ *Bega excelsa*. *Bega* minime legitur sub hac forma *lib. II Regnorum*; sed ni fallor, ipsum est nomen *Gabaath*, cap. *xxiii, 20*, et pro *Bega* legendum *Geba* vel *Gabath*, quod significat *colles* et *excelsa*. Proelivis est apud veteres librarios hujusmodi litterarum transpositio, pro *Amada* enim supra posuerant *Adama*, et hic pro *Geba* scribunt *Bega* vel *Beza* *MARTIAN*.

⁶ *Bethroob, domus platearum*. In *Vulgata* legitur *Ryrum Rohob*: tantum, pro Hebræis vocibus ארם בית רחוב *Aram beth-Rehhob*: apud *LXX*, Συρία Βαθροχάμ, *Syriam Bæthraam*; in ms. A. Συρία, και Ρωβ. *MARTIAN*.

— Verius *Betrehob*, Hebraice בית רחוב non loci nomen, sed familiæ *Rechob*, quæ *Syris* annumeratur.

⁷ *Bethchar, domus agni*. Nomen *Bethchar* hoc translatum est ex priori *Regum* volumine cap. *vii, 11*. *MARTIAN*.

Berzellai, ferrum meum.
Bechori, primogenitus meus.
Bethmacha, domus humilis,
fori, vel tributi.

Baana (*ms.* Baara), venit respondens.

Bareumi (*Beromi*), fugit eum quispiam.

Bethoron, domus iræ.

C

Casir (קציר) (*Apud*, LXX, Κα-
σώρι), messis.

Cabsel (קבצאל), congregatio Dei
*Tria nomina, quæ sequuntur, as-
piratione addita legenda sunt.*

Chalamac (*Apud* LXX, ix, 16),
omnem fortitudinem.

Chusi, Æthiopia.

Choretthi (*Ceretthi*), dissipans,
sive disperdens.

E

Eliaba, nequaquam abscondi-
tus.

*Excepto hoc nomine, cætera quæ
ex littera sequuntur, per exten-
sam primam syllabam legenda
sunt.*

Elisue, Dei mei salus.

Elisame, Deus meus audiens.

Elidabe (*Elioda*), Deus meus
scit.

Eliphaleth, Deus meus salvans.

Eliam, Dei populus.

Elianam, Domino dominante.

F

Feletthe, mirabilis, sive exclu-
dens.

Faraothoni, avolantis tristitiæ
meæ.

Faarai, hi ante me.

G

58 Gio, lucta¹, sive luctuari.

Gelo, migra, vel transmigranti.

Gera, ruminans.

Gom (*Gob*), fovea.

Gaas, commotus.

Gelonites, transmigratus.

Garab, scabiosus.

H

Hiram, vivens excelse.

Histob, vir bonus.

Hiras, vigilans.

Hisboseth, vi confusionis.

*Idcirco cum aspiratione hæc nomi-
na posuimus quia et apud Græ-
cos et apud Hebræos per diph-
thongum scribuntur².*

J

Jezrael, seminavit Deus.

Jethraam, superfluous populus,

Jebgar (*lebahar*), elegit.

Japhie, illuminat, vel ostendit.

Joram, qui est sublimis, vel
manus sublimium.

Jeroboseth (*Apud*, LXX, xxiii,
8), judicans confusionem, id est
ignominiam.

Ididia, amabilis Domini.

Jonadab, Domini spontaneus.

Joadabe, ipse cognoscens.

Josaphat, ipse judicat.

Jodasse, sciens, sive cogno-
scens.

Jesbi (*lesbibenob.*), est in me.

Jaare, saltus.

Jjadahe, Domini cognitio, sive
ipso cognoscente.

Josan (*Jassen*), vetus.

Jagaal, propinquus.

Jaaxaer, auxiliabitur.

Jaan (*in Hebr.* xxiv, 6) respon-
dens.

L

Lodabar, ipsi verbum.

Lasabi, speravit in me.

Manaim (*Apud*, LXX, ii, 12),
consolatio, sive requies.

59 Maacha, molitus, sive con-
fractus.

Memfiboste³, de ore ignominia.

Maana⁴, requies.

Maaria (*Maharai*), domus mea,
vel amara, sive ex visione.

Maachati, subactus, id est mol-
litus meus,

N

Nephec (*Nepheg*), applicans ori,
vel ligyrium⁵: nomen est lapidis.

Naas, serpens.

Nethophati, inclusus.

Neele (*Apud* LXX, *in ms.* Alex.
xxiii, 30), scala, vel torrens.

Naalia, torrentes.

O

Orchathi, æstimatio mea

Odsi, mensis meus.

*Tria nomina quæ sequuntur per ex-
tensam litteram proferenda sunt.*

Obededom (עבד אדום), serviens
humo.

¹ Gio lucta, etc. In Hebræo est גִּיחַ, quod apud A LXX legitur Gai cap, ii, 24. MARTIAN.

— Hebraice, ipso Martiano adnotante est גִּיחַ, Giach. II Reg. ii, 24, idemque valet, quod גִּיחַ eru-
stio. Græci et Γίς et Γαί legunt.

² Per diphthongum scribuntur. Quatuor nomina
ab Hieronymo vel Philone hic recensita, apud He-
bræos per diphthongum scripta leguntur hoc modo,
חִירָם Hiram, אִישׁ בָּשֵׁת Histob, חִירָם Hiras, אִישׁ בָּשֵׁת
Hisboseth Neque vero litteræ aleph. het et ain
apud veteres Hebræos pro consonantibus usurpatæ
erant, sed pro vocalibus ut perspicue declarat Hiero-
nymus præsens adnotatio, qua statuit aleph. heth.
et ain diphthongum constituere cum iod sequenti
in quatuor jam dictis nominibus Hebraicis. Hinc
evanescent opiniones quorundam hodiernorum
grammaticorum, quibus visum est quamcunque
diphthongum ex Hebraico exsulare idiomate. He-
bræasque voces a consonanti semper littera, non
a vocali initium ducere. Jam quod spectat Græcas
diphthongos quatuor nominum supra positorum, B
non facile apparet hoc ita esse, ut Hieronymus
testatur, nisi forte in voce Hiram, quæ apud Græ-
cos legitur Χειράμ. Alia namque nomina Græce
leguntur absque diphthongis, Ἰεβοσθέ. Ἰσάωβ,
Ἰσάρα Verum inspectis diligenter LXX Interpre-
tibus docemur nomen Hisboseth scriptum esse cum
diphthongo in manuscripto Alexandrino II Reg. ii,
10, Ἐλεβοσθαί, Eiebosthai. Ex quo satis liquet cæ-
tera nomina Hebraica similiter per diphthongum
et fuisse scripta antiquitus apud Græcos; idque ve-
rius comprobatur ex voce Jabes quæ Ἰαβὴς passim
scripta, in eodem M. A. legitur cum diphthongo
Ἐλαβείς. Denique notum est eruditis vocalem i,
et diphthongum ei, indifferenter fuisse usurpatas
tam apud Græcos quam Latinos: illoque usu re-
cepto Ἰσάωβ et Ἰράς et Ἐράς promiscua scripta
fuisse. MARTIAN.

— Nullas in Hebraica lingua diphthongos pro-

prias esse, magistri ejus artis docent, Scilicet nulla
vocalium sine consona pronuntiatur et quæ vo-
cales vulgo audiuntur α, η, ι etc., quæ perse viden-
tur proferri, æ spiritum tenuem præmittunt pe-
titum ex imo gutture. Hieronymus, qui quatuor
superiora nomina initium e diphthongo ducere
apud Hebræos quoque tradit, satis tamen erudite
ad ejus linguæ ingenium ab aspiratione Latina in-
choat, non a vocali, Hebraice autem scribuntur
חִירָם, II Reg. v, 11; אִישׁ בָּשֵׁת, ibid, x, 6; חִירָם.
ibid, xx, 26; אִישׁ בָּשֵׁת, ibid, ii, 8. continuo iod
priorem litteram subsequente. Græce, ut in vulga-
tis est exemplaribus, Χειράμ, Ἰσάωβ. Ἰράς, Ἰεβο-
σθέ.

³ Ms. noster, itemque editi veteres: Miphboseth
Græcam scripturam impressa lectio repræsentat.
De subsequente voce Maana, quam appellative ac-
ceperint LXX, ipsi et Latini interpretes, vide Mar-
tiano adnotationem.

⁴ Madna requies. Nomen istud interpretatum
legitur tam in Græco quam in Latino; nam pro
Hebræo לִמְנוּחָה, limnuhha. Septuaginta reddunt εἰς
θυσίας vel θυσίαν id est in sacrificia vel sacrifici-
cium: Hieronymus autem, sicut sacrificium; Pagni-
nus, ad requiem. Quod quidem ex æquo respondet
interpretationi hujus loci in voce Maama. Videsis
II Reg, xiv, 47. MARTIAN.

⁵ Vel ligyrium etc. Editi, vel lyncurius: manu-
scripti autem codices legunt ut nos posuimus, ligy-
rium: nec incongrue, Λιγύριον enim, sive Αἰγυρίου
genus est lapidis, ex Joseph. de Antiq. Jud. MAR-
AN.

— Verius in ms, nostro ligyrium: veteres editi
lyncurium scribunt. Sed λιγκούριον ηλεκτρον dixit
Hesychius tametsi vulgo cum lyncurio electro, li-
gyrium lapidem, sive gemmam majoris pretii ve-
teres ipsi confundant. Vide quæ adnotamus in
epist. 64, ad Fabiol. num. 47.

Ohiada ¹, ipse cognoscit.
Oren (*Arenna*) ira.

R

Cosphab ², λιθόστρωτον.
Racha, quadriga, sive cursus.
Roboam, latitudo populi.
Ragal (*Rogel*), tristes, vel deorsum.
Ragalim (*Rogelim*), pedes.
Rapha (*Arapha*) sanitas.
Ribai, judicantes.

S

Saphatia, judicans me.
Sion, specula, vel speculator, sive scopulus.
Samoe (*Samua*), auditio.
Sobab, convertens.
Soba, secta, a secundo, non a sectando.
Susacim ³, gaudium cilicii.
Siba, egressus venit.
Saraia, princeps Dominus.
Sobach, convertens te.
Sunem, coccineum, sive elevans.
☉ Sabe, saturitas.
Sadoc, justus.
Subi, converte me.
Sia (*Sira*), indigentes, sive dormitantes.
Subochai, condensum, sive frutetum.
Et super hoc, quid nobis videatur, in libris *Hebraicarum Questionum* ⁴ plenius diximus.
Samai (*שמעי*), ibi mihi, sive audiens.
Salmon, umbra virtutis.
Sarai, princeps mea.
Salech (*Selech*), egrediens.

T

Thebes, fuerunt in ea, sive facta mea.
Thalme (*Tholmai*) sulci.
Thecue, clangor, vel tuba sive percussio.
Thecutes, tuba oanens, sive buccinator.
Theethim (*in Hebr.* ⁵ xxiv, 6), inferiores, vel subter.
Hæb nomina, quæ posuimus per litteram T, aspiratione addita sunt legenda.

U

Uria lux mea Dei.
Usi, festinans.
Urchi (*ארכי*), longitudo mea.
Usathi, festinante me.

DE REGNORUM LIB. III.

A

Abisai (*Abisag*), pater meus superfluous, sive patris mei rugitus.
Accherethi (*Gerethi*), interficiens, sive dissipans, vel demoliens.
Amasa populum tollens, sive levans.
Asor (*אסור*), atrium.
Azaria, auxilium Domini.
Ahia, frater ejus: vel ubi hæc?
Abisar, frater meus princeps.
☉ Adoniram, Dominus meus excelsus.
Abda, servus ejus.
Aroboth (*Aruboth*) cataractæ.
Aser (*Epher*), suffossa.
Ahilod, frater meus inclutus.
Avoth, gloria, vel ἔπαυλις.
Argob, maledicta sublimitas.
Adoniram, Dominus excelsus.

Aslam (*Apud LXX*, vi), ante fores, sive vestibulum.
Adadezer (*Adaræzer*), decorum auxilium.
Adorram, generatio excelsa, sive decor excelsi.
Ano (*Apud LXX*, xii, 24), dolor eorum.
Asa toliens, sive sustollens.
Avan ⁶, subvertit eos, sive movens eos, vel fons.
Anacim, non est innocens.
Anani, gratificatus mihi, sive donatus mihi.
Ahab, frater patris.
Asuba, relicta, vel deserta.

B

Bethsabee ⁷, filia⁸ juramenti, per brevem primam syllabam legendum est.
Benur, filius aerius, sive filius ignis.
Bethsrnes, domus solis.
Bethanam, domus gratia, aut doni.
Basamath, ⁹ delinquens (*Al. derelinquens*).
Baaloth, ascendentes.
Bul, germinis.
Booz, in fortitudine.
Baraza (*Baaza*), in egestate, sive veniens ad faciendum, vel haurientes.

C

Cave (*Coa*), patientia, sive clangor tubæ.
Carmelus, tenellus, aut mollis, sive scientia circumcisionis.
Hucusque per C simplicem litteram legerimus: exin aspiratione addita legendum est.

¹ *Ohiada. ipsæ cognoscit.* Cave, lector, inconstantiam prioris auctoris hujus operis, qui eadem prorsus nomina legit ac interpretatur multis diversisque modis, sicut nomen *Joiada*, hic legit *Ohiada*, quod supra legebat in littera I. *Joadahs. Jodahe Joiadahe*: et post *Ohiada* legit *Oren* quod antea *Arenasscripserat.* MARTIAN.

— Idem ms. noster, *Obida*. Martianæus ipsum esse arbitratur *Joiada*.

² Perperam hactenus editi Græco vocabulo λιθόστρωτον addunt sive cursus quæ nos verba ad subsequens nomen *Rachab*, ad quod pertinent ad fidem ms. nostri transtulimus. Et vero *pavimentum*, quod Græce λιθόστρωτον dicitur Respha utcunque exponi posse intelligo, tametsi malim *carbonem* interpretari: *cursus* vero omnia non potest. Contra *Rachab* seu *Reoab* optime dicitur *quadriga* aut *currus*, et *curru vectus*, ex quo et *cursus* intelligitur Fortassis autem *currus*, non *cursus* ab Hieronymo scriptum est.

³ *Susacim gaudium cilicii.* Pro *Sesao* in exemplaribus LXX. Translatorum *Susacim* legebatur, ut III Reg. xii, 24, ubi adhuc superest Σουσακίμ, *Susacim* autem idem nomen esse, quod *Sesac*, interpretatio ipsa nos doceat; nam utrumque nomen Latine dicitur *gaudium cilicii*. Vide litteram S. in III Regum volumine sequenti MARTIAN.

— Admonet Martian, idem nomen esse cum *Sesac*.

⁴ *El super hoc, etc.* Non exstant illi libri *Questionum Hebraicarum*, quarum hic recordatur S. Hieronymus. MARTIAN.

— Vide quæ de hisce libris in generali Præfatione diximus. num. 28.

⁵ *Adoniram Dominus meus excelsus.* Desunt in editis libris omnia isthæc nomina, quæ clauduntur

A inter iteratum nomen *Adoniram*: proclivique lapsa veterum librariorum ommissa sunt propter eandem vocem bis positam sub una littera A. Id genus erroris frequens est in omnibus libris, Græcis ac Latinis, ut alibi a nobis observatum exstat. MARTIAN.

— Septem quæ hinc subsequuntur nomina, usque ad alterum *Adoniram* neque in ms. nostro habentur, neque in editis ante Martianæum libris. Ipsum utique *Adoniram*, quod repetitur, fraudi fuerit librario, ut oculo properante, intermedia præteriret; quid vero causæ esset, ut iisdem litteris repeterentur, non video. Facile *Adoram* altero loco scribendum est, nam et hoc nomine appellatum Præfectum illum tributis, textus *Scripturarum* docet.

⁶ *Avan subvertit eos* etc. *Apud LXX*, cap. xii, 24, legimus *Naanan*, forte idem quod præsens *Avan* Similique nominum corruptela post pauca Positum, videtur *Ahab* pro *Ahinadab*, MARTIAN.

— Conjicit Martian idem esse ac *Naanan*, Græc. Ναανάν, III Reg. xii, 24.

⁷ *Bethsabee. filia juramenti, etc.* בַּת בַּת bath sine iod in medio, *filiam* significat: בֵּית beth autem cum iod dicitur *domus*. Itaque ex Hieronymo syllaba brevis erit sine iod, et longa cum eodem. Vide supra verbum *Bethsabee*. MARTIAN.

⁸ Videlicet *Bath filiam*. ut uxorem Uriæ notet, Hebraic. בַּת absque iod, nam, ut supra ipse Hieron. admonet, ubi producit (בֵּית) semper *domus interpretatur*.

⁹ *Bazamath delinquens.* Mss. aliquot veteres *Basemath, derelinquens*; sed alia interpretatio retinenda, quia propius accedit ad vocem Hebræam, בַּזַּמ, *Asam* quæ significat, *deliquit.* MARTIAN.

Chalacad (*Chalcol*), pascens, sive nutriens.

Chamos, congregatio, sive quia attractanti, vel palpanti.

Oherith, divisio, sive cognitio.

Chanaan, erubescens, sive negotiator.

D

62 Dachar (*Apud* LXX, iv, 9), compungentes.

Dardabe (*Derda*), generatio cognitionis.

Dabir (*Apud* LXX, vi, 6), oraculum.

Dui¹, pulchritudo.

Damascus, sanguinem bibens, vel propinans.

E

Esda (*Apud* LXX, iv, 10), misericordia.

Esraeli (*Esraita*), semen Dei.

Emori (*Amorrhæi*), amaricantis, vel loquentis.

Esrai (*Apud* LXX, ii, 12), indigna, vel orientalis.

Esaiion (*Hexion*) visio.

Hucusque per E brevem litteram : exin per extensam legamus.

Eli, Deus meus, sive scandens.

Elioreph, Dei hyems,

Eri (ערי), vigil meus.

Elon, Aulon, de quo plenius in volumine Locorum diximus².

Ethan, robustus³, sive ascensus.

Eman, accipiens, vel formido eorum.

Ethanim, robustorum.

Esiongaber, voluntas, sive consilium, tristitiæ confortatæ, vel juvenalis.

Ela, maledicta, vel ipsi.

Esaiion (עסאיון), voluntas, sive consilium mæroris.

Elia, Deus Dominus⁴.

Elisæ (*Elisæus*), Dei mei salus.

F

Foethi, admirabiliter.

Fadaia⁵, redemptio Domini.

G

Gaber, vir, aut juvenis, vel fortis, sive viriliter.

Goneabath, furtum filis.

Gonath (*Gineth*), arrogantia tua, vel hortus tuus.

Geezi (*Gazer*), præruptum videns, vel vallis visio.

Gir (*Gera*), divisio, vel præcisio.

Gozan, tonsio eorum, vel fortitudo eorum.

63 Gabe, collis.

Godolia, magnificus Domini.

I

Isabel, cohabitarix, sive fluxus vanus.

Jacomam (*Jacman*), ulciscitur populum.

Jair, illuminavit.

Jachon (*Jachin*), præparatio.

Jeroboam, dijudicans populum, vel dijudicans super nos⁶.

Jessai, insulæ sacrificium, vel holocaustum.

Josia, cujus est sacrificium Domino, vel salus Domini, vel fortitudo Domini.

Jeu, ipse, vel est.

Joram, qui est excelsus.

Josaphat, Domini iudicium.

Jemla, plenitudo, vel circumcisio.

L

Leben, ædificatio, vel candida.

M

Mageddo, cœnacula ejus.

Maacha, percutiens, sive percussa.

Maces, de sine.

Maol, chorus, vel plenitudo⁷.

Merab⁸, de multitudine.

Malathra (*Apud* LXX, vi, 5), despiciens, sive divisio.

Mechonoth (*Apud* LXX, vii, 43), fulcra : quæ Græci βάσεις vocant, id est, ὑποθήματα.

Melloth, plenitudo, sive adimpleta.

Machaia (*Michæas*), quid hic ? adverbium loci, sive quis dominabitur.

Mosæ, salvificator, sive a salvatore.

N

Nephaddor, dispersa generatio.

Neena, imago.

Neisoth, statio.

Nabaoth, conspicuus, vel sessio, sive exclusio.

Nadab, sponte.

Naama, decor.

Naamani⁹, decor doni mei.

Nesib (*Apud* LXX, xvii, 28), stans.

Namsi, tangenis, attractans, sive palpans.

O

64 Omri (*Amri*), crispans meus, vel manipulus meus.

Oza (*Apud* LXX, xvi, 9 (*Oza*), robustus Domini.

Olda, destructio, sive diverticulum.

Tria nomina, quæ sequuntur per extensam litteram proferenda sunt.

Og, congregans.

Ophir, infirmans.

Obedia (*Abdias*), serviens Domino.

R

Rei, pastor meus.

Ramoth, visio mortis.

Razon, mysticus, vel sacratu.

Rabaam, impetus populi, vel latitudo Roboam populi.

S

Sunamith, quicumque morietur, sive mortificata.

Sisa, tentatio, sive farinaceus.

Saalabim, aggravans intellectum.

Soca (*Socho*), ramus.

Sartham (*Sarthana*), tribulatio eorum, sive demolitorum, aut coangustantium.

Sion, specula, vel mandatum, sive invium¹⁰.

Saba, captiva.

Sathan, contrarius, sive adversarius.

Suba, incensa, sive convertens.

Sadada (*Sareda*), latus ejus : a latere, non a latitudine.

Sarua, lepra.

¹ Dui, pulchritudo. Vocem hanc Dui, sive Diu, A juxta nonnulla exemplaria mss., invenire mihi non licuit. MARTIAN.

— Videtur depravatum ex Hebraico דגו, pulchritudo.

² In volumine Locorum diximus. Consule librum Locorum in littera A de Numeris et Deuteronomio MARTIAN.

— Ad litteram A de numeris et Deuteronomio.

³ In quodam Romano ms. *ambustas* pro *robustus* legi. Vicissim doctissimi viri, quos inter Antonius Augustinus, pro *ascensus* malunt *accensus*, quæ quidem conjectura laudatæ alteri lectioni suppetias feret; verum *Ethan* עתן, proprie *validum*, aut *asperum* sonat, nec licet ab עת, igne, aliquid comminisci. Tamen nec mihi met ipsi arridet impressa lectio *ascensus*; rescribendum fortasse est *accessus*, ab עתן *Ethon* sive *Ithon*, *accessus*, *ingressus*: unde et עתן הַמַּעוֹן פֶּתַח הַמַּעוֹן *porta accessus* interpretatur.

⁴ Verius in libro contra Joannem Hierosolym. B num. 2: « Elias, inquit qui interpretatur *fortis Domini*.

⁵ *Phadaia*, *redemptio Domini*. Nomen *Phedaia* non legitur hoc loco, sed libro quarto Regum, sicut et sequentia caractere Italico distincta. MARTIAN.

⁶ *Dijudicans super nos*. Duo mss. codices, vel *dijudicans super nos*. MARTIAN.

— Ms. noster. Vel *dijudicans supernis*: duo alii penes Martianæum, *supernus*.

⁷ Idem ms. noster, Vel *de plenitudine*. Exinde *Merab* cum sua expositione omittit, quod et veteres vulgati ignorant.

⁸ *Merab*, *de multitudine*. *Merab*, prætermisum in editis legitur in Hebræo cap. iii, 8. MARTIAN.

⁹ Veteres editi, *Naaman*, *decor Doni mei* Ms. noster altero e duobus hisce nominibus prætermisso, ita in unum conjungit, *Naama*, *decor doni mei*; rectissime si *Naamani* scripsisset, נאמן quippe *man*, *donum* interpretatur. Atamen ex hoc ipso errore intelligas, *Naamani* expositionem hanc esse oportere quam restituimus *decor doni mei*, non ut Martian. legit *decora* duntaxat.

¹⁰ Imo sive in unum legitur in ms. nostro. Et vero *accervus* et *tumulus*, ac plurium rerum congeries in unum, ציון *Sion* vulgo exponitur. Cæterum obvia illa interpretatio *speculæ*. S. Hilarius in Psal. cxxiv:

« Speculatio est enim *Sion* mons. Loquatur interpretationem hanc Hebraica lingua, qua dictum est, mons *Sion* mons speculationis est.

Sesac, byssus¹ cilicii, sive gaudium cilicii².
 Sichima, humerus.
 Semeia, audiens Dominum.
 Somer, custos.
 Sali (*Salai*), missa.
 Sophar (*Apud LXX, ix 28*), dissipare, dividere.
 Sigub, supertollere.
 Sareptha, incendium, sive tribulatio panis.
 Sidonia, venatio inutilis.
 Saphat, judicans.
 Sedecia, justus Dominus.

T

65 Taphat, parvulus venit.
 Thamach, respondet.
 Thabremmon, bonus ad videndum, sive bona sublimitas, vel bona visio eorum.
Hucusque per T simplicem litteram legimus: ex inspiratione addita legendum est.
 Thanach, respondet.
 Termad (*Ms. A. ix, 18, σερμαδ*), exploratio redemptionis.
 Thafisa, claudicatio, sive remissio vitæ.
 Theodor, paxillus.
 Themor, (*תמור in Hebr. ix, 48*), Smyrna.
 Thareis, exploratio gaudii.
 Thaphnes, cooperte signum, quod significantius Græce σύσσημον dicitur³.
 Thersa, placens.
 Thebni, palea mea.
 Thesbi, captivans, sive convertens.

Z

Zoeleth, tractum, sive protractum.
 Zabud, fluens torris, quem vulgo titationem vocant.

Zamri (*Zambri*), iste lacessens; vel amaricans: proprie enim nomen ab amaritudine figuratum est.
 Zava, iniquitas.
 Zabadia, dotata Domini.

DE REGNORUM LIBRO IV.

A

Abiel (*Ahia*), vivens Deo, vel videns Deum.
 Abiram⁴, patri excelso.
 Azael, visus Deo.
 Adad, patruus, vel patruelis, aut testis.
 Aazia (*אחזיהו Ochosias*) apprehendens Deum, vel fortitudo Domini sive fortitudo ejus.
 Abana, lapides ejus.
 Athalia, tempus Domini, vel tempus ejus, sive temporalis Domini.
 Aramaththai (*Amathi*) dejiciens (*Ms. de jicies*) cum.
 Arnon, lux eorum, vel arca mæroris.
 Ammessia (*Amasias*), robustus Domini, vel populus elatus.
 66 Aphec, continebit, vel apprehendet.
 Amia, robustus Domini, vel populus Domini.
 Amathi, veritas mea.
 Azaria, adjutor Dominus.
 Assith (*In Hebr. xv, 5*), libertas, Argob, maledicens excelsum.
 Ariel (*Arie*), leo Dei⁵.
 Asor, sagitta luminis.
 Aaz (*אחז*), continens, aut comprehendens.
 Ala infirmitas (*ms. inlinitas*).
 Abur (*Habor*), livor aut vulnus.
 Asama (*Apud LXX, xvii, 30*), delictum.
 Adramelech, stola regis, vel

decor regis.
 Anamelech, respondenti regi.
 Abisa⁶, voluntas mea in ea.
 Asaph colligens.
 Arphad, sanans, aut sanatus.
 Anei (*Ana*, numquid commotus est?
 Amos, robustus.
 Ararat, Armenia, vel mons convulsus.
 Asaradan, vincens, vel exacutus.
 Arus (*ארור*), incisa, vel aursus.
 Adaia, testimonium Domini.
 Ahicam, frater meus surgens.
 Asaia, facienti Domino.
 Achbor, mus.
 Aars, sol.
 Amutal, calefactus ros.
 Avil (*Evil*, stultus, insipiens.

B

Baalzebub, devorans muscam.
 Baalsalisa, habens tertium.
 Badacar, venit compungi.
 Bethagan⁷, domus horti.
 Bethacon, domus sculpturæ.⁸
 Basan confusio, sive pinguedo, vel siccitas.
 Bedec (*Apud LXX, xii, 5* instauratio.
 Banada (*Benadad*), filius decorus.
 Baladan, venit sibi met judicans, vel vanitas pro semetipso.
 Basecath, adipem.
 Bethim, domibus⁹.

C

Cabalaam (*Apud LXX, xv, 10*), præcipitavit.
 Cadesim (*Apud LXX, xxiii, 7*), commutati, sive effeminati.
 67 Caree, calvus.
Hucusque per C simplicem litteram legerimus¹⁰, ex inspiratione addita proferendum est.
 Chabratha¹¹, electio: super hoc

¹ *Sesac, byssus cilicii*, etc. De *Sesac* jam diximus quod apud Septuaginta Translatore hoc loco legitur *Susacim*. MARTIAN.

² Altera hæc expositio sive gaudium cilicii, in ms. nostro, et vulgatis ante Martianæum non est.

³ Græce σύσσημον dicitur. Raro invenies Græca nomina in præsentem opere quæ pure edita legantur: hic enim editi legunt σμηειον pro σύσσημον, quod restituimus ad finem omnium manuscripturum codicum, ubi scriptum est CYCCHMON vel CICCHMON, aut CECICCHMON. Σύσσημον porro aliquid amplius significat quam σμηειον, quod est nudum et simplex signum: unde Σύσσημον propius accedit ad vocem Hebræam *Taphnes*. MARTIAN.

— Veteres editi, σμηειον: bono quidem sensu, sed renuentibus mss. Est autem Σύσσημον symbolum, signum ex condito, cujusmodi ea sunt, quibus milites utuntur, vocalia, et muta.

⁴ *Abiram, patri excelso*. Nomen *Abiram* legitur libro præcedenti Regum cap. xvi, 34. MARTIAN.

⁵ Nomen *Dei*, quod Martian. omiserat, ex nostro ms. ac priscis editionibus, ipso cogente *Ariel* etymo, suppletur.

⁶ *Abisa, voluntas mea in ea*. Corruptum est nomen istud *Abisa*, ut ex significatione seu interpretatione liquido apparet, non enim *Abisa* legendum est, sed *Aphsiba*, quod satis innuunt Græca exemplaria in quibus scribitur Ἀψιβὰ et Ὀψειβὰ. Hebraice est חפציבה *hhaphsiba*; idque Latine dicitur *voluntas mea in ea*. Eadem vox infra occurrit sub littera E, ubi etiam editi legebant *Ebsiba* pro *Eph-*

siba, ob pronuntiationem ni fallor, veterum librariorum, qui audientes *Ephsiba*, putabant se audire *Esiba* cum *b*, propter affinitatem sonorum in illis consonantibus. Cæterum solæcismus est in interpretatione jam dictæ vocis *Ephsiba*, tam in editis libris quam in manuscriptis: legunt enim pronomen masculinum tertiæ personæ singularis, *voluntas mea in eo*: cum ex affixo Hebræo feminino ה in fine verbum חפציבה *Hapsi-ba* necessario interpretari debeamus *voluntas mea in ea*. MARTIAN.

— Ita ms. noster, et vulgati quoque vetres, in quibus falso asserit Martianæus, non sine solæcismo esse in *ea* pro *eo*. Verum pro *Abisa* legendum *Aphsiba*, ipsum Hebraicum etymon חפציבה, Græcæque lectio Ἀψιβὰ, interpretatio denique ipsa, manifeste demonstrent. Vide infra ad vocem *Ephsiba*.

⁷ *Bethagan, domus horti*, apud Septuaginta *Bethagan* cap. ix, 27 MARTIAN.

— In Hebraico ביתגן. Græc. βασιγάν, IV Reg. ix 27.

⁸ *Bethacon, domus sculpturæ*. In plurimis codicibus mss. *Bethacon, domus sculpturæ* Ubi legantur nomina isthæc corrupta, nondum inveni. MARTIAN.

— Veteres editi *Betheacon*. Mox ms. noster *Basasan* pro *Basan*.

⁹ *Bethim, domibus*. Hieronymus בתים *Bethim* interpretatur *domunculas*, cap xxiii, 7 Septuaginta pro *Bethira*. legunt *Chittim*. MARTIAN.

— Videtur Martianæo esse בתים IV Reg xxiii, 7, pro quo LXX χετιμ.

¹⁰ Verbum *legerimus* supplet ms. noster.

¹¹ *Chabratha, electio* Consule Questiones Hebrai-

in libris *Hebraicarum Quæstionum* ¹ plenius disputatum est.

Charith (*Apud LXX, xxv, 23*), concisio.

Charan, ira, vel foramen.

Chomarim (*Apud LXX, xxiii, 5*), æditui.

E

Ezer (עֶזֶר), separatus, sanctificatus.

Elchiau, pars Domini.

Ephsiba (חֶפְצִיבָה) voluntas mea in ea ².

Eseliau (אֶעֱלִיָּהוּ) prope Dominum est.

Ennam, ecce hæc sunt.

Eennathan (*Elnathan*), ad dantem, sive Deo dante.

Quatuor nomina ³, quæ sequuntur, per extensam litteram proferamus.

Eloth (אֵלוֹת), arietis signum, vel arietatio.

Elam (*Ela*), Dei populus, vel pro foribus.

Elia (אֵלִיָּהוּ) Dei Domini.

Eliacim, Dei resurrectio.

Esaia ⁴, salus Domini.

F

Farfar, fodientes, sive dissipationes, vel talpæ.

Ful, ruina, vel cadens.

Faceia, aperiente Domino, vel oris assumptio.

Falasar, cadens princeps, vel cadentem principem.

Farurim, conscissi.

Fasee, transcensus, sive transgressus.

Fadai (*Fadaia*), redemptio Domini.

I

Jeblaam, absorbet.

Josabe, ubi est saturitas? vel Domini saturitas.

Jodæ (*Joiada*) Domini cognitio ⁵.

Jozachar, Domini memoria, vel

qui est memor.

Jozabad, Domini dos, vel qui est dotatus.

Joaz, ubi est retinere? vel Domini retentio.

68 Joadina (*Joadan*), Domini delicata, sive quæ est delicata, vel tenella.

Jactel (*Iectehel*), cætus Dei, vel auxilium Dei.

Jona, columba, vel ubi est donatus? sive dolens.

Jachalia, fortitudo Domini.

Joatham, consummatus, sive perfectus.

Jezecia, apprehendens Dominum, vel fortitudo Domini.

Joah, ubi est frater, vel Domini frater, sive factura fratris.

Jothaba, peccantes in ea.

Ididia, amabilis Domini, vel amabilis ejus.

Jeremiah, excelsus Domini.

Jezania (*Jezonias*), audiens, vel auscultans Dominum.

Joiacim, Domini resurrectio, vel Domino suscitante ⁶, sive qui est consurgens.

M

Masaa (*Messa*), onus, sive assumptio.

Matthan, donata, vel donans.

Manem, consolans.

Manaa (*Apud LXX, viii, 2; et xvii, sæpe*), consolatio, sive munus, aut sacrificium.

Medon ⁷, aquæ eorum.

Mocchota (*כִּוְחָה Chuta*), plagæ ejus.

Mochoth, plagæ.

Marodach, amara arrogantia, sive contentio.

Messalem (*Messulam*), reddens, vel reddita.

Masena, secunda.

Mazaroth (*Apud LXX, xxiii, 5*), ζώδιος ⁸. quæ duodecim signa

mathematici asserunt.

Moloch, rex.

Mesthi (*apud LXX, xxiii, 43*), varietas.

Mageddo, de tentatione.

Mathania) donum Dei.

Mechonoth (*Apud LXX, xvi, 17*), fulturæ: quas βάσεις, vel ὑποθέματα possumus dicere.

Massephath, speculatio, sive contemplatio.

Merodach, amaritudinem immittens.

Mamzamaroth (*In Hebr., xxv, 44*), tridentes, vel fusciculæ, quas Græci ἀνάλημπτηρας vocant.

N

Naboc, propheta vel prophetans.

Naaman, decus sive commotio eorum.

69 Nergal, lucerna acervi.

Nabauz ⁹, prophetavit tunc, sive sessionis initium.

Noesthan, æs eorum.

Ninive, feta, sive germen pulchritudinis, vel speciosa.

Nesrach, fugitivus tener, vel tentatio tenera.

Nechota (*Apud LXX, xx, 13*), styracem ejus, vel aromata.

Necho, percussi.

Nabuchodonosor, prophetia languiculæ angustæ, sive prophetans istiusmodi signum, sive sessio in agnitione angustæ.

Noostha, æs ejus.

Nabuzardan [*Al. Nabuzardan*] prophetavit ¹⁰ palas, quæ ventilabra vulgo nuncupant, sive propheta alieni iudicii.

Nathania, dante Domino.

R

Rechab, ascensio, sive excelsa.

Ramalia, excelsus Domini.

Raason (*Rasin*), cursus, vel complacitio, sive placentia, quam si-

as in Genesim cap. XLVIII, ubi S. Doctor disputavit de Hebræo *Chabratha*, et *Hippodromo* LXX interpretum. MARTIAN.

¹ In Quæstionibus in Genes. cap. XLVIII.

² Veteres vulgati *Ebsiba*, et longe corruptius in eo pro ea. Vid. paulo superius *Abisa*.

³ *Quatuor nomina*. Quatuor tantum nomina per extensam litteram proferenda recensuit Hieronymus; etsi quinque legantur tam in editis, quam in libris manu exaratis. Si conjecturis tribuatur locus, nomen *Esaia* redundat, quia incipit ab *Iod*, non ab *Aleph* sicut reliqua quatuor, quæ propterea per extensam litteram proferenda monet Hieronymus. MARTIAN.

⁴ Videtur Martianæo redundare nomen istud *Esaia*, tum quod ab *Iod* littera, non ab *Aleph*, ut superiora, incipiat; tum vero quod quatuor duntaxat nomina per extensam litteram Hieronymus proferri dixerit, non quinque.

⁵ Ms. noster, cum editis pridem libris, *Joiade*. B

⁶ Idem ms. vel Domini suscitatio. Veteres editi, vel suscitatio duntaxat.

⁷ *Medon*, aquæ eorum. *Medon*. Græce Μεδών, id est, *Medorum* cap. XVII, 6, in Hebræo מַדַּי, *Madai*. MARTIAN. — Adnotat Martianus, esse ex Græco Μεδών, quod *Medorum* gentem significat. Hebraice מַדַּי, IV Reg. XVII, 6.

⁸ Alibi *Mazuroth*, et *Maxoloth*, ut in epist. 64,

ad Fabiolam, num. 19, adnotatum est. Pro ζώδιος Victorius ferme cum n. s. nostro ζώδιον. Veteres Glossæ Ζωδιχόν, qui est circulus in quo duodecim signa, Atque ipse Hieron. modo laudata epist. *Mazuroth*, hoc est *Zodiacum circulum*, etc.

⁹ Sic lego, nullusque dubito, hunc esse *Nabahaz* IV Reg. XVII, 31. Hebraice נַבְחָז *Nibchaz* scribitur: penes LXX in-Alexandrin. cod. Ναβάζ, in-Complut. Νεβάζ Hevæorum sive Colchorum Dei nomen, quod interpretatur *remotus videns*: ex נַבְחָז scilicet sol, qui lustrat ex cælorum sublimitate terrarum spatia. Ipsa quoque auctoris nostri expositio ita legendum persuadet: nimirum *Nabahaz* אֶנְבָּחָז *prophetavit*, et אֶנְבָּחָז, tunc, nullo negotio derivatur. Martianæus tamen *Nabat* legendum autumat, aut *Nabaz*.

— *Naazab prophetavit tunc*, etc. Corruptum esse nomen *Naazab* ostendit ipsa interpretatio, quæ optime convenit dictioni *Nabat*: אֶנְבָּחָז, *Nibba*, enim significat *prophetavit*. Melius tamen legeretur *Nabaz* ut אֶנְבָּחָז *naba, prophetavit*; et אֶנְבָּחָז significaret, *tunc*. MARTIAN.

¹⁰ *Nabuzardan... palas*. Observandum diligenter quod tempore Hieronymi *palas* vulgo fuerint nuncupatæ *ventilabra*. Itaque in Evangelio idem erit *habens ventilabrum in manu sua*, et *ferens palum in manu sua*. MARTIAN.

gnificantius græci εὐδοκία vocant
Rabsaris, princeps eunuchus,
sive magister, aut major eunu-
chus.

Rabsace, princeps deosculans,
sive multus osculo.

Raphes (Apud LXX, xviii, 17),
volucres, sive cursum oris.

Rablai, multum hæc, sive multa
Ruma, excelsa,

Reblath, multam istam, sive
multitudo.

S.

Sunem, dentes, vel coccinum,
sive varietas.

Samarium, custoditam.

Sabath, requies, vel intermissio,

Sir (סיר)¹, lebes, vel aula,
quam vulgo ollam vocant.

Saderoth, περιβολοί mœnia, vel
porticus publicæ (Apud LXX,
xi, 15).

70 Sabia, caprea, vel damna.

Sela, semper.

Semath, audiens.

Saalum, redens.

Salmanasar, perfectus vinculo,
vel ad vincendum.

Sapharvaim, libri, vel litteræ.

Sechchothbanoth (Al. *Socho-
thanoth*), tabernacula, vel umbra-
cula filiarum.

Sennachrib, tollens, vel levans
deserta.

Sobnast sedens, vel revertens.

Saesda², pestilens aer : quam
Græci significantius ἀνεμοσφορίαν
vocant.

Sarasar, princeps tribulationis.

Saphau (Saphan), labium ejus,

Sademoth (Apud LXX, xxxiii, 5),
arva, vel regiones.

Saraia, vinctus.

Saphania, abscondit Dominus,
vel protectio Domini,

*Omnia nomina, quæ per T litteram
subdita sunt, aspiratione addita
sunt proferenda.*

¹ Sir, lebes, vel aula, etc. Antiquis, ut vides, au-
læ erant quæ apud nos ollæ dicuntur. unde anti-
cocia exsta, quæ in aulis coquebantur, dicebant ; id
est elixa. Apud Plantum Aul. 18 habes *aulam onu-
stam auri*. MARTIAN.

— Apud veteres *aula* pro *olla* usurpatum docent
grammatici. Hinc et *Aulularia* Plauti Comœdia
inscribitur.

² Saesda pestilens aer. Lege *Sedema*, quod
est singulare nominis *Sademoth* post pauca hic
positi, שדמה *Sedema* autem idem significat ac שדפה
Sedepha, et שדפון *Sedephon*, aut *Siddaphon* ; quod
Hieronymus lib. III Reg. viii 37, interpretatur
Corruptum aerem, id est ἀνεμοσφορίαν. Ubi vero
sit *Saesda* lib. IV Regum nequeo divinare : שדפה
Sadepha legitur cap. xix, 26. MARTIAN.

— Quod Græci ἀνεμοσφορίαν, *uredinem*, sive
corruptionem aeris, vocant, Hebraice שדפון *scidila-
phon* appellatur. *Saesda* quod Hieronymus legit,
ipsum videtur שדמה, *scedema*, IV Regum xix, 26. B
quod ibi in Hebraicis exemplaribus שדפה, *scedepha*
scribitur פ scilicet in כ, quæ ejusdem organi est
littera, commutato. Re autem ipsa *scedepha* legen-
dum hic quoque loci est juxta Hebræum textum,
ut quoquo modo *pestilentis aeris* expositio congruat
sciendumque ipsum *scedepha* loco ex IV Regum
laudato ita scriptum esse pro *scedema* quod *agrum*

T.

Thaphse, indignans, sive sessio
offendiculi.

Theglath, transmigrans : activa
significatione intelligendum, quo
Græce dicitur ἀποικίζων, id est,
alios transferens.

Tharthach, subversio : quam
melius Græci, ἀνατροπήν vocant.

Thartan, turturem dedit, vel
superfluous, vel elongans.

Thalasar³, appensus princeps
Thaasar, divitiæ.

Tecum (*Thecue*), patientia.

Therach (*Tharaca*), elongatus :
sive ut nomen proprium figure-
mus, Proculus⁴.

Thoph (*Topheth*), protectio oris
sive gehennr.

Theraphim (Apud LXX, xxiii,
24), incendia : sed melius imagi-
nes, vel figuræ, quas Græci μο-
ρφώματα vocant.

Thanameth (*Thaneumeth*), con-
solator.

71 DE PSALTERIO.

A.

Abessalon, pater pacis.

Asaph, congregans.

Aleph, mille, sive doctrina.

Ain, fons, sive oculus.

B.

Baalpheor, habens hiavit, sive
habens os pellis, vel pelliceum.

Beth, domus.

Babylon, confusio.

C.

Cades, immutata, vel sancta.

Coph, vocatio, vel avis ; sed
melius excussio, quam Græci ἐκ-
κρουμα (ms. Ἐκκροίμοι) vocant.

Cedar, tenebræ, vel mœror.

Chusi Æthiops.

Caph, manus, palma, vel vola

D.

Daleth, pauper, vel tabulæ⁵,
vel janua.

E.

Ezraites, semen Dei.

Ermon, anathema ejus, vel ana-
thema mœroris.

Ephrata, frugifera, sive equi-
dem viees.

He, ipsa, vel ista, sive susci-
piens.

Heth, vita vel vivacitas.

F.

Fe, os : a ore, non ab osse :
sive laqueus, sive decipula.

G.

Gebal, difiniens, sive distermi-
nans,

Gimel retributio, vel plenitudo.

I.

Jemini, dextera mea.

Idithum (ידיתום), transiliens eos
sive saliens eos.

Iod, principium vel scientia,
aut dominator.

L.

Lamed, doctrina, sive disciplina

M.

Mem, ex quo, vel ex ipsis, sive
aqua.

N.

72 Num, fœtus, vel piscis, sive
sempiternum.

R.

Res, caput.

S.

Salmoe (צלמוע), [Al. (*Salmon*
umbra offendiculi, vel sentiens
sive imagino fortitudinis.

Samech, firmamentum : licet
quidam erectionem, vel adjuto-
rium, sive futuram putent.

Sade⁶, regio, sive justitia, vel
venatio⁷.

Sin, dentes.

T.

Teth, bonum.

*Quatuor reliqua, quæ sequuntur,
aspiratione addita proferenda
sunt.*

Thabor, veniens lamen vel ve-
niat lux.

Thau, signum vel subter.

Thalasar⁸, appendit principem.

A sonat, Fuerit olim in hoc ipso Nominum libro ad
hunc modum : *Sedepha, pestilent aer*, etc. Studio-
sus non nemo ad libri oram adnotavit, *Sedema*, ut
pro hac voce illam in Hebraico scribi indicaret :
calligraphus vero hanc illi debere substituit ratus,
altera expuncta, alteram corrupit.

³ Nomen istud tum sua expositione in nostro
ms. desideratur.

⁴ Veteres Proculum vocabant eum, qui, patre
longius peregrinante, esset natus.

⁵ Vide quæ in epist. 30. n. 5 observamus.

⁶ Sade, regio, sive justitia vel venatio. Editi
male legunt, vel veneratio : צדה *Sade* enim non
significat *venerationem*, sed *venationem*. Consule
Quæst. Hebr. Hieronymi in Genesim cap. xlv.
MARTIAN.

⁷ Ms. cum veteribus vulgatis *veneratio* ; men-
dose.

⁸ *Thalasar, appendit principem*. Nomina isthæc
Thalassar et *Thobel* non leguntur hodie in Psal-
terio ; at cum manifeste ab auctore hujus operis re-
censcantur, necesse est hæc olim lecta fuisse in
corruptis Græcorum exemplaribus, quæ hujusmodi
nomina propria representare potuerunt in titulis
Psalmorum. In Hebræo tamen sæpius legitur vox
תבל *Thabel* sive *Thebel*, quæ orbem terræ significat,
MARTIAN.

Thobel, offerre.
V
Vau, et ipse.
Z
Zebee, victima, sive hostia.
Zain, oliva, vel fornicatio, sive hæc.

DE ALPHABETO Hebræorum plenius in Epistola¹, quam super centesimo decimo octavo psalmo, ad sanctam Paulam scripsi, æstimo disputatum.

DE ISAIA PROPHEA.

A
Aith (*Ajat*), condemnatio.
Ælamite, despicientes, sive comparati.
Asaph, congregans.
Arran, ira, vel irascens.
Ane, numquid commotus est.
Ava (*Aua*), iniquitas.
Adramelech, decorum regnum, vel decorus rex.
Aserdan, vinculum cutis, sive iudicii, vel exacutus.
Achor, turbatio, vel tumultus, sive perversio.

B
73 Barachia, benedictus Domini, vel benedictus Dominus².
Bosra, in tribulatione.
Baladan, veniens eam iudicare.
Bel, vetustas, sive absque.

C
Citiorum (*Cethim*), concisorum, sive plagæ consummationis.
Carthaginis, scrutationis.
Cyro, hæredi.

Duo nomina, quæ sequuntur, per aspirationem legenda sunt.
Chalane, omnes.

Chelciau (*חֶלְקִיָּא*), pars mea³ Dominus est.

D
Dimaon (*Dibon*) sufficit eis mœror.

Deseth (*In Heb.* xxi, 10), calcatio, vel unctio.

Dodonim, patruales.

E
Emmauel, nobiscum Deus.
Eleale, ad ascensum, sive con-

scensum.
Eglaim (*Apud LXX*, xv, 8), vituli, vel juvenæ.

Ezaon (*In Hebr.* i, 4), visio.
Tria nomina, quæ sequuntur, per extensam proferenda sunt litteram.

Elamitæ, λιθολόγιον eorum, sive comparati, aut despicientes.
Elim (*Ubi supra apud LXX*), esuries, sive deficiens.
Epha, resolutus, vel effundens.

F
Facce, aperiens.
Fud (*Apud LXX*, lxv, 10), induite.

G
Gebim, fossæ.
Gozam, nux eorum.

I
Jasub,⁴ revertens.
Jaas (*Jasse*), dimidium, vel fuit.
Joach⁵, cujus est frater, sed melius confitens, sive glorificans.
Jerusalem⁶, visio pacis.

L
74 Laisa, leo.
Lunh, maxillæ, sive genæ.
Lud, utilis, vel declinans, sive utinam.

M
Madian, iniquitas.
Magro (*מַגְרוֹ*), gutturi, vel de fauce.

Machmas, ville tribuum, sive de tactu.

Madabena, a saltu ejus.

Memphis, ab ore.

Marodach, amara contritio, sive procacitas. •
Mosoch, capientes.

N
Nabao, prophetia, vel venientes.

Nemrim, pardorum, sive apostatarum.

Ninive, foeta, vel germen pulchritudinis, aut speciosa.

Nasarach, germen molle, vel tenerum.
Nabo, sessio, vel superveniens.

Ozia, fortitudo Domini.
Oronim, foramen mœroris.

R
Ramelia, excelsus Domini.

Reseph, λιθόστρωτον.

Rabba (*In Heb.* i, 41), multa, vel multitudo.

S
Sorec⁷, optima, vel electa.

Sicera (*Apud LXX*, v, 11), ebrietas.

Seraphim, ardentis, vel incendentes.

Siloa, missus.

Sion, specula.

Sabath, exercituum, sive virtutum, vel militiarum⁸.

Samariam, custodiam eorum.

Suphir⁹, irritum.

Sabama, tollens altitudinem.

Sargan, princeps horti.

Sobnan, sedens, vel revertens.

Sisaim (*Sabaim*), egrediens.

Saron, princeps mœroris, vel cantans tristitiam.

Sarusar, princeps tribulationis, sive elatio¹⁰.

Sabaim, captivi.

Sabe, captivitas.

T
75 Tabeel, bonus Deus.

Tanis, mandans humilia.

Z
Zacharia, memor Domini.

DE OSEE PROPHEA.

B
Beeri, puteus meus, vel in lumine.

Baalim, in superioribus, vel habentes, aut viri¹¹.

D
Debelaim, palathæ¹².

I
Jotham, Domini consummatio, sive perfectio.

Jezrael, semen Dei.

Jarib (*Iarim*), dijudicans, vel ulciscens.

Jerebeel, iudicium Dei¹³, vel dijudicans superior.

A ptuaginta, Isa. cap. xiii, 12; positum nempe est pro Hebræo *אֹפִיר* *Ophir*, quod Hieronymus interpretatur suo more, *obrizum*. MARTIAN.

¹⁰ Integrius puto ms. noster, *sive elatio angustiae*.

¹¹ *Habentes, aut viri*. Addunt editi libri hoc loco, *Bethaben, domus inutilis, vel domus idoli*. Idem legit codex Regius 1584. Abest tamen nomen illud in antiquis ac melioris notæ manuscriptis exemplaribus; ut et sequens additamentum, *Gomer, consummata atque perfecta*. MARTIAN.

Idem ms. cum vetustioribus editis, *in superioribus, vel superiores, vel habentes, etc.*

¹² Vulgati absque aspiratione. Ita vero appellantur ficuum, aut caricarum massæ. Vide quæ adnotamus in epist. 78, ad *Fabiol.*, mans. 40, et in *Jerem.* cap. xlviii.

¹³ *Jerebeel, iudicium Dei, etc.* In ms. Alexandrino LXX Interpretum legimus *Ἰεροβαάλ Jerobaal*; in aliis exemplaribus Græcis *Ἰεροβοάμ Hieroboam*, Osee cap. x, 44. Hieronymus nomen retinet interpretatum ex parte, *qui iudicavit Baal*. Textus Hebræus hodiernus pro *Jerobaal* legit *ארבעל Arbeel*, Syrus interpres neutrum habet sed *בֵּית-אֵל Bethil* scripsit; Arabs vero juxta, LXX *Jeroboam*. Puto

¹ In nostra recensione 30.

² Ms. *Vel benedicens Dominus*.

³ *Martianæus mea* pronomen omiserat, quod alias editi ac mss. libri pari consensu retinent.

⁴ Chrysostomus in Isa. cap. vii: *Ἰασοὺβ τῆ Ἐβραίων γλώττη ἡ ἀναστροφὴ λέγεται καὶ ἡ διαγωγὴ. Iasub Hebræorum lingua conversatio (malim conversio) dicitur, et agendi modus.*

⁵ *Joach, cujus est frater*. Vulgata habet *Joache* pro *Joach*. In Hebræo scriptum est *יֹאחָח* *Ioahh* cum *Heth* in fine, quod Septuaginta legunt per *χ chi*, *Ἰωάχ*. MARTIAN.

— Noster ms. *Joad*, vitiose.

⁶ Eusebius in psal. lxxv: *Σαλήμ μὲν γὰρ ἐρμητεύεται εἰρήνη, Ἱερουσαλήμ δὲ ὄρασις εἰρήνης. Salem enim pax interpretatur, Jerusalem autem visio pacis.*

⁷ Iterum vitiose ms. noster, *Sorec*; *ultima vel etc.*

⁸ Voces *militiarum* *Martianæus* omiserat.

⁹ Ita depravant LXX nomen *Ophir*; in *Σουφίρ*, aut *Σουφείρ*, aut *Σαφείρ*. Isa. xiii, 12.

— *Sophir, irritum*. Post laborem improbum reperire tandem mihi licuit nomen *Suphir* apud Se-

Thobel, universa, uel vanitas.
Themora consummatio amaritudinis.

Z.

Zarda, abalienatus valde.

DE JOB.

A.

Ausitidi, conciliatrici ¹. Et super hoc quid nobis videatur, in libris Hebraicarum Quæstionum diximus Asom (Apud LXX, in fine libri), silens vel osseus.

Adad (Ibid.), patruelis, vel testis

B.

Baldud, vetustas sola ².

Barachel, benedictio Dei.

Buzites, contemptibilis.

Barad (Ibid.), grando.

Barachel, benedixit Deum.

Buzi, contempsit me.

D.

Dennaba (Ibid.), iudicium ferens.

E.
Eliphaz, Dei contempus.
Eliu, Deus meus iste, vel Deus Dominus.

G

Gabis ³ (In Hebr. et Apud LXX, xxviii, 18), altitudo confusionis. sive πετροβόλοι.

SS (Gethan Apud LXX, in fine) applicuerunt eos.

I.

Job, dolens.

L.

Leviathan, additamentum eorum.

M.

Mazuroth (Apud LXX, xxxix, 22), ξώδιον, id est, signa horoscopi.

N.

Naamathites, movens mortem
Naamathi, decor.

O.
Oophar (עופר), volans.
Ophir (אופיר), infirmitas.

R.

Raam, visio, vel multum.
Rapdaim (In Hebr. cap. xvi, 5), gigantes, vel medici.

Rathamim (ib. xx, 4), juniperi.

Ram, excelsus.

S.

Saucacorum (Σαυγάτων), cantilena.

Sophar, speculæ dissipatio, vel speculatorem dissipans, sive speculatorem videbo.

Saba, conversio, vel captivitas.

Sechui (Suhites), varietas.

Satan, adversarius.

Sui (שווי), loquens.

Senech, cymbalum ⁴.

T.

Topazium, bonum ⁵.

¹ Ausitidi conciliatrici. Non exstant illæ Quæstiones Hebraicæ in Job; nonnulla tamen de Jobo inuenies libro Hebraicarum Quæstionum in Genesim cap. 22. MARTIAN.

² Pseudohieron. Præfat. Comment. in Job, Eliphaz enim in Latino Dei mei aurum sonat, Baldad, præcipuus vetusta secreta. Sophar, speculator, vel buccina.

³ Vocem Hebræam Labis Symmachus vertit υπερημένα. Vulgata eminentia. Sed sunt qui ignotum

aliquod gemmæ genus significari putant; in quam rem confer totum Jobi contextum c. xxviii. 18.

⁴ Senech, cymbalum. Verbum צנח Senech significat Arabice cymbalum. MARTIAN.

⁵ Topazium bonum. טוב sermone Hebræo dicitur bonum; non ergo secundum fidem elementorum Topazium significat bonum, sed magis secundum sonum litterarum, et juxta Philonis libertatem, qui nihil non sibi permisit in etymologiis. MARTIAN.

NOVI TESTAMENTI.

DE MATTHÆO.

A.

Abraham, pater videns populum
Aminadab, populus meus voluntarius.

Abia, pater Dominus.

Asa, tolens, aut attollens.

Aazia (Ozias), apprehendens Dominum, aut robur Domini, vel fortitudo ejus.

Aaz (Achaz), apprehende.

Amon (עמון אמון), fidelis vel nutritius: si tamen ab ALEPH littera exordium habebat: quod si ex AIN scribitur, onustus interpretatur.

Abin, pater meus iste, vel pater meus est.

Azor, adjutus.

Archelaus, agnoscens leo.

Amen, vere, sive fideliter.

Andreas, decorus, vel respondens pabulo.

SS Alphæus, fugitivus, sed melius millesimus, vel doctus.

Amora, populus scitus, vel populi illuminatio.

Abel, vapor, aut luctus, aut vanitas.

Acheldama, ager sanguinis ¹.
Syrum est, non Hebræum.

B.

Booz, in quo robur, vel in ipso fortitudo: sed melius in fortitudine.

Bartholomæus, filius suspendentis aquas, vel filius suspendentis me. Syrum est nomen, non Hebræum.

Bethsaida, domus frugum, vel domus venatorum.

Barjona (בר יונה), filius columbæ. Syrum pariter et Hebræum, Bar quippe lingua Syra filius, et Jona columba utroque sermone dicitur.

Bethphage, domus oris vallium vel domus buccæ. Syrum est, non Aebæum. Quidam putant domum maxillarum vocari ².

Bethania, domus afflictionis ejus vel domus obedientiæ.

Barachia, vel benedictus Dominus, vel benedictio Domini.

Barabban, filium magistri nostri. Syrum est, non Hebræum.

C.

Caiphas, investigatur, vel sagax sed melius vomens ore.

Codrantes ³, caligo, vel tenebræ. Quem nos per Q litteram

¹ Acheldama, ager sanguinis. Ita est, חקל Acel enim, sive hhacal Syriace, non Hebraice, significat agrum, et דמא dema sanguinem. De Achel-dema, vel Hhaceldama vide adnotationes nostras in Evangelium Matthæi juxta Versionem Italicam. MART.

² Ex his non Origenes modo in Matthæum et homil. 37 in Lucam et in Joan. II, 13, οίκον διαγόνων interpretatur, sed et ipse Hieronymus in Epitaph Paulæ, Bethphage villam sacerdotium maxillarum; et cap. 2, in Matthæum: Cum venisset Bethphage ad domum maxillarum, qui sacerdotum viculus

erat, etc. Vid. quæ in eum locum adnotamus. Origo est a בית, domus et Syriaco פג, sive פגנ, aut פגנ gena maxilia. Prior autem expositio videtur derivari a בית, domus et פה, os et גיא, vallis: tametsi non Hebræum, sed Syrum nomen hoc sit. Quare alii verosimilius a פגי, quod est Syriace ολυνθοι, deducunt, ut ab eo fructu vicus appellatur, sicut et Olynthus Macedoniæ urbs dicebatur.

³ Ita Syri Latinum nomen efferebant; fallitur enim Isidorus lib. xvi, c. 25: Quadrantem, similiter Hebræi codrantem.

quadrantem dicimus.

Corbana, oblatio.

Cananæus (קנני), possidens, sive possessio.

Hucusque per C simplicem litteram scripta sunt nomina quæ Græci per K efferunt: exin 90 aspiratione addita legendum, quam illi litteram CIII vocant.

Chanani (כנני), negociator, vel notabilis, aut ipse pauperculus.

Chorazain, hoc mysterium meum.

Chananaei, negotiatores.

D

Diabolus, defluens: Græce vero dicitur criminator.

David, desiderabilis, aut fortis manu.

Daniel iudicium Dei, vel iudicat me Deus.

E

Esrom, sagittam vidit, sive atrium eorum.

Essai (Jesse), insulæ libatio, sed melius incensum.

Hucusque per E brevem litteram legerimus: exin per extensum legamus elementum.

Eliacim, Dei resurrectio, vel Deus resuscitans, aut Deus resuscitabit.

Eliu, Deus meus iste, vel Dei mei istius.

Eliezer, Deus meus adiutor.

Elia, Deus Dominus.

Eli Eli lama azabthani¹, Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me?

F

Fares, divisi, sive divisit.

Farisæi, divitentes, sive divisi.

G

Gennesar, ortus principum².

Gehennam, de valle sunt, sive vallis gratuita.

Getsemani, vallis pinguedinum.

Golgotha, calvaria. Syrum est, non Hebræum.

I

91 Jesus salvator, sive salvator.

Ut I litteræ servemus ordinem, aspirationem H in plerisque omnes: licet eam Grammatici non putent litteræ loco habendam.

Isaac, risus, sive gaudium.

Jacob, supplantator, sive supplantans.

Judas, confitens, sive glorificans.

Josaphat, ipse iudicans, sed melius, Dominus iudicabit.

Joram, ubi est excelsus, aut qui est excelsus, sed melius, sublimatur.

Jotham, consummatus, sive perfectus.

Jezecia, fortis Domini, vel confortabit Dominus.

Josia, ubi est incensum Domini, vel in quo est incensum Domini, vel Domini salus: potest et fortitudo Domini dici.

Jechonias, præparans, sive præparatio Domini.

Joiachim, ubi est præparatio? vel Domini præparatio.

Jojacim, Domini resurrectio, sive Dominus suscitans.

Joseph, apposuit, sive apponens.

Jerusalem, visio pacis, vel timebit perfecte.

Jeremias, excelsus Domini.

Joannan³, cui est gratia, vel Domini gratia.

Isaia, salus Domini.

Iscarioth, memoriale Domini: quod si voluerimus legere Issacharioth⁴, interpretatur, est merces ejus. Potest autem dici et memoria mortis.

Jericho, odor ejus, sive luna.

K litteram nos superfluum habemus, et exceptis Kalendis per C universa exprimimus, unde consequenter hic prætermissa est.

L

Lebbæus, figuratum nomen a corde, quod nos diminutive coreulum possumus appellare.

M

92 Manasse, obliviosus.

Matthan, domum, sive donatus.

Mariam plerique æstimant interpretari, illuminant me isti, vel illuminatrix, vel Smyrna maris⁵, sed mihi nequaquam videtur. Melius autem est, ut dicamus sonare eam stellam maris, sive amarum mare: sciendumque quod Maria, sermone Syro domina nuncupetur.

Matthæus, donatus quondam.

Maggeda, poma ejus, vel nuntia.

Magdalene, turris, sed melius sicut a monte montanus, ita turrens a turri dicatur.

N

Naason, quidam putant requietum sonitum interpretari, sed melius est, augurans, sive serpens eorum.

Nazareth (נצרת), flos, aut vir-

¹ Sic Hebræus habet Psalmi xxii, juxta Hebræorum supputationem. Hodiernus autem Matthæi textus, ne quid de Hebraica ejus versione sollicitusimus lamasabactani, vel sebaactani habet. Porro שבב Syriace idem est, quod עזב Hebraice. Et forte Matthæus locum a Christo recitatum, ut in archetypis Psalmi erat, exhibuit, cum tamen Dominus vernaculo idiomate pronuntiaverit.

— Eli Eli lama azabthani, etc. in Hebraico textu Matthæi hodierno אלי אלי למה שבקחני, Eli Eli, lama sebaactani, et in margine pro variante lectione sebaactani, legimus אישבתנו azabthani. Manuscripti codices Latini hujus operis legunt ut plurimum, lamazabthani. MARTIAN.

² Ipse vero Origenes, quin etiam Hieronymus in Matthæum, hujus nominis etymologiam nescire se profitentur. In Syriaca Novi Testamenti editione scribitur גניסר, et mihi quidem videtur גניסר, Geneser, haud inepte horti decem exponi, vel ut Santes Pagninus hunc locum emendari jubet, אגניס, hortus principum, non ortus, ut Hieronymiani libri omnes hic præferunt; nam et ab hortorum frequentia nomen invenisse regionem illam compertum est. Verum nihil immuto, quod sciam, et Hesychio probari, Γενεσαρετ πατρις ἀρχόντων, Genesaret patria, seu genus principum: a Chaldæis, ut Huetius notat, vocibus גנים et שרים. Etymologias alias a doctis viris excogitatas expendemus in Commentariis ad Matthæi cap. 14. Hic enim vix alia attingere constituimus, quam quæ textui hujusmet libri emendando aut asserendo conferunt.

³ Huc ref: cl. Huetius, quod Orig. l. V in Joanne tradit: Εὐρομεν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ὀνομάτων (ἀντὶ τοῦ) Ἰωάννης, τὸ Ἰωά, χωρὶς τοῦ νῆς μεταλαμβανόμενον ὅπερ τ' αὐτὸν οἰόμεθα εἶναι τῷ Ἰωάννης, ἐπεὶ καὶ ἀλλὰ ἡ Λαϊνὴ Διαθήκη Ἑβραίων ὀνόματα ἐξελλήγισε, χαρᾶκτῆρι αὐτὰ εἰποῦσα Ἑλληνικῶ, ὡςπερ ἐπὶ Ἰακώβ, Ἰακώβον, καὶ ἐπὶ Σύμεων, Συμῶν. Invenimus in nominum interpretatione, pro Joannes particulam Joa seorsum sumptam absque nes, quod idem valere putamus atque Joannen, quoniam alia quoque Novum Instrumentum Hebræorum nomina Græce reddiderit, forma Græca pronuntians ipsa; ut pro Jacob Jacobum, pro Simeon Simeonem. Perspicuum nempe est Joannam, cui postrema syllaba deficeret, ibi fuisse indicatum, quod ἀπὸ Θεοῦ χάρις, a Deo gratia interpretatum invenit, quanquam inscite pro Joanne acceperit.

⁴ Issacharioth, etc. Respexit Hieronymus ad nomen Issachar, ויסכר, filii Jacob. MARTIAN.

— Ita quidem satis violento Græci Lexicon Origenian. Ἰσάχαρ μισθός Isachar merces, et Ἰσκαρώθ μνημόσυνον, σκητὴν θανάτου, Iscaroth; memoria, tabernaculum mortis.

⁵ Vel Smyrna maris. Observa, Lector, quam longe aberrant a vero, qui putant Hieronymum auctorem esse omnium etymologiarum libri de Nominibus Hebraicis; nomen itaque Hebræum מרים, Miriam id est Maria, apud Hebræos optime sonat amarum mare: apud Syros etiam מריא Maria intelligitur Domina juxta adnotationem sancti Doctoris. MARTIAN.

tis, vel petra, sive Tyrus.

Sesac (ששק), byssus sacceus, sive manus sacci¹.

Selom, translatus, sive restituens.

Samais, audiens Dominum.

Saphane, labium ejus².

Salom, retribuens, sive pacificus.

Sepheia (Apud) LXX, xxxix, 44), humilis, sive campestris.

Selemia, reddente Domino.

Saraia, princeps fuit.

Saphatia, iudicat Dominus.

Sarasar, princeps tribulationis.

Samagar (Semegarnabu), nomen advenæ.

Sarsachim, princeps cadaveris vel ruinæ.

Saphan, chærogryllus, lepus, vel hericius, sive labium eorum³.

Sabama, attollens excelsum.

Segon (Seon), loquela inutilis.

Taphnas, insanum os serpentis, sive opertum signum.

§ Duo nomina quæ per T litteram sequuntur, aspiratione addita sunt legenda.

Thoph (Thopheth), gehenna, vel periculum oris.

Thaamath (Thanehumeth), dedit indignationem, sive bilem.

DE DANIELE.

A

Asfanez, equorum domitor.

Anania, gratia Dei.

Abdenago, serviens taceo.

Amalasar, dixit princeps⁴.

Arioch, ad solitudinem redigens

Assuerus, atrium ejus, vel beatitudo.

Astiage, voluntas, vel consilium festivitatis.

* Ambacum, amplexans eos, sive

suscipiens eos.

Artaxerxes, lumen silentio tentans.

B

Balthasar, capillus capitis.

Bari, in commutando, sive putei, vel in ventre.

Bel, vetustas.

D

Dura [Al. Duram], loquens.

E

Elam, sæcularia, vel sempiterna.

F

Forthommim, divisio perfecta⁵ populi gloriosi. Et de hoc quid nobis videatur, in libris *Hebraicarum Quæstionum*⁷ plenius diximus.

I

Joacim, cujus est præparatio, vel Domini præparatio.

Jezechiel, fortis Dei⁷, vel apprehendens Deum.

Jezenia, auris ejus, vel auscultante Domino.

Jobad, inimicus, sive est pater.

Isimoth, adducet mortem.

Isar, immutata, vel parvula.

§ Jezael, est iter.

In, fuit, vel mensura.

M

Misael, quæ salus Domini⁸?

Misac, qui risus vel de gaudio.

Mane, numeravit.

Michael, quis ut Deus?

P

Persæ, tentantes.

S

Susanna, liliium, vel gratia ejus.

Sennaar, dentis vacuefactio.

Sidrach, decorus meus

Susis, equitatio, vel revertens.

V

Ulai, palus, a palude, non a palo: sive dolor femoris, aut umbraculi.

DE EZECHIELE.

A

Azur, adjutus.

Accherethi (Cheretim), interficiens, sive demoliens.

Assurim, ignis illuminationum, Aran (Haran), ira, vel iracundus.

Aun (In Hebr. xxx, 17), inutilis, sive idolum.

Ainagallim, fons⁹, vel oculus vituli.

Azara (In Hebr. XLIII, 14), crepido¹⁰.

Auran, iracundia.

Ariel, leo Dei.

Aser, beatitudo.

Asemel, silentium circumcisionis.

Achal (פּחַל), omnia.

Aradii, deponentes.

Aelamitæ, appositi, sive collati, aut objecti.

B

Buzi, despectus, sive contemptus.

Banaia, ædificium Domini.

Berotha, putei ejus.

Baalmeon, descensio humilis.

Bagazin, in excelso contemptus.

Bubastus, os, vel labium experimenti.

Beth (כִּיְהוּדָה) Vid. Comment. in Ezech. xxx), filia, vel mensura.

C

§ Cariathim, civitas eorum.

Cedar, tristis, vel tenebræ.

Cades, mutatus¹¹.

Cur (קִרְחָ) in Hebr. 1, 22), gelu.

Hucusque que C simplicem litteram legerimus; ex in aspiratione addita proferendum est.

Chobar, gravitudo, vel gravitas, sive juxta electum.

Chodchod (ms. Chodoch), Charthaginenses.

¹ Martian. *byssus sacci*: olim vitiosus erat *byssus saxeus*. At de manu, quæ altera expositio est, nihil plane haberi in *Sesac* vero, Drusius notat: putatque adeo *sive mavis* rescribendum, pro *sive manus*. Sed vetera exemplaria non suffragantur; imo contradicunt.

² *Saphane, labium ejus*. Idem nomen hujus operis conditor antea legebat *Saphau*, et similiter interpretatus est, *labium ejus*. Non igitur ad *Saphane* respexit, sed ad Hebræum שפניה, *Sephantachu* quod habet adjunctum pronomen *ejus* Jerem. cap. xxxvii, 3. Cum alibi scribatur שפניה, *Sephania*, vel *Sephane* MARTIAN.

³ Postremam expositionem, *sive labium eorum*, ms. noster ignorat.

⁴ *Amalasar, dixit princeps*. In Hebræo חמלצר, *Amalasar*, vel *Hammelsar*, secundum Massorethicam punctuationem. *Amalasar* autem vertitur in Latinam linguam, *circumcisio tribulationis*; non, *dixit princeps*. Sed observandum diligenter Philonem hujus operis primum conditorem promiscue et indifferenter accipere litteram צ *tsade* et ש *sin*, צ *Sar* et ש *Sin*; et antea שפן *Saphan* et שפן *Saphat*. Deinde exemplaria Græcorum diversimode legunt, Ἀμελσὰδ, *Amelsad*, et Ἀμερσὰρ, *Amersar*, juxta quem ultimum litteram sonum *Amersar* recte interpretatur *dixit princeps*. MARTIAN.

— Nempe Ἀμερσὰρ annotante Martiano, Græci legebant: cui lectioni ex אמר, *loqui*, et שר, *princeps*, quadrat interpretatio.

⁵ *Forthommim, divisio perfecta*, etc. Quæstiones Hebraicæ, quarum hoc loco meminit Hieronymus, ad nostram ætatem minime pervenerunt: nonnihil supplere possunt ad intelligentiam *Forthommim* Commentariorum libri in Daniele cap. 1, 3. MARTIAN.

⁶ *Recole*, quæ supra de hisce Quæstionibus diximus; et Præfation. generalem, num. 28.

⁷ *Jezechiel, fortis Dei*, etc. Quæ sequuntur sub littera I, et notantur caractere Italico, non leguntur hodie in Daniele, sed in Ezechiele. MARTIAN.

⁸ Veteres editi, *qua palus Domini*, quod Martian. in erratorum indice demum emendat. In Origenian altero lexico, Μισαήλ. ἔλεος Θεοῦ, *Misael, misericordia Dei*. Proprie autem *Mischael*: qui et *Meschac* Chaldæis dictus est, Daniel. 1, 7, ex מִשְׁכַּח מִי *de rivatur: Quis est quemadmodum Deus est, sive quod Deus est*.

⁹ *Ainagallim, fons*, etc. Tripliciter legitur nomen istud in hoc libro, *Ainagallim*, *Enagallim* et *Eugallim*. Similiter et sequens *Asemel*, *Bsemel* et *Semel*, sub tribus litteris. Quod in multis aliis nominibus æque præcavendum est lectori. MARTIAN.

¹⁰ Confer. Commentar. in Ezech. lib. XIII, c. 43.

« Superiora autem et ad crepidinem, sive propitiatorium pertinentia, quod Theodotio ipso Hebraico nomine appellavit *Azara*, unius cubiti habent latitudinem, etc.

¹¹ Ms. noster, *Cades mutata, vel mutatus*.

Channa (*Chene*), fundum, vel præparatio.

Chalamad, consummavit, sive mensus est.

Chaldæi, quasi ubera, vel quasi feri, aut quasi dæmones.

Cherethim (*In Hebr.* xxv, 16), disponentes: pro quo melius in Græco habet διατιθέμενοι¹.

Chennor (*In Hebr.* xxvi, 13), agnitio luminis, vel cithara.

Cherchoro, cognita ablatio².

Chelbon (*Apud LXX*, xxvii, 28) lactei.

Chalamar, omnis amaritudo.

Chomor (חֲמוֹר), lacesiones.

D

Deblatha, palathæ.

Diopolis (*Alexandria*), abnuens: sed melius Græce, Jovis civitas.

E

Esemel (עֶסְמֵל), electrum.

Elisa, ad insulam, sive Deus Salvator.

Elbon, robustus fortitudine, sive Dei fortitudo.

Ethalon, incunabula mœroris.

Ezer (*Azur*), fortitudo, vel auxiliium.

Emmer, sermo, vel verbum.

Eschani (*Chene* vel *Chanaan*), habitantes contemptum.

Elisee, Dei est hæc, vel Dei salus *Hucusque per E brevem litteram legerimus: exin per extensum legamus elementum.*

Enaggalim, fons, vel oculus vitulorum.

Etam, sempiternum, vel sæculum, vel λιθολόγιον eorum.

Epha, mensura.

Engaddi, oculus, vel fons hædi

Enom, fons fortitudinis.

F

Felethia, salus Domini

Fut, Libye.

Fennag, nutus.

Fares (*In Hebr.* c. xvii, 27 חָרַץ), dissipans.

Facud (*Apud LXX*, xiii, 23), visitatus, vel visitans.

G

Gazæ, gazophylacium, sive for-

titudo ejus.

Gog, tectum.

Gomor, consummatio, sive perfectio, vel venundatio.

Galali (*Apud LXX*, ix, 15), volutabra.

Galilæa, volubilis, sive transmigratio facta.

J

Jezehiel, fortitudo Dei.

Jezoma, auris ejus.

In, mensura.

Job, otiosus.

Ir, vigil.

L

Lydi, nati.

M

Maalmeon (*Beelmaon*), habuerunt habitationem, sive de habitatione.

Mesecin (*Mosoch*), amentes³, sive trahentes.

Magog, quod tectum? vel detecto *Megia*, despectio.

Machalaim (*Apud LXX*, xxvi), consummatorem eorum.

Magdol (*Apud LXX*, xxx, 10), magnitudo, vel turris.

Magalim, transmigrations, sive colonie.

Manaim (מְנַיִם) de requie.

N

Noc, requies.

O

Oola tabernaculum.

Ooliba⁴, tabernaculum meum in ea.

Oepha, æstus.

Hucusque per O brevem litteram legerimus; exin per extensam legendum.

Ozan, abiit.

Oram (*Haram*), irati.

Ophar (אֶפְרַח), volantes.

Osia salus Domini.

On (*Aun supra*). dolor, vel mœror.

R

Rabbath, multitudo.

Raama, tonitrus.

Rodii (*Apud LXX*, xxvii, 15).

visio judicii.

Ramoth (*Vide LXX*, xxvii, 16),

visio mortis.

Regma (רַעְמָה), malitia quæpiam S.

Somel, idolum, et notandum, quod Latinus sermosit in Hebræis voluminibus a similitudine, unde et simulacra dicuntur.

Saphan, hericius, vel lepus, sive labium ejus.

Sela (סֵלָה), umbraculum ejus.

Semoth (שְׁמוֹת), nomina.

Sanir, tolle novitatem, vel dens lucernæ.

Sœne (*Syenes*), gyrus ejus, vel experta⁵.

Seim (*In Hebr.* c. xxviii, 13), exeuntes.

Sodada, latus ejus: a latere, non a latitudine intelligendum.

Sabaarim, circumire montes.

Saffirus (*Apud LXX*, ix, 2, *Pelulium*), speciosus, egregius.

Sua, salvatoris.

Sais (*Apud LXX*, xxii, 3), tentatio.

Safarim (סַפְרִים) libri, vel historici.

Sonam (צֶמַח), pecus eorum, vel dentes eorum.

T

Tanis; mandatum humile⁶.

Taphnas, stupens os serpentis: ab ore intelligendum, non ab osse *Exceptis his duobus nominibus cætera ejusdem litteræ per aspirationem proferenda sunt.*

Thelabim, dispersi. Et super hoc in libris *Hebraicarum Quæstionum*⁷, quid nobis videatur, plenius diximus.

Thammuz (*Apud LXX*, iii, 14), consummantes, sive contemptus: et super hoc in eisdem libris plenissime dicitur.

Theraphim, figurae.

Thubat, deferens, vel deferetur, sive delatus.

Thogorma, avellens, vel incolatus cujusdam.

Thaphnes, opertum signum.

Thiron, mediam.

Thav (תָּו) consummatio.

Thasoph (תַּשְׁפָּה), specula.

¹ In Græco habet διατιθέμενοι. Manuscripti A διατετιμενοι. MARTIAN.

² *Cherchoro cognita ablatio.* Septuaginta sic legunt pro *Chodchod*, decepti nempe *Resch* et *Daleth* similitudine, quod sæpius conqueritur Hieronymus In Hebræo חֲדָחֹד *Ghadchod*, duplex *Caph* cum duplici *Daleth*; apud LXX, Κορχός, et Κερχορός in ms. A. Quid si autem *Chodchod* invenire non potuit Hieronymus. Vicesis ejusdem librum Coment. in *Ezech.* cap. xxvii. MARTIAN.

— Nomen istud, quod Ezechiel. xxvii, 16, habetur; Hebraice חֲדָחֹד, Græcum autem Κορχός, solemnè litterarum ח et ט mutatione scribitur, minime omnium neque ex etymo, neque ex loci ejus sensu *Carthaginienses* significat, sed *gemmam* ita a scintillando, ut videtur, appellatam. Et vero *Carthaginiensis* Hebraicum nomen est *Chadtha* vel *Chadattha*, quod *Neapolim*, sive *novam civitatem* interpretantur Solinus, c. 27, et Servius in 1 *Æn.*

³ Cum vetustioribus vulgatis, ms. quoque noster. B *Mosoch* pro *Mesecim* legit.

⁴ Addit ms. cum olim editis libris, vel *commotio*: um expositionem nominis *Ooliba* quod ignorant,

proxime superiori *Oodla* apponunt.

⁵ Editi ante Martian. libri et noster quoque ms. *expecta* legunt pro *experta* cujus a se inductæ mutationis Editor Benedictinus non admonet. Utraque lectio violenter ex Hebræo posset extorqueri, sed tamen repositam probat Lexicon Origenian. Συνη, πειρασμός ἢ κύκλος *Syene*, tentatio vel circulus Scilicet a נִכְה tentare experiri, periculum facere. Scimus vero כְּנַה, *Sevene*, Hebraice scribi, et terminum, ut revera est *Æthiopiæ*, significare.

⁶ *Tanis mandatum humile* Multum variant Exemplaria in nomine *Tanis*. In Hebræo legimus תָּוִן quod *Vulgata* transtulit *Taphnis*: Græcorum vero librorum fides Τάνιν retinet; unde *Tanis* in hoc opere. MARTIAN.

⁷ *Thelabim dispersi.* Hujusmodi *Quæstionum Hebraicarum* nihil superest nobis: nec ubi legatur apud Ezechielem nomen *Thelabim* usque in præsentiarum invenire potui. De *Thammuz* sequenti pulchre disserit Hieronymus in caput octavum Ezechielis. MARTIAN.

⁸ Vide rursus, quæ de hisce Quæstionibus in Præfatione generali num. 28 diximus.

M
Maamad (*Apud LXX, vi, In Hebr. x, Machmas*), desiderabilis.

O
Osee, salvans, vel salvatus¹.
On (*Apud LXX, iv, 46, et x, 5, et viii*), inutilitas, vel dolor, sive iniquitas.

S
Saimana, consummatus, sive perfectus.

Sabaim, statio, sive stantes.

DE AMOS.

A
Amos, fortis, sive robustus, vel populum avellens².

76 Accaren, gregis pascua, sive in pascuis, quod Græce dicitur ἐν κοιμαινοτοροίς.

Amesia fotris Domini³, vel populum levans.

G
Gaza, fortitudo ejus.
Gog (*Apud LXX, vii, 4*), δῶμα, id est, lectum.

M
Malchon, rex noster.

R
Rephan, factura vestra, vel requies vestra.

S
Sarphaph (*In Hebr. iv, 41*), incendium⁴.

T
Themam, auster.
Thecue, tuba, vel buccina, sive percussio : quam Græci κρουσµὸν⁵ vocant.

DE MICHÆA.

A
Achaz, apprehendens, vel tenens
Anacim (*Apud LXX, ii, 40*), humilitas renuens.

M
Micha, quis hic? adverbium loci : vel quis iste?
Marasthi⁶, hæres meus.

N
Nemrod, apostata.

DE JOEL.

F et I.
Fetuel⁷, latitudo Dei, vel aperiens Deus.

Joel, incipiens, vel est Dei⁸.

77 DE ABDIA.

Abdia, servus Domini.

DE JONA.

A et I.
Amathi, veritas mea, vel fidelis meus.

Jona, columba, vel dolens.

Joppe, pulchritudo.

DE NAHUM.

E, N et S.
Elcesæi, advocati.
Ninive (*Nineve*), speciosa.
Nahum [*Al. Naum*], consolator.
Senam, abundantia.
Saraphad⁹, incendium.

DE AMBACUC.

Ambacuc¹⁰, amplexans.

DE SOPHONIA.

A, G et S.
Amaria, dicente Domino¹¹.
Godalia, magnificatus Dominus vel magnificus.

Sophonla, abscondens eum¹².

DE AGGÆO.

A, I, S et Z.
Aggæus, festus, sive solemnus.
Josedec, Domini justus, sive justificatus.
Salathiel, petens Domini¹³, vel petitio Domini.
Zorobabel, princeps, vel magister Babylonis, sive aliena translatio, vel ortus in Babylone.

78 DE ZACHARIA.

A, C, R et S.
Addo, servus, sive testis ejus, vel fortitudo ejus.
Asael, factura Dei.
Ananeel, gratia Dei.
Chaseleu, spes ejus.
Ragom, hiems, sive multum delictum.
Rama, excelsa.
Sabat [*Al. Sacath*], sceptrum, vel virga.
Sedrach (*Hadrach*), decorus meus¹⁴.

DE MALACHIA.

E, M et T.
Elia, Deus Dominus.
Malachi¹⁵, angelus meus.
Thesbites, captivans.

DE PROPHETA JEREMIA.

A
Anatoh, responsio, sive respondens signum, vel obedientia.
Amon, fidelis, vel nutriens, sive onus.
Achbor, mus.
Anama, gratia dissipata, sive

veram tempore Hieronymi, et ante ipsius ætatem scriptum esse in textu Hebraico ירבעל, *Jerobaal*, quod multum distat ab hodiebo ארבעל, *Arbeel* : at inspectis in Osee Commentariis ejusdem sancti Doctoris, didici ab eo *Arbel* semper fuisse scriptum : *Vastatus est*, inquit, *ut in Hebræo continetur, ab ARBEL ; idipsam significante quod JEROBAAL, sed breviori disertiorique sermone.* MARTIAN.

¹ Ms. cum editis antiquioribus, *vel salvator, vel salvatus* ; et in subsequenti nomine, *vel dolor, aut labor, sive, etc.* Denique *Salmana umbra commotionis, vel consummatus, sive, etc.*

Iterum vulgati veteres, et ms. *vel populus avulsus, vel populum avellens.* Bene vero est, quod Hieronymus notat Præfat. in Amos : « Amos propheta, qui sequitur Joelem, non est ipse, quem patrem Isaiæ prophetæ legimus. Ille enim scribitur per primam et ultimam nominis sui litteram aleph et sade, et interpretatur *fortis* atque *robustus*. Hic vero per ain et samech, et interpretatur *populus avulsus.* » Cæterum passim alias in Commentariis in prophetas nominum expositiones aut explicat, aut emendat : eosque, ut conferas, auctor sum.

² Ms. *Amasia populus Domini, vel populum levans, vel fortis Domini.* Editi vetustiores hoc uno abludunt, quod alteram interpretationem alteri præponunt.

³ Nomen istud neque in ms. nostro, neque in vulgatis ante Martianæum habetur.

⁴ Quidam mss. penes Martian. κρουσµὸν, noster, κρουσµάν. Editi veteres, : κρουσµὸν corrupte omnes.

⁵ *Morasthi, hæres mæus.* Tanta est dissonantia codicum manuscriptorum, et editorum librorum in minoribus prophetis ab hoc Michææ loco, ut dices universum in illis opus fuisse descriptum ; nam

quæ in his exemplaribus nomina ponuntur sub Michææ, in aliis leguntur sub Jona, et sic in reliquis. Quæ cum manifeste in cunctis exemplaribus sint perturbata errore antiquorum librorum, omnia ac singula propriis locis restituere cucavi. Variantes autem lectiones, quia frequentiores sunt, majusque postulant spatium scribendi, ad finem libri reperient homines studiosi. MARTIAN.

— Duo Colbertini mss. 4334 et 4931, citante Martian. ad libri hujus calcem, tantum hæres. Ab Hieronymo autem, epist. 53, ad Paulinum, *Michæas de Morasthi cohæres Christi* appellatur.

⁷ Alter Colbertin, *Fetuel, latitudo, vel aperiens.* Item alius, 3993, *Otuhel pro Fetuel* legit.

⁸ Noster ms. cum Colbert., 3995, et pridem vulgatis, *Johel. incipiens, vel est Deus, vel Dei.*

⁹ Hoc nomen supra ad Jonæ seriem Colbertini referunt. Quin imo unus, qui 4351 prænotatur, ad Nahum solum *Elcesæi* nomen recitat, quod ipsum B alius 4951 omnino prætermittit.

¹⁰ In epist. supra laudata ad Paulinum, *Abacuc, luctator fortis, et rigidus.*

¹¹ Addit noster ms. cum antea vulgatis, *vel verbum Domini.*

¹² Multo verius in laudata ad Paulin. Epist. *Sophonias, speculator, et arcanorum Domini cognitor* appellatur. Hic unus Colbertin. *eum* omittit.

¹³ Ms. noster, cui et Colbertini duo suffragantur, *Dei pro Domini* habent utroque in loco. Rursus iidem cum olim editis subdunt *Sabat, sceptrum, vel virga* ; quod inferius de Zacharia repetit noster.

¹⁴ Alter Colbertinus, *Sedarachi, decus meum.*

¹⁵ Noster ms. et vulgati veteres, *Malachi, angelus Domini, vel meus.*

gratia Dei.

Azor, adjutus.
 Amasia, factura Dei.
 Anameel, cui donavit Deus.
 Asedemoth (*Apud LXX, xxviii, 40*), arva, vel suburbana.
 Ananeel, gratia Dei.
 Azecha¹, clausam pessulo, vel robustam.
 Abania, patris gratia.
 Ania, gratia Domini, vel donans Dominus.
 Abdiel, serviens Deo.
 Abdemelech, servus regis.
 Asa, factura.
 Aphree, furor alienus, sive vita dissipata, atque discissa.
 Azau (*Esai*), fortitudo ejus.
 Aroer, suffossa, sed melius myrice.
 Alasa, triplex, vel conternata.
 Ahi (*Hai*), quæstio, vel vallis, sive vivit.
 Arphath, sanans.
 79 Aschenez², ignis ita aspersus.
 Amuthal [*Al*]. Amithal], calefactus ros.
 Avil (*Evilmerodach*), stultus, insipiens.

B

Buz, despectus, sive contemptus.
 Barnuch, benedictus.
 Baalis (*Baalim*), habens virum.
 Baasa, veniente factura.
 Bosor (*Bosra*) tribulatio.
 Bel³, vetustas.

C

Cariathiarim, civitas saltuum, sive silvarum.
 Colaia (*Colias*), vox facta est.
 Cedron, tristis mæror, sive dolor.
 Cariatham, civitas, vel oppidum eorum.
 Carioth, occursus signi.
Hucusque per C simplicem litteram legerimus: exin aspiratioe addita proferendum est.
 Chelcia (*Helcia*), pars Domini.
 Chabonim (*Chabasin, apud LXX, XLII, 3, chabonim*), manus, vel acervus spinarum; sed melius præparationes, licet plerique Hebræo-

rum libum, vel crustulam signicari putent.
 Chamoam, similis eis.
 Charmamos (*Charchamis*), agnus congregatus, sive agnitio, quasi sarmentum.
 Chamos, congregatus.

D

Dedan, hoc iudicium, sive tale iudicium.
 Dalais, hauriens Dominus, vel pauperculus Domini.
 Dibon, satis intelligens.
 Deblathaim, palathæ eorum.

E

Enom, ecce hæc, sive sunt.
 Elnathan, ad dantem, sive ad dentem, vel donum Dei.
 Elasa, ad faciendum.
 Ezriel, adjutus a Deo.
 Esebon, cogitatio mæroris.
Hucusque per E brevem litteram legerimus: exin per extensum legamus elementum.
 80 Elam, oppositi, sive abjecti, vel compositi.
 Blisama, Deus meus audiens.
Esai, defectio mea.
 Elisamæ, Domino audiente.
 Elom (*Hebon*), exercitus fortitudinis.

F

Fesor⁴ (*פסחור*), os nigredinis.
 Fathures, deceptus, calcatus, sive buccella confirmata.
 Farao necho, dissipans præparata.

G

Gamaria, retribuens Dominus, sive consummans Dominus.
 Garab, scabies, sive incolatus multus.
 Gamuel (*Beth-Gamul*), retributio.

I

Jeremia⁵, excelsus Domini.
 Jechonia, præparatio Domini, vel sic factus.
 Jezonia, auscultans Dominum.
 Jegdaliau (*Jegedelias*), magnificus Dominus.
 Joachal, robustus et fortis.
 Jeraia, timens Dominum.
 Jonathan, Domini donum, vel columbam dedit.
 Juchal potens.

Joanam⁶, erat donans, vel Domini donum.
 Jazer, auxiliatus.

M

Mesaia (*משיא*), factura Domini.
 Morethi (*Morasthi*), hæres meus.
 Moloch, rex.
 Matthanna (*Matthan*), munus et donum.
 Melchia, rex meus.
 Masepha, speculatio, sive contemplatio.
 Magdalo, magnificentiæ, sive turris.
 Mephaath, aquæ impetus.
 Maon (*Beth-Maon*), habitaculum
 Melcham, rex eorum.
 Marodach, amara contritio, sive impudentia.
 Medoa *Μηδων apud LXX, xxviii, 11*), metientes.

N

Neeleamites, hæreditas cujusdam.
 Neria, lucerna Domini.
 81 Nathania, donum Domini, vel dedit Dominus.
 Nergel, lucerna acervi.
 Nabusabaru (*Nabusezban*), calcatum tempus.
 Nechao⁷, paratus iste⁸.

O

Omre (*Emmer*), verbum.
Excepto hoc nomine, quatuor quæ sequuntur per extensam voculam legenda sunt.

Ophaz, obrizum. Est autem genus auri quod Græci *κίβδον* vocant.
 Objadae (*Jojada*) ejus scientia; sive ipse cognovit, vel Domini scientia.

Osai, salvabit me.
 Oronaim, foramen mæroris.

R

Rechab, quadriga, vel ascendens.
 Rabsaris, princeps eunuchus.
 Rabmag, princeps cibi.
 Rablatha, multa hæc, vel multum iste.

S

Sedecia, justus Domini.
 Sior (*In Hebr. II, 18*), firmamentum novum, vel turbidum.
 Sor (*Apud LXX, XXI*), for-

¹ Azecha, clausam pessulo, etc. Desunt in editis A antea libris nomina isthæc duo. Azeca et Abania. Inter mss. codices nonnulla quoque est discrepantia; nam Colbertinus 4954 ita legit. Azeca deauratam, vel robustam; alii ut nos edidimus. MARTIAN.

— Duo hæc nomina, Azecha et Abania, neque vulgati libri ante Martianæum, neque ms. noster agnoscunt.

² Aschenez, ignis, etc. Nomen Aschenez interpretatum supra posuimus in libro Genesis cum variantibus lectionibus codicum mss. qui hoc loco inter se plane consentiunt. MARTIAN.

³ Bel, vetustas. Ex Judithæ libro translata sunt in Jeremiam nomina Bethulia et Holofernis, quorum nullum exstat vestigium in vetustioribus exemplaribus manu exaratis. Neque unquam crediderim a Philone Judæo in hoc opere fuisse posita. MARTIAN.

— Addunt veteres editi Bethulia dolens domus Dei, quod mss. penitus ignorant.

⁴ Origenes quoque in Jeremiam *πασχώρ ἐπάνυμον*

τῆς μελανίας του τόματος. Paschor, cognominem nigredinis oris vocat. A פה, os, et שחור, nigrum

⁵ Hebraice est *ירמיהו*: unde Origenes in Matth. *μετεωρισμόν Ἰαώ, sublimitatem Jao*, interpretatur. Puta a *רום*, extolli, et *יהוה*, Dei nomen, quod Græci veteres *Ἰαώ* reddebant.

⁶ Vide quæ inferius adnotantur de hoc nomine ex Matthæo.

⁷ Nechao., paratus iste. De nomine Holofernis, quod hic in editis legitur, dicimus supra mutuatum esse e Judithæ libro, quem in canonem Scripturarum divinarum Judæi non admittunt. Satis vero mihi videtur ad scriptorum veterum, et editorum librorum coarguendum errorem, quod positum sit nomen illud ab H incipiens, cum iis quæ ab initio habent N. MARTIAN.

⁸ Veteres editi, contra mss. fidem addunt, sive subsequenti litteræ O præponunt, *Holofernes, titulus saginatus*.

In ms. nostro, *ejus scientia, sive, etc.*

gultum ejus, vel munditiæ, aut separatus, vel custodita. Scribitur autem non per z litteram, sed per Hebræum SADE, quod nec s, nec z litteram sonat.

Nazoreus, mundus.

Nephthali, discretus, sive conjunctus vel convertit, sive convolvit me.

O.

Obed, serviens.

Osanna, salvifica, quod Græce dicitur, ὠσανν δὴ. Utrumque autem nomen per O litteram extensam legendum.

R.

Raama, excelsa², sive exaltata.

Rachel, ovis, vel videns Deum.

Raab, lata, sive dilatata.

Rachab, ascendens, vel concita, sive videns.

Ruth, festinans.

Raabam, impetus populi.

Raca, vanus.

Rabbi, magister meus. Syrum est.

Ramatham, excelsa eorum, vel sublime eis.

S.

93 Salmam, sensibilis, sive sensus.

Salomon, pacificus, sive pacatus erit.

Salathiel, petitio mea Deus.

Hæc tria nomina per SIN litteram scribunt: reliqua duo, SADE in exordio habent.

Sadoc, justificatus, sive justus.

Sidona, venatio.

T.

Thamar, palma, vel amara.

Thomas, abyssus, vel geminus: unde et Græce Didymus appellatur. Thare [Al Tharai], pascens³, sive pastura.

Z.

Zare, oriens, sive ortus est.

Zorobabel, ipse magister Babylonis, id est, confusionis.

Zabulon, habitaculum: potest et habitaculi substantia nuncupari.

Zebedæus, dotatus, sive fluens iste.

Zacharia, memoria Domini, vel

memor Domini.

Zachæus, justificatus, aut justus, vel justificandus. Syrum est, non Hebræum.

MARCI.

A et I.

Arrimathæus, alitudo ejus, vel exaltatus est ipse.

Abba, pater. Tyrum est, non Hebræum.

Idumæa, rufa, sive terrena.

Israel, vir videns Deum: sed melius: rectus Domini.

C et S.

Cenna⁴, zelotes: unde in alio loco Chananeus, in alio Zelotes dicitur.

Salome, pacifica.

T.

Tyro, angustia. Nyruus quippe lingua Hebræa sor (צור) dicitur, quod in nostrum sermonem transfertur, angustia.

94 Tiberius, visio ejus, sive bonitas ejus.

Talita cumi, puella surge. Syrum est.

Tracontidis, negotiatio tristitiæ.

LUCÆ.

A.

Aephe⁵ adaperire⁶.

Augusti, solemniter stantis, aut solemnitatem additam.

Abilenes, lugentis.

Abia, pater Dominus.

Aaron, mons eorum.

Anna, gratia ejus.

Aser, beatus, aut beatus erit.

Amos, onerans, aut oneravit.

Agge (Nagge), solemnitas.

Addai (Addi), robustus: violenter figuratum nomen ab eo quod dicitur, saddai.

Arfaxad, sanans depopulationem Adam, homo, aut terrenus, sive indigena.

Ammaus, populus abjectus.

C.

Cæsar, possessio principalis.

Cyrenius, hæredis: qui apud nos melius effertur, et verius per Q litteram, ut dicatur Quirinus.

Cosam, divinans.

Cainam, luctus aut lugens.

Capharnaum, ager, vel villa consolationis.

E.

Eseli (Hesti), vicinus meus.

Eber, transitus.

Enoch, dedicatio.

Enos, homo.

Hucusque per brevem B litteram legerimus; exin per extensum legamus elementum.

Erodes, pelliceus gloriosus.

Elisabe, Dei mei saturitas, vel Deimeijuramentum, aut septimus.

Eli ascendens.

Elmadadi (Elmadan), Dei mei mensura.

Er, vigilans, aut vigilia.

Enam, oculus eorum.

Elisae, Dei mei salus.

F.

95 Fanuel facies Dei.

Fasee, transitus, sive transgressio, pro quo nostri Pascha legunt.

Falec, dividens, aut divisit.

Filippus, os lampadis, vel os manuum.

G.

Gabriel, confortavit me Deus, aut fortitudo Dei, vel vir meus.

Galilæa, volutabilis, aut transmigrationis perpetrata, vel rota.

Gerasenorum, suburbana, aut coloni ibidem.

I.

Itureæ, montanæ. Syrum est.

Jordanis, descensus eorum, aut apprehensio eorum, vel videns iudicium.

Joni (Jona), columba mea.

Jannai (Janne), præparatus.

Jojarim, Dominus exaltans, vel est exaltans.

Jared, descendem, sive continens, quod Græce dicitur ἐκταρατον.

Jona columba.

Joanna, Dominus gratia ejus, vel Dominus misericors.

Jairus, illuminans, aut illuminatus.

L.

Lisania, nativitas tentationis; sed nimium violenter.

⁶ Græce dicitur ὠσανν δὴ. Incogitantiam stupendam editorum librorum non possum reticere, uti jam factitavi sexcentis locis. Ita enim corrumpunt contextum Hieronymianum hujus loci, ut legere ausi sint contra fidem manuscriptorum codicum, quod Græce dicitur ὡς ἀννά vel ὡς ἰσαννά. Quasi OSANNA ἡ ὠσανν δὴ vel ἡ ὠσανν δὴ Hebræorum, Græce dicatur ὡς ἀννά, os anna, et os sit nomen distinctum ab anna: atque utrumque legatur per extensam litteram. Bone Deus, qualis et quanta errorum colluvies! Osanna Hebræum (Matth. XXI, 9. ὠσαννά) non dicitur Græce os anna sed ὠσανν δὴ, soton de, ut testis est ipse Hieronymus, in epistola ad Damasum papam, ubi abunde disputavit de Osanna filio David. Nomen autem utrumque, quod Hieronymus notavit, non referas ad Osanna, sed ad nomen Obed et Osanna, quod utrumque legitur per o litteram extensam. MARTIAN.

² Rama excelsa, etc. In editis Rama et Rachel leguntur post vocem Roboam, sive Raabam. MARTIAN.

— Duo isthæc priora nomina ms. noster, cum olim editis post Raabam recensent.

³ Thare, pascens, etc. Nomen Thare non legitur

A hodie nisi apud Lucam, e quo in antiquis exemplaribus Græcis S. Matthæi additum fuisse videtur tempore Origenis, qui in hoc Opere nomina et verba Novi Testamenti supplevit. MARTIAN.

¹ Cenna, zelotes, etc. De volumine Matthæi Hebraico sumptum videtur nomen Cenna, sive ab Origene, sive ab Hieronymo, qui hoc exemplari sæpius utuntur. Hebraice קנה, Cana, intelligitur zelus. MARTIAN.

⁴ Fetha aperi. Hoc loco retinent manuscripti codices nomen Fetha, quod est ipsum Ephepheta Marci VII, 34. Editi collocant idem nomen Aephe⁵ sub Luca, ab initio litteræ. A. MARTIAN.

— Ad hunc modum, hocque in loco exhibent nomen istud ms. noster, vulgatique libri. Martianeus ex aliis mss. ad Marci seriem revocavit proxime superiori loco, legens Fetha, aperi, ipso litterarum ordine alphabetico renuente. Nam quod apud Marcum, non Lucam vocabulum habeatur, nihil movet, cum multa alia sint, quæ Italico characterè passim describuntur, non suis locis ab ipso, ut videtur, libri hujus auctore recensita.

Levi, appositus.
Lamech, humilis; quidam putant percipientem, sive percussum posse resonare.
Lazarus, adjutus.
Lot ligatus, aut declinans, vel vacans.

M.

Moses, assumptio, vel palans, sive contrectans, aut urgens, sed melius est, ex aqua.
Matthathia, donum Dei, aut aliquando.
Melchi, rex meus.
Matusala, mortuus est, et misit.
Maallalel, laudatus Deus, vel laudans Deum.
Martha¹, irritans, provocans: sermone autem Syro, domina interpretatur, vel dominans.

N.

☉ Naasson, augurans.
Naum, consolatio, sive consolator.
Neri, lucerna mea.
Nathan, dedit, vel dantes.
Nahor, requievit lux.
Noe, requiescit, aut requievit.
Naa (Naama) pulchra.
Ninevitæ, nativitas pulchritudinis, aut speciosi.

P.

Petrus, agnoscens.
Pontius, declinans consilium.
Pilatus, os malleatoris.
Sed sciendum est, quod apud Hebræos P littera non habeatur: nec ullum nomen est, quod hoc elementum resonet. Abusive igitur accipienda, quasi per F litteram scripta sint.

R.

Ros (Resa), caput.
Ram (Acam), sublimis.
Reu, pascens, aut pastus est.

S.

Sicera, ebrietas. Omne enim quod inebriare potest, apud He-

bræos Sicera dicitur.
Simeon², audiens, vel audivit tristitiam.
Sedi, ex latere meo.
Semi, audiens.
Salathiel, petitio mea Deus.
Salman, pax.
Seruch, lorum, sive corrigia, vel dependens sive perfectio.

Salem, misit.
Sem, nomen.
Seth, positus, aut ponens, vel posuit, aut poculum, sive germen, vel resurrectio.
Serantha, incensa, sive angustia panis. Nomen ex Hebræo Syroque compositum.

Simon, pone mœrorem, vel audi tristitiam.
Sosanna, liliū, aut gratia ejus: sed melius si femininum nomen figuretur a lilio.

☉ Samaritæ, custodes.
Sodoma, pastio silens, vel declinatio eorum, aut fulva.
Satan, adversarius, sive transgressor.

Saba, captivitas.
Sadducæi, justificati.

DE JOANNE.

A.

Aenon, oculus, aut fons eorum.
Auani, donavit mihi.

B.

Banereem³, filii tonitruī, quod corrupte Boanerges usus obtinuit.
Barsemia⁴, filius cæcus, quod et ipsum corrupte quidam Bartimæum legunt.

Beelzebub, habens muscas, aut devorans muscas, aut vir muscarum. In fine ergo nominis B littera legenda est, non L. Musca enim zebub vocatur.

Barabba, filius patris.

C.

Cephas, Petrus, Syrum est.
Cana, possessio, sive possedit.

E.

Ephraim, fertilis, sive auctus; quem non possumus ab augendo, Augentium, dicere.

M et N.

Messia, unctus, id est, Christus.
Manna, quid est?
Nazareth, munditiæ.

S.

Saalim, pugilli, sive volæ, aut ortus aquarum, quod brevius Græce dicitur βρωματα.

Sichar, conclusio, sive ramus. Corrupte autem pro Sichein, quæ transfertur in humeros, ut Sichar legeretur, usus obtinuit.

Siloe, missus.

☉ DE ACTIBUS APOSTOLORUM.

A.

Andreas, deus in statione, vel respondens pabulo, sed hoc violentum. Melius autem est, ut secundum Græcam etymologiam ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, id est, a viro, virilis appelletur.

Alphæus, millesimus, sive super os, ab ore non ab osse.

Acheldama, ager sanguinis. Syrum est.

Ægyptus, tenebræ, sive tribulationes.

Arabes, humiles, sive campetres.

Annas, donans.

Alexander, auferens angustiam tenebrarum; sed et hoc violentum.

Ananias, gratia Domini.

Amoz (אַמֹּץ), potens, vel fortis: si tamen ab aleph littera incipiat, et finiatur in sade: quod si exordium sumit ab ain, et consummatur in nun (עֲנַן), transfertur in populum divellentem.

Azotus (אַזוֹט), Aebraice vocatur esdod, et secundum pristinum nomen etymologiam habet, ignis patruelis.

¹ Martha, irritans. etc. Martha idem significat A sermone Syro quod Maria, sive enim scribatur מַרְתָּא, mara; sive מַרְתָּה, marath, aut martha, eandem habebit significantiam; quia una est radix seu origo hujusmodi vocum in verbo מַרְתָּא mara. MARTIAN.

— Atque hoc demum erudite ac vere. Proprie enim מַרְתָּא, Græce Μαρθὰ dominam, sive heram significat. Rabbini quoque Babylonici, quemadmodum doctis viris notatum est, ad Berescith Rabba, sect. 47, dominam vocant Martha.

² Idem est atque infra positum Simon, quod tantum Græca pronuntiatione differt. Recole Origenis supra laudatum testimonium ad nomen Joannan.

³ Lectionem hanc Hieronymus ipse confirmat in Commentar. in Daniel. 1, 7: « Filii Zebedæi appellati sunt filii tonitruī, quod non, ut plerique putant, Boanerges, sed emendatius legitur Beneraham. » Sed illa vulgo obtinebat; unde Origenes in Matthæum, ἐκάλει, inquit, Βοανεργῆς ὁ Σωτήρ, ὁ ἐστὶν υἱὸς βροντῆς ἢ βροντῆ. Salvator Boanerges vocavit, quod est filii tonitruī aut tonitrus. Scilicet ex מַרְתָּא מַרְתָּא Marei III, 17, deducebant: מַרְתָּא enim tumultuatus est, et in Arabica lingua, valide teuuat sonat.

⁴ Barsemia, filio cæcus, etc. Mss. codd. retinent pronomen masculinum quem et ipsum, etc. No-

tandum vero nomen Barsemia, sive Bartimæus hodie non legi apud Joannem; sed Marci capite decimo, versu 46. De Marco igitur translatum jam erat in Joannem tempore Origenis. Nisi dicere præstat cæco nato Joan. cap. ix nomen Barsemia inditum fuisse ab aliquot scriptoribus vetustioribus; quod nomen postea corrupte quidam Bartimæum legebant, quia filium Timæi eum suspicabantur. Certe ad etymologiam si attendas, est cur corruptum locum fateamur cum Hieronymo, qui pro Bartimæus legendum docet Barsemia, quod Syro sermone significat filium cæcum. Nec me latet Origenem Comment. in Matthæum, e Græca lingua Timæi etymologiam mutuatum esse, nempe a τῆς τιμῆς; quid simile. Sed statius est adhæsisse Hieronymo, qui Syro homini nomen vernaculum ascripsit. MARTIAN.

— Hoc minus ægre persuadeor, Bartimæum, quod cæcus a nativitate esset, levi litterarum mutatione Barsamæum appellatum vulgo, id est, filium cæcitatatis, ut rei nomen conveniret. Verissime autem filius Timæi interpretatur, ἀπὸ τῆς τιμῆς, quod et Chaldaice sonat, Time, honor, pretium. Origenes quoque τῆς τιμῆς ἐπώνυμον Τιμαῖον dixit. Constatque præterea multa nomina a Græcis ad Hebræos migrasse, ut minime omnium oporteat lectionem hanc, Bartimæum, corruptam suspicari.

Agar, advena, sive convertens.
 C.
 Cilicia, assumptio, sive vocatio lamentabilis.
 D.
 Damascus, sanguinis potus.
 I.
 Judaismum, confessionem.
 Jerosolyma, visio pacis.
 Jacobo, supplantatori.
 Joannes, Domini gratia, sive cui donatum est.
 Isaac, risus.
 Israel, vir videns Deum.
 P.
 Petrus, dissolvens, sive discalcians.
 S.
 Syria, sublimis.
 Sina, mensura ejus, sive tentatio.
 AD EPHESIOS ET AD PHILIPPENSES.
 B.
 Benjamin, filius dexteræ.
 C.
 112 Clemens, ecclesiastes, sive concionator.
 E.
 Epaphroditum, frugiferum.
 Ebræus, transitor.
 Evodiam, apprehendentem Dominum.
 P.
 Philippenses, os lampadarum.
 Phariseus, divisus.
 Philippus, os manuum sive lampadarum.
 S.
 Syntichen, loquela, sive ἀδολεσχία¹, quam nos dicere possumus cantilenam.
 T.
 Thessalonicam, festinans [*Al. festivitas*] umbram statuere.
 AD COLOSSENSES.
 A.
 Aristarchus, mons facturæ superflue.
 Archippus, longitudo operis, sive insidiæ oris, vel insidiæ dilatati.
 B.
 Barnabas, filius consolationis.

C.
 Colossis, voci factæ.
 D.
 Demas, silens.
 E.
 Epaphra, frugifer, vel equidem videns.
 I.
 Jesus, salvator.
 Justus, parcens sive, ipse elatus.
 Jerapoli, iudicio superiori.
 L.
 Laodicia, tribus amata Domini sed melius nativitas expectata.
 113 Lucas, ipse consurgens, aut ipse elevans.
 M.
 Marcus, sublimis mandato, sive amarus: vel certe attritus, atque limatus.
 N.
 Nympham, applicitam ori eorum.
 O.
 Onesimo, decoro, sive respondentem.
 T.
 Tychicus, tacens.
 AD THESSALONICENSES.
 A.
 Achaia, frater meus quis, sive frater meus Dominus.
 Athenæ, in tempore dissipatæ.
 S.
 Silvanus, missus.
 Satanas, adversarius, sive transgressor.
 AD HEBRÆOS.
 A.
 Abraham, pater videns multitudinem.
 Egyptus, tenebræ, sive angustiae.
 Aaron, mons fortitudinis.
 Abel, luctus.
 B.
 Barach, fulgurans.
 C.
 Cain, possessio.
 D.
 David, desiderabilis, sive fortis manu.

E.
 Enoch, dedicatio.
 Esau, roboreus², sive acervus lapidum.
 Ebræus, transitor.
 F.
 114 Farao, nudavit eum, sive dissipavit eum.
 Fase, transcensus, quod interpretatur pascha.
 G.
 Gedeon, experimentum iniquitatis.
 I.
 Jesus, salus, sive salvator.
 Juda, confitens, vel laudator.
 Isaac, risus.
 Jacob, supplantator.
 Joseph, addens, sive augmentum.
 Jericho, luna, sive odor ejus.
 Jephthe, aperuit, sive aperientis.
 L.
 Levi, additus.
 M.
 Moses, palpans, vel leniens.
 Melchisedech, rex justus.
 Manna, quidnam est istud?
 N.
 Noe, requies, sive requiescens.
 R.
 Raab, si per *ain* mediam litteram scribatur (רַבַּי), famem significat; si per *he* (רַבֵּי), impetum: si per *heih* (רַבֵּי), latitudinem.
 S.
 Sabbath, requies.
 Salem, pax.
 Sara, princeps.
 Samson, sol eorum.
 Samuel, nomen ejus Deus.
 Sion, specula.
 AD TIMOTHEUM I.
 A.
 Alexander, levans angustiam tenebrarum.
 Adam, homo.
 G.
 Galatia, translatio.
 115 Gallia, transferens³.

¹ Sive ἀδολεσχία etc. Pro ἀδολεσχία manuscripti legunt *adolesciam*. Unus prima manu posuerat *adolefcentiam*: sed Græcam vocem non intellectam, Latinam fecit amanuensis, apponendo *cen* ad primam scripturam, ut suo sensu *adolefcentiam* legeremus. De *adolefchian* autem hæc legi epist. ad *Sun. et Fretel.* Psal. LXXVI: « Pro exercitatione, ἀδολεσχία, id est decantationem quamdam, et meditationem Septuaginta transtulerunt, MARTIAN.

Esau, roboreus, Male in editis etc. antea libris *Esau* vertitur *rubeus*, pro *roboreus*, sive *robustus*, Ἰσραὴλ *Esau* enim vertitur in *robustum*: Ἰσραὴλ *Edom* vero in *rubeum*, sive *rufum*. Vide infra in Græcis Fragmentis vocem δρύϊνος, id est, *roboreus*. MARTIAN.

— Idem libri corrupte *rubeum*, pro *roboreum* legunt. Græcis quoque δρύϊνος, *roboreus*, ad arbore δρῦς, *robur*, *quercus* appellatur *Esau*. Re autem ipsa non ab arbore deducenda etymologia hæc est, sed a fortitudine, ex Hebraico verbo דָּבָר *robur*, *validæ vires*, etc.

² *Gallia, transferens. Galatiam* sæpissime legimus in Epistolis Paulinis; *Galliam* non item. A quo igitur hoc loco positum sit nomen *Gallia*, ab Origene, aut ab Hieronymo, vel potius ab aliquo scriptore Gallo, divinationi lectorum permitto. MARTIAN.

— A quo positum hic sit nomen *Gallia*, quod nunquam in Paulinis Epistolis legitur, pro *Galatia*, quod sæpius occurrit, *Martianæus*, homo Gallus, divinationi lectorum permittit. Nihil vero divinandum est, quando veteres scriptores luculenter tradunt, in II ad *Timoth.* xvi, 10, ubi vulgo habetur, Κρήσκης εἰς Γαλατίαν. *Crescens in Galatiam*, Græca quædam exemplaria legisse εἰς Γαλλίαν, in *Galliam*. Eusebius *Hist. eccl.* lib. III, cap. 4: Κρήσκης μὲν ἐπὶ τὰς Γαλλίας στείλαμενος ὑπ' αὐτοῦ (Παύλου) μαρτυρεῖται. *Crescens quidem missus in Gallias, Pauli ipsius testimonio declaratur*. Atque ita quidem retinendum contendit Epiphanius in hæresi Alogorum, Οὐκ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, ὡς τινες πλανηθέντες νομίζουσι, ἀλλ' ἐν τῇ Γαλλίᾳ: *Non in Galatia, ut quidam errore decepti, putant, sed in*

D

Diabolum, defluentem, sive clausum in latomiis.

E

Ephesum, voluntas ejus.
Eva, calamitas, aut vita, sive vœ.

I.

Jannes, marinus, sive ubi est signum.

Jambres, mare pelliceum¹, sive mare in capite.

O.

Onesiphorus, respondens narrationem.

P.

Pontius, inclinans² consilium.
Pilatus, ore malleator, sive ore contundens.

S

Satanas, adversarius.

Y.

Ymenæus, dormitans.

AD TIMOTHEUM II.

A.

Asia, elevatio.
Archippus, longitudo operis.
Aristarchus, mons facturæ superflua.

Antiochia, paupertatis silentium.

Aquila, dolens, sive paturiens.

C.

Crescens, tenebrosus.
Carpum, scientem perspicue.
Corinthus, oritur ipse.
Claudia, spes tranquillitatis.

D.

116 David, desiderabilis, vel fortis manu.

Demas, silens, sive terrenus, vel sanguineus.

Dalmatiam³, paupertatem grandem.

E.

Eunice, ornantis.
Evodium, apprehendentem Dominum.

Ermogenes, vomens eos in valle: sed melius, mons scrutatus.

Epheso, voluntas ejus.

Erastus, frater videns.

Eubalus, cohabitator.

F.

Fygelus, occurrens, sive contrarius.

Pilonem (φελόνην vel φενόλην), faciem Dei.

Filethus, declinans sive os meum.

G

Galatia, magnifica, sive translatio.

I.

Iconium, vocatam, sive duram: sed melius, ubi est calamus?

L.

Loidi, ὠφελῆθεισα⁴, id est, quæ consecuta est utilitatem.

Lystris, utilitas augustiæ, vel tribulationis.

Lucas, ipse consurgens, sive elevans.

Linus, candidus, sive tibicen.

M et P.

Moses, palpans, sive contrectans.

Membranas, apertas, sive manifestas.

Mileto, generare, sive quis est ejus?

Priscam, agnoscentem.

Pudens, indutus consilio.

R et T.

117 Roma, excelsa, sive tonitruum.

Troadi, servienti.

Trophimum, dissolventem thalamos.

AD TITUM.

A et C.

Artemam, anathematizantem, sive conturbantem.

Apollo, mirabilem.

Cretam, vocationem consummatam.

N et Z.

Nicopoli, germen protectionis meæ.

Zenam, commotionem ejus, sive commovens eum, vel ipse requiescens.

AD PHILEMONEM.

A et D.

Apphia, continens, sive continentia, vel libera.

Archippo, longitudini operis.

Demas, silens.

E et F.

Epaphran, quem nos crescentem, sive augmentum possumus dicere.

Filemoni, mire donato, vel certe os panis eorum.

O

Onesimum, respondentem.
DE APOCALYPSI JOANNIS.

A

Asia, elatio.

Amen, vere, sive fideliter.

Aser, beatitudo, sive beatus.

Ægyptus, tribulatio.

Amargeddon (אמרגדון), consurrectio tecti⁵, sive consurrectio in priora; sed melius, mons a latrunculis, vel mons globosus.

Alleluia, laudate Dominum.

B

118 Balaam, vanus populus.

Balac, elidens.

Benjamin, filius dexteræ.

Babylon, confusio, sive translatio.

D

Diabolum, deorsum fluens.

David, desiderabilis.

E et F.

Ephesum, voluntas mea, si consilium meum.

Euphrate, frugifero.

Filadelphia, salvans hærentem Domino.

G.

Gad, tentatio.

Gog, δῶμα; id est, tectum.

I.

Jezabel, fluxus sanguinis, vel fluens sanguine; sed melius, ubi est sterquilinum!

Issachar, est merces.

Joseph, adaugens.

Jesus, salvator.

L.

Laodicia, tribus amabilis Domini, sive fuerunt in vomitu.

Levi, additus.

Labbaddon, perdens⁶ pro eo, quod est interficiens: sed melius, solitarius eorum.

M.

Manna, quid est hoc?

Manasse, obliviosus, sive obtupescentis.

Michael, quis ut Deus?

Gallia. Denique Theodoritus ipsum Γαλατίας nomen pro Γαλλίας docet accipiendum: Γαλατίαν τὰς Γαλλίας οὕτως ἐκάλεσεν. Οὕτω γὰρ ἐκκαλοῦντο πάλαι, οὕτω δὲ καὶ νῦν αὐτὰς ὀνομάζουσιν οἱ τῆς ἔξω παιδίας μετελιθότατοι. *Gallatiam Gallias ita Paulus appellavit: sic enim et olim vocabantur, et nunc quoque, qui exoticis disciplinis imbuti sunt, vocant.* Vide Appendicem priorem ad Hieronymi librum *de Scriptoribus ecclesiasticis*, cap 10: *Crescens in Galliis prædicavit, etc.*

¹ Rescribendum videatur *pellucidum*, pro *pelliceum*; nam et *Mambre* ex Genesi *perspicuum* interpretatur, et analogiæ ratio constabit aliqua. Verum et Græcus nomenclator θάλασσαν δερματίνην, *mare pelliceum*, vertit.

² Alibi *declinans*, quemadmodum et Isidorus legit Originum VII, 10. Olim quoque erat *concilium* pro *consilium*.

Addit ms. noster, *Dominum*.

Loidi, ὠφελῆθεισα, etc. Corrupte hic et supra

A in editis libris leguntur vox Græca ὠφελῆθεισα, quam in nomine *Lydia* ita scribunt vetustiores manuscripti codices; et hoc loco pro α finali optime ponunt η, id est, ὠφελῆθειση, pro ὠφελῆθεισα. In reliquis etiam perfecta sunt exemplaria manuscripta, nam utrobique, id est, in Actibus apostolorum, et hic in Epistola II, ad Timotheum nomen scribunt cum ω ab initio, ut par est: editi vero cum ο brevi. Est autem ὠφελῆθεισα femininum masculini ὠφελῆθεις a. i pass. a themate ὠφελέω, id est, *juvo, prosum, proficio*. MARTIAN.

³ Prior interpretatio, *consurrectio tecti*, in ms. nostro non est.

⁴ *Labbaddon, perdens*, etc. Legendum *Abaddon* ab Hebræo אבדן, *abad*, sive *ibbed*, id est, *perire fecit*. Unde in Apocalypsi nomen אבדן, *Abaddon*, quod *perditionem* sonat. MARTIAN.

— Rescribendum *Abaddon*. Martianæus docet.

lationem : melius autem Sallustius ¹ a tractu ² ait nomen impositum.

Syracusæ, murus, sive maceria lætitiæ.

T

Timonem, numerantem sitim ³ sive pinguedinem.

Mabita, damna, vel caprea.

105 Tyrii, coangustati, ut supra diximus, ab Hebraico *sor* (צור)

nomine declinatum.

Troadem, requiem.

Tyranni, continentis eos, sive confortantis eos.

Tertullus placens stercore, vel aggere eorum.

Tabernæ., visionis eorum, sive bona visio.

Hucusque per simplicem litteram tau (τ), nunc per theta (θ) Græcum legenda sunt.

106 Theophile, sursum ferens

sive convertens: sed melius Græco etymologia, ab eo quod amatus sit a Deo.

Thomas, Didymus, id est, geminus, vel abyssus.

Theudas laudatio, sive capiens, aut signum.

Tharsensis, explorator lætitiæ.

Thyatira, illuminata.

Thessalonicensium festinantium umbram roborare, sive firmare.

DE EPISTOLIS CANONICIS ⁴.

JACOBI.

Abraham, patris videntis multitudinem.

Elia, Dei Domini.

Esaias, salus Domini.

Job, magnus.

Junia, incipiens ⁵.

Jason, factus in mandato.

Raab, dilata.

Sabaoth, virtutum, sive exercituum.

PETRI I.

Asia, elevans.

Bithynia, virguncula, aut filia Domini.

Babylon, confusio, sive translatio.

Cappadocia, manus ⁶ redempta Domino.

Galatia, transmigrans, sive translata.

Marcus, sublimis mandato.

Pontium ⁷, declinantem.

Sara, princeps.

Silvanus, missus.

PETRI I.

Balaam, vanus populus, aut devoratio ejus.

Bosor, in tribulatione, aut carneus, sive pellicius.

Cappadocia, manus, redimens Domino.

Electe, ascendentes.

Galatia, transmigrata.

Gomorrha (גמורה), populi timor, sive cæcitas. O, in principio additum est, alioquin ex *ain* scribitur.

Lot, declinans, sive vinctus.

Marcus, sublimis mandato, sive defricatus, aut amarus.

Noe, requies.

Pontus, declinans ⁸.

Paulus, mirabilis.

Sara, princeps.

Simon, audiens.

Sodomis, fulvis aut tacentibus.

Silvanus, missus.

JOANNIS I.

Cain ⁹, possessio.

JOANNIS II.

Diotrephes, speciosus insulsus, sive decor insaniens.

Demetrius, fortis ad persequendum, sive fortis virga dejicere.

Gaius, mobilis.

JUDÆ.

Egyptus, tenebræ, sive tribulatio.

Adam, homo.

Balaam, vanus populus.

Cain, possessio.

Core, calvities, aut glacies.

Diabolo, defluentis, vel clauso in ergastulo [*Al. ergastulis*].

Enoch, dedicatio.

Gomorrha, populi timor, aut cæcitas.

Michael (מיכאל), quis ut Deus?

Moses, palpans, sive leniens,

Sodoma, pecus tacens.

DE EPISTOLIS PAULI APOSTOLI.

AD ROMANOS.

A

107 Abraham, pater videns populum.

Adam, homo, sive terrigena.

Abba, pater. Syrum est.

Achaia frater quis? aut frater ejus, vel frater Domini, vel frater Dominus.

¹ Melius autem Sallustius, etc. Sallustius, de *Bello Jugurthino*, ubi de Leptitanis disserit, verbi Syrtis meminit in hunc modum: « Cæterum (oppidum) situm inter duas Syrtes, quibus ex re nomen inditum: nam duo sunt sinus prope in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura; quorum proxima terræ præalta sunt; cætera, ubi fors tulit, alta: alia in tempestate vadosa; nam ubi mare magnum esse, et sævire cœpit ventis, limum arenamque, et saxa ingentia fluctus trahunt. Ita facies locorum cum ventis simul mutatur: Syrtes ab tractu nominatæ. » Syris itaque a them. *σύρρω*, id est, *traho*, quod naves attractas aut retineant in arena hærentes, aut prorsus mergant. MARTIAN.

² Scilicet ἀπὸ τοῦ σύρειν, a *trahendo*. Ita vero Sallustius habet in *Jugurtha* cap. 78, de Leptin oppido: « Situm inter duas Syrtes, quibus nomen ex re inditum; nam duo sunt sinus prope in extrema Africa impares magnitudine, pari natura; quorum proxima terræ præalta sunt; cætera, uti fors tulit, alta; alia in tempestate vadosa. Nam ubi mare magnum esse, et sævire ventis cœpit,

Aquila, nolens, sive parturiens.

Asia, elevata, sive gradiens.

Andronicus, decorus ad stadium (*M. ad standum*) aut respondens, sive cogitans, pastionem.

Ampliatius, populus malleator.

Apelles congregans eos.

Aristobulus, suscitans dolore

germen.

Asyncritum. dirigens thuribulum.

B

Benjamin, filius dextere.

Baal, habens, sive devorans.

C

Cencris, possidens, sectatores.

D

David, desiderabilis.

A limum, arenamque, et saxa ingentia fluctus trahunt.

³ Iterum Martianeus, quod et frequens illi est, lectore non admonito, variat. Hic vocem *sitim* omittit; quam editi antea libri et ms. quoque noster præferunt.

⁴ Unus ms. Bodleianus, referente Hodyo, subnexa nomina ex Canonicis Epistolis non habet, qui cætera tamen ex ordine servat.

⁵ *Junia incipiens*. Nomina hic scripta Italico caractere, non leguntur in Epistola Jacobi Canonica; sed in Epistola Pauli ad Romanos, MARTIAN.

⁶ *Cappadocia, manus*, etc. Similiter et ista ad priorem Epistolam Petri, non ad posteriorem spectant, MARTIAN.

⁷ Hocce nomen in ms. nostro, et vulgatis antiquioribus non est, neque vero in Petri Epistolis habetur.

⁸ Ms. *Pontius*, ut et veteres editi: corrupte; nusquam enim *Pontium* memorat Petrus, sed *Pontum*, Epist. 1, 4.

⁹ *Iidem libri Cain* nomen non agnoscunt.

E
 Epineton, superindutum¹.
 Ermen, anathematizantes mœrorem.
 Erman, auferentem, sive anathema nostrum.
 Erastus, frater meus videns, aut vigilans.
Tria nomina quæ sequuntur per H litteram legenda.
 Hesaias salutare Domini.
 Helias, Deus Dominus, aut fortis Dominus.
 Herodionem, formidinem.

F
 Farao, discooperiens eum.
 Fœhen, ore ædificantem, aut oris filius.
 Flegon, dissecans sive dividens.
 Filologum, ore præcipuum, vel os meum ei in hortum.

G
 108 Gomorrha, populi timor, vel cæcitas.
 Gaius, mobilis, sive vallensis.

I
 Juda, confidens, sive glorificans.
 Jesu, salvator.
 Israel, vir videns Deum.
 Isaac, risus.
 Jesse, insulæ libamen.
 Illyricus, advena, aut elementum: vel certe secundum versus.
 Jerusalem, visio pacis.

L
 Lucius, ipse elevans, sive consurgens.

M
 Mose, attrahens, sive leniens.
 Macedonia, sive orientalis.
 Maria, illuminans aut illuminata.

N
 Narcissus, ascensus lætitiæ, sive lucerna scindens, aut colligens.
 Nereus, lucerna Domini.

O
 Osee, salvator.
 Olympam, parturientem thalamum.

P
 Paulus, mirabilis, sive electus.
 Priscus, agnoscens.
 Persidam, tentantem, sive disuentem latera sua.
 Patrobam, dissolventem eum, sive videntem eum.

Q
 Quartus, clangens² superflue.

R
 Rebecca, multa patientia, sive quæ multum acceperit.
 Rufum, sanantem nos, vel reficientem nos.

S
 109 Sara, princeps.
 Sabaoth, virtutum sive exercituum.
 Sodoma, pecus tacens sive fulva, vel sterilis.
 Sion, specula.
 Spania, expeditio, sive accinctio: sed rectius Hispania scribitur.
 Stachyn, facientem cantilenas.
 Satanas³, παραβάτης [Al. paracata], sive contrarius.
 Sosipatrus, salvans dispersos.

T
 Triphenam, innuentem, sive revertentem.
 Trifossam, perspicue.
 Timotheus, beneficus.
 Tertius, adjungens, id est applicans se.

U
 Urbanus, luce gaudens.

AD CORINTHIOS I.
 Apollo, miraculum, sive congregans eos.
 Actaia, frater meus quispiam, vel frater meus Dominus.
 Aquila, parturiens, sive dolens.

B
 Barnabas, filius consolationis

C
 Corinthum, cives, sive decuriones eorum.
 Cephas, Petrus. Syrum est.
 Crispum, scientem.
 Chloes, investigantes, sive omnes: sed melius conclusio sive consummatio.

D
 Damascus, sanguinis potus.

E
 Epheso, voluntas mea in ea⁴, sive anima mea in ea.
 Eva, vita, sive calamitas.
 Ebræi, transitores.

G
 110 Gaium, commotum.

Galatia, magnifica, sive translatio.

I
 Judæis, confitentibus, sive laudantibus.
 Jacobo, supplantatori.
 Jerusalem, visio pacis.

M
 Moses, palpans, sive leniens.
 Macedonia, orientalis.
 Maranatha, Dominus noster venit. Syrum est.

P
 Prisca, cognoscens.

S
 Sosthenes, salvans in tempore.
 Stephana, regulam vestram, vel speculatorem vestrum, sive judicantem vos.
 Silvanus, missus.
 Satanas, adversarius.
 Sabbathum, requies.

AD CORINTHIOS II.
A
 Asia, auferens, sive pergens.
 Abraham, pater videns multitudinem.
 Aretha, stupor, sive descensio.

B
 Beliar, cæca angustia, sive cæcum lumen, vel filius prævaricationis: sed rectius Belial dicitur.

D
 Damascus, sanguinis potus.

E
 Eva, calamitas, sive vita.
 Ebræi, transitores.

I
 Israelitæ, viri videntes Deum.

S
 111 Silvanus, missus.
 Satanas, transgressor sive adversarius.

T
 Troadem, requiem, sive latitudinem.
 Titum, quærentem, sive bonum: sed melius, luctatum⁵.

AD GALATAS.
A
 Arabiam, humilem, sive occidentalem.
 Antiochiam, paupertatis silentium.
 Abraham, pater videns multitudinem.
 Abba, pater. Syrum est.

¹ *Epineton, superindutum.* Lege *Epometum*, nomen enim est viri Rom. xvi, 5, quod Græce scribitur Ἐπιμετός, significatque *laudabilem*. MARTIAN.

² *Olim plangens; tum noster, cum aliis, sive superflue.*

³ *Satanas, παραβάτης* etc. Antiqui codices manuscripti legunt *parabata*. MARTIAN.

⁴ *Epheso, voluntas mea in ea, etc.* Non satis apparet quomodo *Epheso* vertitur *voluntas mea in ea*: nam in eo nomine affixum, sive pronomen primæ personæ *mea* exprimi debuisset per *Job Ephesi*, *voluntas mea*. Desideratur etiam littera *beth* ad præpositionem *in*; et *o* finale supplet vicem pronominis masculini *eo* apud Hebræos, non feminini *ea*. Melius ergo *Ephesum* et *Epheso* alibi vertitur *voluntas ejus*. Confer ista cum *Epistolis ad*

A Timotheum. MARTIAN.

— Improbatur Martian. pronomen *mea*, quemadmodum et voces *in ea*, quæ ex Ephesi nomine derivari nullo modo possunt. Hoc autem vitium et supra ex Actibus et pleraque alia hujusmodi tertio quoque verbo in Græcis, Latinisque nominibus occurrunt, si persequi notando velis. Ephesus proprie *finis* interpretatur: tametsi Heraclides, ἔφισιν, id est *permissionem* appellatam terram illam tradat, quod eam Amazonibus Hercules permisisset.

⁵ *Sed melius, luctatum.* Editi libri legunt *mutatum*, pro *luctatum*. MARTIAN.

— Ms. noster, vulgatique veteres libri, *mutatum*: verene an falso, quis doceat? Valerius, a Sabino nomine *Titurio*, Titum fluxisse, auctor est.

Ascalon, ignis infamis, aut ignis ignobilis.

Aeneas, respondens, aut pauper, sive miseria.

Agabus, nuntius, vel nuntius tribulationis; sed et hoc violentum.

Attalia, tempus ejus, melius declinatio domini.

Amphipolis, populus ore corruens.

Apollonia, disciplina, vel synagoga eorum; sed et hoc violentum.

Athenienses, exploratores, aut respondentes, vel humiles, sive tempore dissipati; sed hoc violentum.

Arios pagos primitiva solemnitas: sed et hoc violentum est; cum Atheniensis curiæ nomen sit, quæ a Marte nomen accepit.

Aquila, dolens, sive parturiens.

Achaia, soror laborans.

ⓂⓂ Apelles, congregans eos. Violentum.

Artemis, id est, Diana, suscitans ægrotationes. Violentum.

Aristarchus, suscitans coronam.

Antipatridem, donantis laudationem. Violentum.

Agrippa, congregans subito.

Adrumetina, dividens sublimiter. Violentum.

Adrias, continens mala, sive locus malorum. Violentum.

Aprii forum, libera, vel fortis ubertas. Violentum.

B.

Bartholomæus, filius suspendentis aquas, vel ut supra.

Barsaban, filium revertentem, vel filium quietis: ex Syro et Hebræo nomen compositum.

Barnabas¹, filius prophetæ, vel filius venientis, aut ut plerique putant, filius consolationis.

Blastum, habentem, lucrum.

Berieu, maleficum, sive in malo. Nonnulli Bariesu corrupte legunt.

Bithynia, filia speciosa, sive inutilis.

Beroea, filius ejus. Syrum est.

Berenice, eleganter, vel electe commota, sive filius innocens: ex Syro Hebræoque compositum.

C.

Cappadocia, manu redempta Domino. Violentum.

Cirenæ, hæres.

Creta, vocationis, aut vocatæ. Inter Syrum et Hebræum.

Caiphas, investigator, aut sa-

gax, vel vomens ore.

Cyprius, tristis, aut mæror.

Cyrenenses, hæredes.

Cilicia, cætus, aut luctus, vel assumptio, aut vomitus ejus.

Cæsarea, possessio principis.

Candacis, commutatæ.

Cornelius, intelligens circumcisionem.

Claudius, spes tranquillitatis.

Cis, vomens vir, aut durus.

Coloniam, revelationem eorum, aut vocem eorum.

Corinthum, conversationem eorum quam significantius Græci πολιτείαν² vocant³, hoc est, administrationem reipublicæ.

Crispus, sciens, vel cognoscens.

Cenchreas, possidens sectatores.

Co (Chius), excussio, sive præstolatio.

Cnidos (Gnidus), mentis excessus.

Caudem (Cauda), recursum, aut retentionem, sive clangorem.

Exceptis paucis nominibus, omnia pene ex C littera violenter interpretata sunt.

D.

David, desiderabilis, sive manu fortis.

Damascus, sanguinis poculum.

Derben, generationis filium, sive loquentem.

Dionysius, dijudicatus, sive vehementer fugiens.

Damaris, silens caput.

Demetrius, vehementer innectens, sive nimium persequens.

Derbæus, loquax, sive ut supra.

Drusilla, generis pacifici.

Dioscuri⁴, pulchri ad tegendum. Sunt autem gemini Castores.

E.

Elæonis (Ἠλαίωνος), id est, montis Oliveti, quod interpretatur divinitas, vel allaborantes.

Elamitæ, objecti, oppositi, sive despecti.

Ebræi, transitores.

Emor asinus, si per heth litteram scribatur (חמור), quod si per aleph (אמור), loquax dicitur.

Elimas, ad transgressionem, sive transgredi faciens.

Ermes, anathema mæroris.

Erastus, frater meus videns: satis absurde vocabulum figuratum.

Ellada, ad scientiam, vel ad ascensum, sive Dei scientia. Syra vero lingua dicitur, super hanc.

Ellenon, id est, Græcorum, ad ascendentes, sive scientia Dei.

Ephesum, voluntas mea in ea, sive finis eorum.

Eutyches, amens. Porro Græce dicitur fortunatus.

Ebraice, transitorie.

ⓂⓂ Eurielion (Euroaquilo, al. Euriclion), commiscens, sive deorsum ducens.

Quæ sequuntur duo nomina per extensam E litteram sunt legenda.

Erodes, pellis gloria.

Esaias, salus Domini: verum apud Hebræos ab I littera sumit exordium.

F.

Filippus, os lampadarum.

Frigia⁵, scissio pectorum.

Farisæi, divisi.

Farao, denudans eum, sive dissipator ejus.

Fœnicis, annuerunt, sive nutus.

Eisidiam, os sonitus, quia (ut supra dixi) P litteram non habent: propterea Pisidiam per F efferunt⁶.

Felicem, ruinam facturæ, sive timorem ejus. Latinum nomen est.

Festum, ore multorum: et hoc Latinum nomen violenterque Hebraice figuratur.

G.

Galilæi, volubiles, sive rotabiles.

Gamaliel, retributio Dei.

Gaza (Γαζα) fortitudo ejus: G littera addita est: siquidem Hebraice per AIN scribitur.

Gallionis, transferentis.

Galatiam, magnificam, sive translata.

Gaium, commotum, sed melius vallensem.

I.

Jerosolyma, visio pacis.

Joannes, iniquo est gratia, vel Domini gratia.

Joseph, auctus.

Justus, parcens, sive ipse allevatus.

Joel, incipiente Deo, sive est Deus.

Jonatha, columba dans, sive columba veniens.

Joppe, pulchritudo.

Italica, mentis excessus.

Jesar (Jesse), insulæ oblatio.

Jasonis, desiderantis, sive qui

¹ Ascalon, ignis infamis, etc. Aliquot manuscripti, ignis infamis; et consequenter legunt Barribu, pro Bariesu. MARTIAN.

— Hactenus editi libri *insanus* pro *infamis* præferrebant, contradicentibus mss. ipsaque etymologia nominis, quod ita constanter exponitur etiam ex Josue libro.

² Quin Lucas ipse Actorum scriptor. Josem tradit ab apostolis, cognonem tulisse Barnabæ, quo significaretur υἱὸς παρακλήσεως, filius consolationis. OECUMENIUS, ad Actor. iv, 36, denotare ait hoc nomen παραμυθίαν. καὶ οἰκτιρισμὸν, consolationem, miserationemque. Eadem infra expositio repetitur ex Epist. I ad Corinthios.

³ Græci πολιτείαν vocant, etc. Iidem mss. non

A Græce scribunt πολιτείαν, sed Latine *politian* MARTIAN.

⁴ Dioscuri pulchri, etc. Dioscuri illi, sive Dioscuros, ut legunt nonnulli manuscripti, sunt Castor et Pollux, qui Græce appellantur Διόσκουροι. De iis multa fabulamenta apud Mythologos. MARTIAN.

— Ms. *Dioscoroe*. Erant hi Jovis filii Castores, Alexandrinæ navis, qua Paulus vehébatur, insigne. Actor. xxviii, 11.

⁵ Idem me. *sessio* pectorum. Hesychio φρύγιος est idem ac ξηρός, aridus.

⁶ Ita in Commentar. in Isa. P. inquit. *litteram sermo Hebraicus non habet, sed pro ea Phi Græco utitur*. Vid. et in Daniel. cap. ii, 55.

mandatum fecerit.

Julium, incipientem.

Iconium, præparatio, aut consolatio.

L

103 Libyam, venientes, sive introitus : numero plurali.

Levites, additus.

Libertinorum, facientium paleas.

Lydda, utilitas.

Lucius, ipse suscitans.

Lycaonia, ad suscitandum.

Lystra, generans decorem.

Lydia, quam nos dicere possumus prodificatam¹. Porro Græce melius appellatur ὠφελῆθεισα.

Lysias, generatus.

Lyciæ, lacrymantis.

Laissa, in salutem.

Omnia pene ex L littera nomina violenter usurpata sunt.

M

Matthæum, donatum.

Maria, illuminata vel ut supra.

Medi, mensurantes, sive mensurati.

Mesopotamia, elevata vocatione quadam : sed melius a Græco etymologiam possidet, quod duobus fluviis, Euphate ambiatur et Tigri.

Madian, in iudicio, vel ex iudicio.

Meloch, rex vester : quem et Melchom solent dicere.

Marcus, excelsus mandato.

Manaem, castrum.

Mysia, atrectatio, sive palpatio.

Macedo, quem nos Orientalem possumus dicere, figuratum nomen ab eo, quod Hebraice legitur, **MECEDEM** מֵקֵדֶם.

Mitylene, declinans, sive transmigras.

Miletum, generantem.

Mnasonem, consolantem, sive quiescentem.

Myrra, amara.

Militine, de infirmitate, sive mandatum humilitatis.

N

Nazoræum, mundum, sanctum, sive sejunctum.

Nicanorem, stantem lucernam.

Nicolaum, stultum ecclesiæ languentis:

Niger, ascendens.

Neapolim, commotionem mirabilem.

Nasson, augurans.

P

103 Petrus, cognoscens, sive dissolvens.

Ponthe, dividens perfecte.

Pontus, inclinans.

Pamphylia, conversi a ruina, sive divisio cadens.

Pontius, declinans consilium.

Pilatus, os malleatoris.

Procorum, fructus congregantem.

Parmenam, dividens plenitudinem.

Pascha, transcensum, sive transgressum².

Paphum, redemptionem cadentem.

Parion (φόρον xxviii, 15) discooperientem.

Perge, voraginem.

Phytone, os abyssi.

Priscilla, agnoscens.

Pyrrhus, dissolvens.

Patara, separans.

Ptolemais, deducens ad mensuram.

Portium, dividens duritiam eorum.

Publius, tabernaculum ejus.

Puteoli, declinantes.

Hæc omnia Græca nomina, vel Latina, quam violenter secundum linguam Hebraicam interpretata sint, perspicuum puto esse lectori.

R

Romani, sublimes, vel tonantes.

Rapham (*Rempham*), facturæ vestræ, vel laxitati eorum.

Rhode, videns, vel fortis.

Rhodum, visionem, aut descensionem³.

Regium, pascuam eorum.

Romam, sumblimem, sive tonitruum.

S

Samaria, custos.

Simonis, obedientis sive ponentis tristitiam, aut audientis mœrorem.

Salomon, pacificus.

Samuel, nomen ejus Deus.

104 Salducæi, justificati.

Saffram, narrantem⁴, sive litteratam, aut librariam : vel certe Syro sermone, formosam.

Stephanum, normam vestram, vel σκοπόν vestrum, quo veru et jacula diriguntur.

Sichem, humeri.

Sinai⁵, sive Sinii, aut secundus interpretatur, aut mandatum mensuraque ejus, vel certe tentatio.

Saulus, tentatio respicientis vel saturitas⁶.

Sarona, cantans tristitiam.

Sidonii, venatores.

Seleuciam, tollentem semetipsam, sive experimentum itineris, vel exeuntem ad vocationem.

Salaminam, umbra commotionis, aut fluctus, vel salutationem iudicii.

Sergio, principi vallis, sive hortuli.

Saul, expetitus, sive petitio.

Silam, missus.

Syria, sublimis juxta Hebræam etymologiam : nam Syria.

Hebraice **ARAM** (אֲרָם) dicitur.

Samothracia, auditio revelationis, sive responsionis.

Sosthenes, salvanti eos, sive gaudium da mihi.

Scæva, vulpecula clamans, vel loquens.

Sopater⁷, narrans.

Secundus, elevans.

Samus, auditus.

Sicariorum, ebriosorum.

Sebaste, gyro, sive gyranti : ita tamen ut a **SAMECH** littera (ס) exordium habeat.

Smonem (*Salmonem* : mss. *Salamonem*). nomen habitaculi.

Syrtim, angustiam, sive tribu-

¹ *Dicere possumus prodificatam.* In editis antea **A** bris legimus, quam nos possumus dicere *prædificatam*. At retinendam lectionem manuscriptorum codicum docet Græca vox sequens ὠφελῆθεισα, cui minime respondet Latinum nomen *prædificata*. Vide iufra in Loide. **MARTIAN.**

— Sic habent ms. quoque noster : vitiose autem veteres editi *prædificatam*.

² Ms. noster cum vulgatis vetustioribus, *transcensus, sive transgressio*.

³ fidem libri, aut *dissensionem*. Haud scio an verius. Vide Bochartum in Canaam pag. 398.

⁴ *Saffram, narrantem, etc.* *Saffra* narrantem, sive litteratam aut librariam significat, cum ab initio habet litteram **Samæch**, סַמַּח *Saphira* : Syro autem sermone, si per sin scribatur שַׁפִּירָה *Saphira*, interpretatur *formosa*. **MARTIAN.**

⁵ *Sinai, sive sinii, etc.* Hoc modo legunt manuscripti vetustiores. In antehac editis, *Sinai, sentis, aut, etc.* **MARTIAN.**

— Veteres editi, *Sinai, sentis aut secundus, etc.*

Et *senticetum* quidem, sive *rubetum*, a rubis, in quorum uno Moses Deum vidit, ex סַנַּח radice *Sinai* optim interpretatur. Impressam lectionem e suis mss. excudit Martianæus. Noster, *Sinai, sive finis*, Si conjecturis vacet, legi velim, *sive sitis* : nempe Græcis etymologiis Σιναι est διψα. Sed et ὄρασις αἰώνια, *visio æterna*, et fallentibus, ut videtur, librorum litteris, ἄρις αἰώνια, *elevatio æterna*, ab iisdem redditur.

⁶ Mutat Martianæus in *securitas* ; quam lectionem nec libri alii probant, nec etymi ratio ; sed vix ferendum, lectore non admonito, induci, videatur hujus conditor libri, Saulum deduxisse a שׂוֹפָר, *savuh, satietas* : nec abnuo, satis violenter.

⁷ *Sapater, narrans.* Manuscriptum elegantissimum Colb. Biblioth. secuti sumus : quia *Sopater* magis accedit ad Hebræum שׂוֹפֵר *Soper*, quam *Sosipater*, **MARTIAN.**

— Alii editi, ac mss. *Sosipater*, quod idem est variis dialectis. Σώπατρος et Σωσιπάτρος **Actor. xx, 4.**

Magog, de domate, hoc est de tecto, sive, quod est δῶμα¹ ?

N.

Nicolaitarum, effusio² [Al. effluxio], sive Ecclesia languens, vel stultitia Ecclesiae languentis.

Nephtali, conversantis.

P et R.

Paulo (Apollyon), ori eorum³, sive ori tubæ.

Pergamo, dividenti cornua eorum, vel dissecanti vallem.

119 Ruben, videte filium sive videte in medio.

S et Z.

Smyrnæ, cantico eorum.

Sardis, principi pulchritudinis. Satanæ, transgressori, sive adversario.

Simeon, audienti tristitias.

Sodoma, pecori tacenti.

Zabulon, habitaculum pulchritudinis⁴.

DE EPISTOLA BARNABÆ⁵.

A et D.

Abraham, pater videns populum.

Adam, homo.

120 Amalec, populus lingens, sive populus bruchus.

David, desiderabilis.

E et M.

Eva, calamitas, sive vœ, aut certe vita.

Ephraim, frugifer, sive ubertas.

Manasse, oblitus.

N et R.

Naum, germen⁶.

Rebecca, patientia.

S.

Sabbatha, requies.

Sion, specula.

Sina, mensura, mandatum, vel tentatio.

Satan, adversarius, sive prævaricator.

¹ Ms. et veteres vulgati, sive quod est tectum?

² Nicolaitarum, effusio, etc. In manuscriptis exemplaribus legitur *effluxio*. MARTIAN.

³ Pauli, ori eorum, etc. Supra corrupte additum est L in nomine *Abaddon*, quod legunt in hoc opere *Labbadon*; hic vero omittunt A et n, aliasque litteras commutant, Paulo pro Apollyon. MARTIAN.

⁴ Glossæ Aquicinctinæ, citante Rosweido, in notis ad S Paulini Epist. 1: «Zabulon, habitaculum fortitudinis, vel fluxus noctis.» Notum porro ex Æolica dialecto, Zabulum dici pro diabolo.

⁵ De Epistola Barnabæ. Observandum suo ordine Epistolam Barnabæ fuisse hoc loco recensitam, quia antiquitus legebatur in Ecclesiis Christiano-

A rum ad plebis ædificationem. MARTIAN.

— Supra laudatus Bodleianus ms. subnexa nomina ex Barnabæ Epistola non agnoscit.

⁶ Legendum videtur *Nave*, tum quia *Naum* in Barnabæ Epist. non memoratur, cum quia non *germen*, sed *consolatorem* significet penes ipsum Hieronymum a radice נָחֵם. Contra *Nave*, seu *Nun* quod idem est juxta Hebraicum textum, ipse S. Doctor *germen* vertit in Nominibus de Exodo: scilicet a verbo formæ Niphal. נִיחַם. Utrumque confundit S. Isidorus Origin. lib. VII, c. 8: «Naum, *germen*, sive *consolator*; increpat enim civitatem sanguinum, et post eversionem illius, consolatur Sion.»

S. EUSEBII HIERONYMI

STRIDONENSIS PRESBYTERI

LIBER DE SITU ET NOMINIBUS

LOCORUM HEBRAICORUM¹.

PRÆFATIO.

121 122 Eusebius, qui a beato Pamphilo B martyre cognomentum sortitus est, post decem Ecclesiasticæ Historiæ libros: post Temporum Canones, quos nos Latina lingua edidimus: post diversarum vocabula nationum, quæ quomodo olim apud Hebræos dicta sint, et nunc dicantur, exposuit: post Chorographiam² terræ Judææ, et distinctas tribuum sortes, ipsius quoque Jerusalem templique in ea cum brevissima expositione picturam, ad extremum in hoc opusculo laboravit, ut congregaret nobis de sancta Scriptura omnium

pene urbium, montium, fluminum, viculorum, et diversorum locorum vocabula: quæ vel eadem manent, vel immutata sunt postea, vel aliqua ex parte corrupta. Unde et nos admirabilis viri sequentes studium, secundum ordinem litterarum, ut sunt in Græco posita³ transtulimus: relinquentes ea quæ digna memoria non videntur, et pleraque mutantes. Semel enim et in Temporum libro præfatus sum, me vel interpretem esse, vel novi operis conditorem: maxime cum quidam vix primis imbutus litteris, hunc eundem

¹ Liber de Situ et Nominibus, etc. In quamplurimis codicibus ms. opusculum istud ita inscribitur: *Liber de distantis locorum*. MARTIAN.

² Post Chorographiam. Regius codex unus habet post *Cosmographiam*; alter imperitissime, post *Orthographiam*. Editi, *Topographiam*. MARTIAN.

— Al. *Topographiam*. Vetus edit. an 1496, cum nonnullis mss. *cosmographiam*; alii *orthographiam*.

³ Ut sunt in Græco posita. Consule sensum hujus loci in præcedenti Admonitione nostra. MARTIAN.